

FİNANSAL İSTİKRAR RAPORU

2024-I

31 Mayıs 2024

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI

İdare Merkezi

Hacı Bayram Mah., İstiklal Cad. No:10 06050 Ulus Altındağ Ankara, Türkiye

Tel: (+90 312) 507 50 00

Faks: (+90 312) 507 56 40

Ana Sayfa: <http://www.tcmb.gov.tr>

E-mail: bankacilik@tcmb.gov.tr

ISSN 1305-8576 (Çevrimiçi)

Kamuoyunu bilgilendirme amaçlı olarak hazırlanan bu rapor esas olarak Mayıs 2024 verilerine dayanarak hazırlanmakla beraber, raporun yayımlandığı tarihe kadar yaşanan gelişme ve değerlendirmeleri de içermekte olup, tüm içeriği ile TCMB Genel Ağ Sisteminde yer almaktadır. Bu raporda yer alan bilgi ve verilere dayanarak verilecek kararların sonuçlarından TCMB sorumlu tutulamaz.

Önsöz

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası olarak finansal istikrara ilişkin tüm gelişmeleri yakından takip etmekte ve Finansal İstikrar Raporumuzun bu sayısı ile son gelişmeleri özetleyerek kamuoyu ile paylaşmaktayız.

Enflasyonla mücadele kapsamında uygulamakta olduğumuz sıkı para politikasına ek olarak parasal aktarım mekanizmasını desteklemek amacıyla aldığımız makroihtiyati önlemler de finansal koşulların sıkılaşmasına katkı vermektedir. Makroihtiyati çerçevenin sadeleştirilmesi kapsamında menkul kıymet tesisi uygulamasını yürürlükten kaldırırken, kur korumalı mevduattan kademeli çıkış politikamızı sürdürmekteyiz. Önümüzdeki dönemde de piyasa mekanizmasının etkinliğini artıracak ve makro finansal istikrarı sürdürecektir adımlar atmaya devam edeceğiz.

Sıkı para politikası duruşumuz ve makroihtiyati politikalar finansal piyasalara hızlı ve etkili bir şekilde yansımaktadır. Türk lirası kredi faizlerinin geldiği seviye iç talepteki dengelenme sürecine katkı verirken, yabancı para kredilerde son dönemde büyüme göze çarpmaktadır. Yabancı para kredilerin gelecek seyrinin finansal sistemde oluşturabileceği riskleri azaltmak amacıyla bu kredileri de büyüme sınırı düzenlemesine dâhil ettik.

Türk lirası mevduat faizlerinin seviyesi tasarrufları teşvik ederek Türk lirasına olan ilgiyi artırmaktadır. Bunun bir yansıması olarak kur korumalı hesaplarda düşüş sürerken, nisan ayından itibaren yabancı para mevduat hesaplarında kayda değer bir gerileme gözlenmiştir. Bu gelişmeler sonucunda, mevduat kompozisyonunda Türk lirasının payı önemli ölçüde artmıştır.

Bu süreçte politikalara artan güven ve olumlu beklentilerle birlikte ülke risk priminde de belirgin bir iyileşme kaydedilmiştir. Reel sektör ve bankacılık sektörü vadesi gelen dış borçlarını yüksek oranlarda yenilemiştir. Finansal koşullardaki sıkılaşmanın bankacılık sisteminin aktif kalitesine yansıması ise sınırlı olmuştur. Bankacılık sisteminin güçlü likidite ve sermaye yapısı, finansal istikrarın sürmesine katkı sağlamaya devam edecektir.

Finansal istikrara ilişkin güncel görünüm ve risklere yönelik hazırlanan analiz ve değerlendirmelerin yer aldığı Finansal İstikrar Raporumuzun 38'inci sayısının tüm okuyucular için faydalı olmasını dilerim.

Dr. Fatih KARAHAN

Başkan

İçindekiler

I. Genel Değerlendirme	1
II. Makroekonomik Görünüm	3
II.1 Uluslararası Gelişmeler	3
II.2 Yurt İçi Temel Makroekonomik Gelişmeler	6
II.2.I Kutu: Parasal Aktarım Kanalını ve Makro Finansal İstikrarı Destekleyici Politika Çerçevesi.....	9
II.2.II.Kutu: Finansal Piyasaların Etkin İşleyişine Yönelik Atılan Adımlar.....	15
III. Finans Dışı Kesim	19
III.1 Hanehalkı Gelişmeleri	19
III.2 Reel Sektör Gelişmeleri	27
IV. Finansal Kesim	37
IV.1 Kredi Gelişmeleri ve Kredi Riski	37
IV.1.I Kutu: Bireysel Kredi Kartı Limit ve Kullanım Eğilimleri.....	49
IV.1.II Kutu: Borçlanma Faizi Yapısına Göre Firmaların Kredi Davranışı.....	52
IV.2 Likidite Riski	55
IV.3 Faiz ve Kur Riski.....	61
IV.4 Kârlılık ve Sermaye Yeterliliği	67
IV.4.I Kutu: Sermaye Benzeri Borçlanma İhraçları.....	74
Kısaltma Listesi	76

I. Genel Değerlendirme

Küresel finansal koşullar ve gelişmiş ülke merkez bankalarının uygulanmaya devam edilen sıkı para politikaları küresel büyümeyi baskılamaya devam etmektedir. Temel ekonomik göstergeler, ABD ekonomisinde büyüme görünümünün Türkiye'nin ana ticaret ortaklarından Euro Bölgesi'nden olumlu ayrıştığına işaret etmektedir. ABD başta olmak üzere gelişmiş ülke merkez bankalarının faiz indirim süreçlerine yönelik belirsizlikler ve küresel risk iştahına ilişkin gelişmeler, gelişmekte olan ülkelere yönelik portföy akımlarında dalgalı bir seyre neden olmaktadır.

İç talebin büyümeye katkısı yıllık bazda azalmakla birlikte yurt içi talepteki dirençli seyir sürmektedir. Tüketimin büyümeye katkısı azalırken, net ihracatın katkısı artmaktadır. İç talepteki dengelenme eğilimi ve beklentilerin iyileşmesiyle birlikte, cari işlemler açığı gerilemiştir. Son dönemde cari işlemler açığının finansmanında uzun vadeli borçlanma araçları ile portföy akımlarının ağırlığı da artmaktadır. Kamu maliyesinde ise deprem kaynaklı harcamaların etkisi sürmekte olup bütçe açığının GSYİH'ye oranı yükselmiştir. Son Rapor döneminde yıllık enflasyon ise, hizmet grubu ağırlıklı olmak üzere artış kaydetmiştir. Türk lirasındaki istikrarlı seyir, finansal koşullardaki sıkılaşıma ve iç talepteki dengelenme, önümüzdeki dönemde fiyat artışlarının yavaşlamasını sağlayacaktır.

Şubat ve mart aylarında ivmelenen Türk lirası (TL) ticari krediler politika faiz artırımını ve makroihtiyati tedbirler sonrasında yavaşlarken, yabancı para (YP) kredi kullanımı canlanmıştır. TL ticari kredi büyümesi politika faiz artışının yanı sıra kredi büyüme sınırının düşürülmesi ve zorunlu karşılık tesisi uygulaması sonrasında nisan ayından itibaren gerilemiştir. TL'de değer kaybına yönelik beklentilerin zayıflaması, kur oynaklığının azalması ve TL ticari kredi ile YP kredi maliyetleri arasında beklenen maliyet farkının açılması ise, YP kredi talebinin artmasına neden olmuştur. Sistemde TL likiditenin artması bankaların TL karşılığı para takası işlemlerinin azalmasına yol açarken, bankaların YP kredi plasmanında kullanabilecekleri döviz likiditesinin artmasına neden olarak YP kredilerini arz kanalından da desteklemiştir. Bu gelişmeler ışığında 2018 yılından itibaren gerilemekte olan YP krediler, arz ve talep koşullarının desteklemesiyle 2024 yılında artmıştır. Mayıs ayında düzenleme çerçevesinde yapılan değişiklik ile YP kredilere aylık büyüme sınırı getirilmiş, sınırın aşılması durumunda zorunlu karşılık yükümlülüğü uygulamasına başlanmıştır. YP kredi kullanımına ilişkin gelişmeler, kredi kullanıcısının döviz geliri durumunun yanı sıra, kredi büyümesinin iç talepteki ve dış ticaretteki dengelenmeye etkisi açısından yakından takip edilmektedir.

Bireysel kredilere yönelik devreye alınan makroihtiyati önlemler ve politika faiz artışıyla tüketici kredilerinde büyüme zayıflamıştır. 2024 yılının ilk çeyreğinde artan belirsizlik algısı nedeniyle kredi talebinin hızlanması sürecinde, tüketici kredi büyümesi kredi kartı ve ihtiyaç kredisi kaynaklı artmıştır. Bu kredilere yönelik alınan makroihtiyati önlemler ve azami faiz oranlarında yapılan artışlar sonrasında, nisan ayında bireysel kredi kartı ve ihtiyaç kredisi büyümesi zayıflayarak, son iki çeyrekteki büyüme oranlarının altına gerilemiştir. Bireysel kredi kartında nakit avans kullanımı da azalmaktadır. Bireysel kredi büyümesindeki yavaşlama tüketim harcamalarının dengelenmesine ve cari işlemler dengesine olumlu katkı verecektir. Konut ve taşıt kredilerine yönelik uygulamada olan tedbirlerin de etkisiyle bu kredilerdeki zayıf görünüm sürmektedir.

Finansal koşullardaki sıkılaşıma sonrasında bireysel kredi tahsili gecikmiş alacak (TGA) oranında bir miktar bozulma gözlenmektedir. Bankacılık sektöründe TGA oranı, bireysel TGA oranındaki artışa rağmen firma TGA oranındaki azalış sonucu yatay seyrini korumuştur. Bununla birlikte TGA oranları, tarihsel ortalamalarının altındaki düşük seyrini tüm kredi alt türlerinde korumaktadır. Yakın izlemedeki ticari kredi oranı gerilemeye devam ederken, bireysel kredi yakın izleme oranı ödemesi geciken borçların etkisiyle artmıştır. Bireysel kredi kalitesindeki gelişmeler yakından takip edilmektedir.

Finansal koşulların sıkılaştığı bu dönemde iktisadi faaliyette ve istihdamda önemli bir bozulma olmaması bireylerin kredi kalitesi görünümünde dengeleyici olmaktadır. Diğer yandan, kredi kartı, nakit avans ve kredili mevduat hesabı gibi kısa vadeli borçların yüksek faiz ile çevrilmesi borç servisi yükünü artıracaktır. Bu nedenle önümüzdeki dönemde bireysel müşterilerin borç, gelir ve tüketim yapılarında dengelenmenin olması önem arz etmektedir. Bankaların önceki dönemde ihtiyatlı bir yaklaşım ile ayırdıkları yüksek karşılıklar, aktif kalitesi kaynaklı bozulmalara karşı önemli bir tampon görevi görmekte ve banka bilançolarını desteklemektedir.

Firmaların borçluluğu gerilerken, kârlılık göstergeleri tarihsel ortalamaların üzerinde seyretmekte ve likidite yapılarındaki güçlü görünüm korunmaktadır. Yükselen TL kredi maliyetleri firmaların YP

krediye yönelimini artırmış olmakla birlikte, reel sektörün finansal kaldıraç oranı ve YP açık pozisyonu düşük seviyelerde seyretmektedir. YP kredi borcundaki artışa rağmen firmaların ihracat gelirleri ile YP borçlarını karşılama kapasitesindeki iyileşme devam etmektedir. YP kredi büyümelerinin de düzenleme sınırlarına dâhil edilmesiyle firmaların kur riski görünümünde önemli bir bozulma öngörülmemektedir.

Hanehalkı borcunun milli gelire oranındaki düşük seviye korunurken bireysel kredi kartı borcunun payı artmaktadır. Kişi başı borç ve gelire oranla borçluluk göstergeleri bireysel kredi kartı hariç diğer tüketici kredilerinde gerilemeye devam etmiştir. Finansal koşullardaki sıkışmaya ilave olarak bireysel kredilerde ortalama vadenin kısalması, borç/gelir uyumsuzluğu yaşayan bireylerin kredi riskinde artışa neden olabilecektir. Hanehalkının finansal varlık kompozisyonunda TL cinsi varlıkların ağırlığı artarken, kur korumalı ürünlerin payı azalmaktadır. Hanehalkının hisse senedi, yatırım fonu ve emeklilik sistemi gibi Türk lirası alternatif finansal varlıklar ile tasarruflarını çeşitlendirme eğilimi devam etmektedir.

Parasal sıkılık ve destekleyici makroihtiyati çerçeve, Türk lirasına geçişi hızlandırırken, bankaların döviz ve TL likiditeleri artmaktadır. Politika faiz artırımı ve ek makroihtiyati düzenlemeler sonrasında TL mevduat faizleri mart ayının ikinci yarısından itibaren hızlı bir şekilde yükselmiştir. Nisan ayının ilk haftasından itibaren YP mevduattan ve kur korumalı mevduattan TL mevduata geçişlerin yanı sıra yurt dışından portföy girişleri ve yurt dışı yerleşiklerle yapılan swap işlemleri de hızlı bir şekilde artmıştır. Bu gelişmeler finansal sistemin TL likidite fazlasına geçmesine neden olurken, bankaların TCMB ile gerçekleştirdiği depo işlemlerinin artmasına ve para takası işlemlerinin azalmasına neden olmuştur. Sistemdeki TL likidite fazlası, ilave ZK adımları ile sterilize edilmiştir.

Mevcut politika bileşimi, Türkiye'ye yönelik risk algısının iyileşmesini ve risk priminin düşmesini sağlamıştır. Ülke risk priminde gözlenen iyileşmeyle birlikte bankaların yurt dışı borçlanma maliyetleri azalırken, orta-uzun vadeli enstrümanlar başta olmak üzere ilave yeni kaynak temini ile dış borç yenileme oranları artmıştır. Sendikasyon kredisi yenilemelerinde maliyetler bir önceki döneme göre 100 baz puan (bp) gerilerken yenileme oranı yüzde 120 seviyesinin üzerinde gerçekleşmektedir. Bankaların uzun vadeli eurobond ihraçları ve sermaye benzeri borçlanmaları canlı bir seyir izlemektedir. Bankalar 2024 yılının mayıs ayına kadar olan dönemde 4,1 milyar ABD doları tutarında sermaye benzeri borçlanma ürünleri ile yeni kaynak temin etmişlerdir.

Banka bilançolarının etkin yönetilmesi, faiz artırımı sürecinin bilançolara etkisinin sınırlı kalmasını sağlamıştır. Sıkışma öncesi dönemde değişken faizli ve kısa vadeli kredilerin artması ve mevduat vadesindeki uzama, yeniden fiyatlama kanalı kaynaklı faiz riskinin yönetilebilmesine katkı vermiştir. Menkul kıymetlerin değer azalışı kaynaklı olası kayıplar, bu kıymetleri ağırlıklı olarak itfa edilmiş değerleri ile sınıflandırılması sayesinde dengelenmiştir. Bu çerçevede bankaların olası faiz şoklarına karşı düzenleme sınırlarıyla uyumlu bir risk görünümüne ve bilanço yapısına sahip olduğu değerlendirilmektedir.

Bankaların kârlılığı net faiz marjındaki gerilemeye rağmen kredi büyümesi ve ücret-komisyon gelirlerinin olumlu etkisiyle bir miktar dengelenmiştir. Politika faizi artırımlarının kredi ve mevduat fiyatlaması üzerindeki etkileri ile şubat ayına kadar olan dönemde yüksek ZK maliyeti, özkaynak kârlılığında düşüşe neden olmuştur. İkinci çeyrekte itibaren faiz artırımlarının bilançolardaki yeniden fiyatlama etkisinin azalması, ücret ve komisyon gelirlerindeki performansın devamı ve kredi risk maliyetinde artışın sınırlı olması gibi faktörlerle sektörün kâr görünümünün iyileşmesi beklenmektedir.

Bankacılık sektörünün sermaye yeterliliği, yasal oranların belirgin üzerinde yer almaktadır. 2024 yılında bankaların sermaye benzeri borçlanmaları, sermaye tamponlarını güçlendirmiştir. Fazla sermayelerin yanı sıra ihtiyati olarak ayrılan serbest karşılıklar, bankaların olası zarar karşılama kapasitesini desteklemektedir. Yavaşlayan kredi büyümesinin önümüzdeki dönemde risk ağırlıklı varlıklardaki artış sınırlaması ve kâr performansındaki iyileşmeyle birlikte bankaların sermaye yeterlilik göstergelerinde olumlu seyrin sürmesi beklenmektedir.

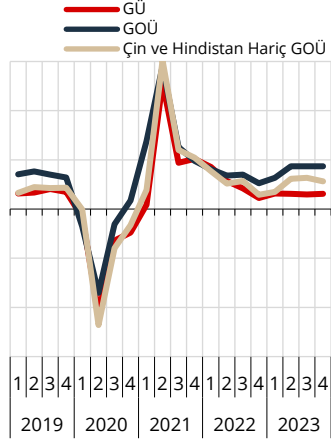
II. Makroekonomik Görünüm

II.1 Uluslararası Gelişmeler

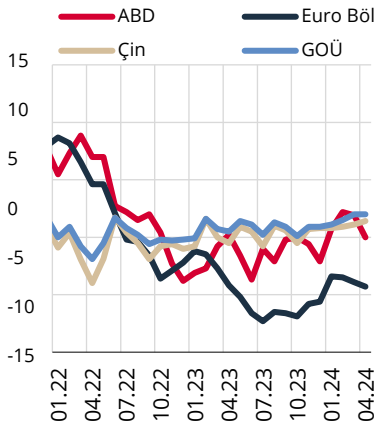
Küresel finansal koşullar ve gelişmiş ülke merkez bankalarının uygulanmaya devam edilen sıkı para politikaları küresel büyümeyi baskılamaya devam etmektedir. Ekonomik büyümeye ilişkin temel göstergeler ABD ekonomisi büyüme görünümünün Euro Bölgesinden olumlu ayrıştığını ima etmektedir.

Küresel büyüme görünümündeki süregelen yatay seyir 2023 yılı son çeyrek verilerinde korunmuştur (Grafik II.1.1). Gelişmiş ülkelerde sıkı para politikalarının sürdürülmesinin finansal koşulları sıkılaştırması ve ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemesi bu durumda etkili olmuştur. Büyümeye ilişkin öncü göstergeler, ülkelerin genelinde küresel imalat sanayi PMI değerinin 50 referans değerinin üzerine çıktığını ve Euro Bölgesi dışındaki diğer ülkelerde iktisadi faaliyette toparlanmanın başladığını göstermektedir (Grafik II.1.2). Türkiye'nin önemli ticaret ortaklarından Euro Bölgesine ait göstergeler, iktisadi faaliyetteki yavaşlamanın devam edeceğine ve ABD'ye kıyasla toparlanmanın gecikmeli gerçekleşeceğine işaret etmektedir (Grafik II.1.2 ve Grafik II.1.3).

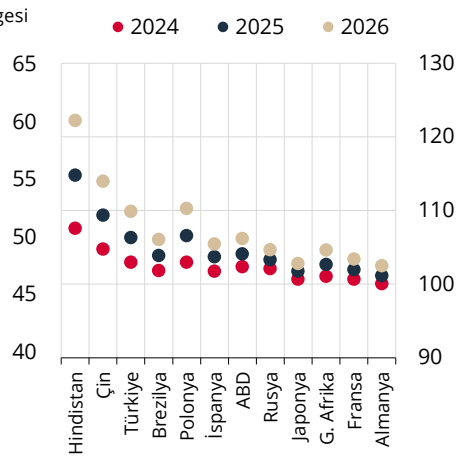
Grafik II.1.1: Ülkelerin Büyüme Oranları (%)

Grafik II.1.2: İmalat Sanayi PMI (Endeks)

Grafik II.1.3: Reel GSYİH Gerçekleşmeleri ve Tahminleri (Yıllık, 2023=100)

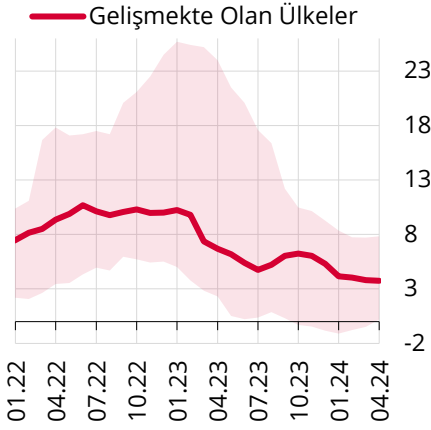

Kaynak: Bloomberg Son Gözlem: 2023Ç4 Kaynak: Bloomberg Son Gözlem: 04.24 Kaynak: Bloomberg Son Gözlem: 2023Ç4

Dipnot: GÜ'ler arasında ABD, Euro Bölgesi, Japonya, İngiltere, Kanada, G. Kore, İsviçre, İsveç, Norveç, Danimarka ve İsrail yer alırken, GOÜ'ler arasında Çin, Brezilya, Hindistan, Meksika, Rusya, Türkiye, Polonya, Endonezya, G. Afrika, Arjantin, Tayland, Malezya, Çekya, Kolombiya, Macaristan, Romanya, Filipinler, Ukrayna, Şili, Peru ve Fas bulunmaktadır. Grafik II.1.3'te, Hindistan mali yılı diğer ülke mali yıllarından farklı döneme sahip olduğundan, Bloomberg verisinde Dünya Bankası yöntemi esas alınmıştır.

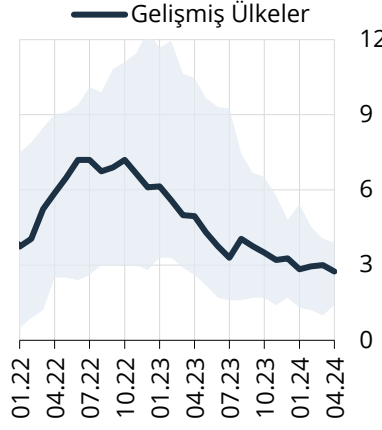
Gelişmiş ülkelerde manşet enflasyondaki düşüş eğilimi yerini yatay bir seyre bırakmıştır.

Enflasyon oranı birçok ülkede enflasyon hedeflerinin üzerinde (gelişmiş ülkelerde genellikle yüzde 2 ve gelişmekte olan ülkelerde ortalama yüzde 3,5) kalmıştır (Grafik II.1.4 ve Grafik II.1.5). Son dönemde artan jeopolitik riskler, arz koşulları ve yüksek seyreden enerji fiyatları küresel enflasyonu olumsuz etkileyen risk faktörü olarak öne çıkmaktadır (Grafik II.1.6).

Grafik II.1.4: Küresel Enflasyon - Gelişmekte Olan Ülkeler (%)

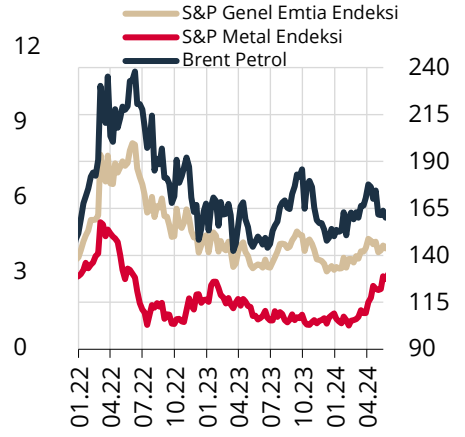
Kaynak: Bloomberg

Son Gözlem: 04.24

Grafik II.1.5: Küresel Enflasyon - Gelişmiş Ülkeler (%)

Kaynak: Bloomberg

Son Gözlem: 04.24

Grafik II.1.6: Emtia Endeksleri (Endeks, 25.12.2020=100)

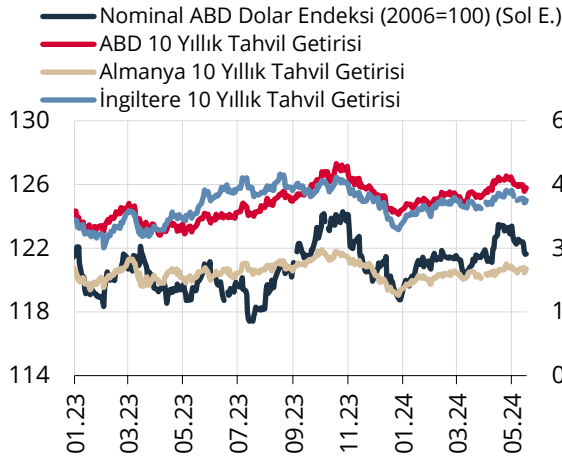
Kaynak: Bloomberg

Son Gözlem: 17.05.24

Dipnot: Enflasyon oranları, ilgili ülkelerdeki TÜFE yıllık değişimini ifade etmektedir. Grafik II.1.4 ve Grafik II.1.5'te yer alan sürekli çizgi ilgili ülke grupları arasındaki medyan değeri göstermektedir. GOÜ'ler arasında Brezilya, Meksika, Rusya, Polonya, Endonezya, G. Afrika, Tayland, Çekya, Kolombiya, Macaristan, Romanya ve Filipinler yer almaktadır. GÜ'ler arasında ABD, Euro Bölgesi, Japonya, İngiltere, Kanada, G. Kore, İsviçre, İsveç, Norveç ve İsrail yer almaktadır. Taralı alanlar, ilgili ülke gruplarında gözlenen en yüksek ve en düşük değerleri belirtmektedir.

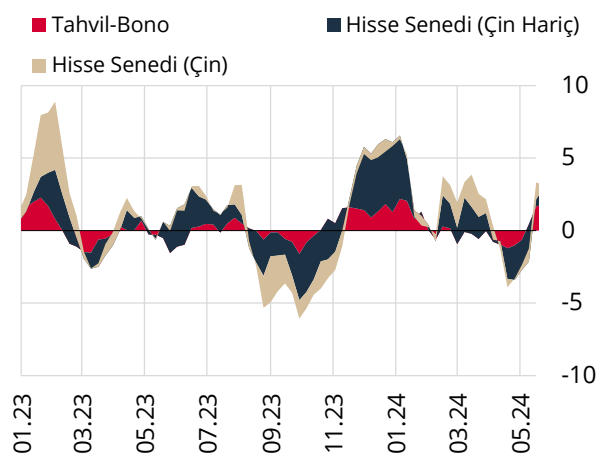
ABD dolar endeksi bir miktar düşüş göstermiş, gelişmiş ülkelerin sıkı para politikasının sonuna gelindiğine ilişkin sinyal verilmesi sonrasında gelişmiş ülkelerin uzun vadeli tahvil getirileri bir miktar gerilemiştir.

Önceki rapor döneminde yükseliş kaydeden ABD dolar endeksi 2023 yılının son çeyreğinde bir miktar gerilese de 2024 yılı ilk çeyreğinde tekrar yükselmiştir. Gelişmiş ülke merkez bankalarının, geçtiğimiz rapor dönemine göre, daha geç ve daha yavaş faiz indirimi yapacaklarına yönelik beklentilerin güçlenmesi 10 yıllık tahvil faizlerindeki düşüşü sınırlandırmaktadır (Grafik II.1.7). Yılbaşından bu yana ABD başta olmak üzere gelişmiş ülke merkez bankalarının faiz indirim süreçlerine yönelik belirsizlikler ve küresel risk iştahına ilişkin gelişmeler GOÜ'lere yönelik portföy girişlerinde dalgalı bir seyre neden olmaktadır (Grafik II.1.8). Faiz indirimi beklentilerinin zayıflaması sonrasında artan risk algısı ile birlikte, borç ve hisse senedi piyasalarından ve Çin hariç hisse senedi piyasalarından çıkışlar gözlemlense de son veriler bir miktar portföy girişine işaret etmektedir.

Grafik II.1.7: ABD Dolar Endeksi ve Gelişmiş Ülkelerde 10 Yıllık Hazine Tahvil Getirileri (Endeks, %)

Kaynak: FRED, Bloomberg

Son Gözlem: 17.05.2024

Grafik II.1.8: GOÜ'lere Yönelen Haftalık Fon Akımları (4 Haftalık Birikimli, Milyar ABD Doları)

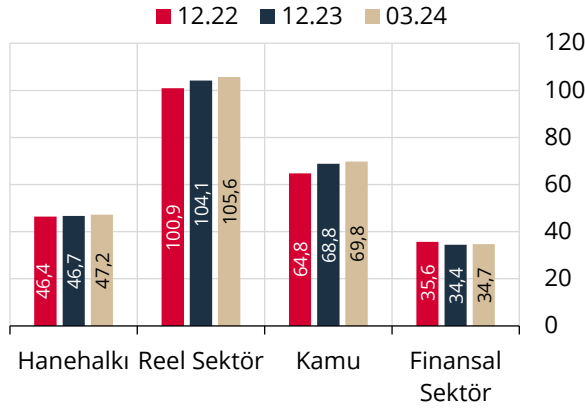
Kaynak: IIF

Son Gözlem: 17.05.2024

2023 yılından bu yana gelişmekte olan ülkelerin finansal borçluluk oranları artmış, gelişmiş ülkelerde ise kamu sektörü finansal borçluluk oranı yüksek seviyesini korumuştur.

GOÜ'lerde tüm sektörlerin finansal borçluluğunda artış görülmüştür. Gelişmiş ülkelerin finansal borçluluğunda kamu ve finansal sektör öne çıkarken, diğer sektörlerde borçluluk sınırlı gerilemiştir (Grafik II.1.9 ve Grafik II.1.10). Küresel ölçekte parasal sıkılığın devam etmesi yüksek finansal borçluluğa sahip sektörler üzerinde yukarı yönlü risk oluşturmaya devam etmektedir.

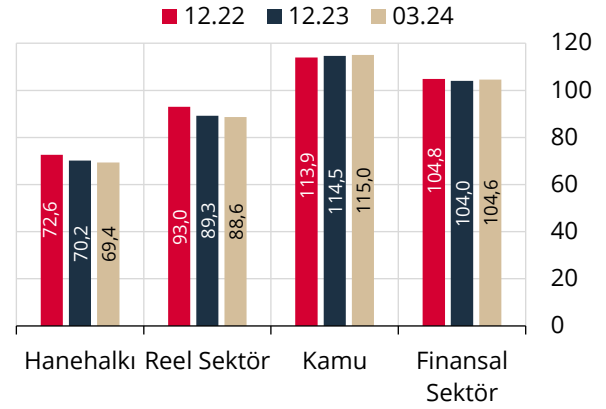
Grafik II.1.9: GOÜ'lerde Finansal Borçluluk Seviyesi (Borç/GSYİH, %)

Kaynak: IIF

Son Gözlem: 2024Ç1

Grafik II.1.10: GÜ'lerde Finansal Borçluluk Seviyesi (Borç/GSYİH, %)

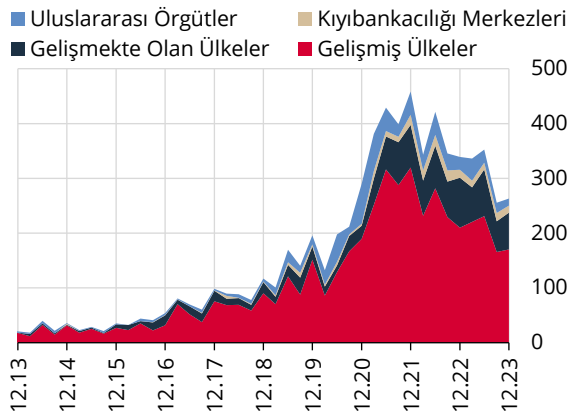
Kaynak: IIF

Son Gözlem: 2024Ç1

Gelişmiş ülkeler sürdürülebilirlik temalı borçlanmada önemli bir aktör olmayı sürdürürken, küresel ölçekte sürdürülebilirlik temalı borçlanmalar bir miktar gerilemiştir.

2023 yılı ikinci çeyreğinden itibaren çevresel, sosyal ve yönetim temalı borçlanmalarda ılımlı düşüş görülmektedir (Grafik II.1.11). Bu durumda sıkı para politikaları kaynaklı artan finansman maliyetleri ile yükselen jeopolitik risklerin etkili olduğu değerlendirilmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sürdürülebilirlik temalı borçlanmalarında banka kredilerine ağırlık verdikleri, tahvil ihraçlarını bir miktar azalttıkları görülmüştür (Grafik II.1.12).

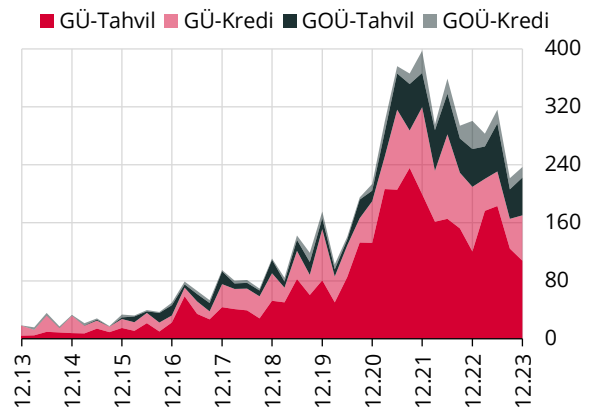
Grafik II.1.11: Çevresel, Sosyal ve Yönetişim Temalı Borçlanma (Milyar ABD Doları)

Kaynak: IIF

Son Gözlem: 2023Ç4

Grafik II.1.12: Çevresel, Sosyal ve Yönetişim Temalı Tahvil İhraçları ve Banka Kredileri (Milyar ABD Doları)

Kaynak: IIF

Son Gözlem: 2023Ç4

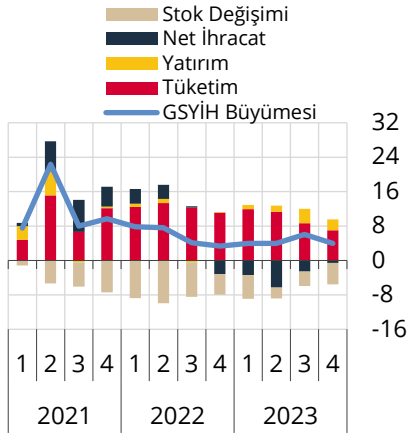
Notlar: Gelişmekte Olan Ülkeler (GOÜ), Gelişmiş Ülkeler (GÜ), Kıyı bankacılığı merkezleri, sırasıyla 141, 35 ve 24 farklı ülkenin toplamından oluşmaktadır. Ülke listeleri hakkında detaylı bilgiye IIF kurumsal web sitesinde yer alan sürdürülebilir borç ekranı başlığından ulaşılabilir. Çevresel, Sosyal ve Yönetişim temalı borçlanma hem tahvil hem de banka kredisi olarak sağlanabilmekte olup Grafik II.1.12 bu kırılımı GÜ ve GOÜ'ler için detaylı olarak incelemektedir.

II.2 Yurt İçi Temel Makroekonomik Gelişmeler

İktisadi faaliyet 2023 yılının ikinci yarısında güçlü seyrini sürdürmüş, iç talepte ise dengelenme gerçekleşmiştir.

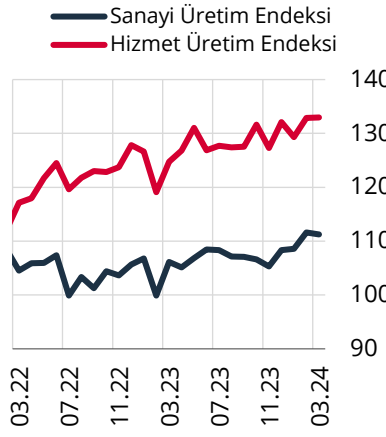
İktisadi faaliyetteki canlı seyir 2023 yılının son çeyreğinde de devam ederken büyüme bir önceki yılın aynı çeyreğine göre yüzde 4, bir önceki çeyreğe göre ise yüzde 1 seviyesinde gerçekleşmiştir. 2023 yılının son çeyreğinde tüketim harcamalarının büyümeye katkısı azalırken, net ihracatın katkısı artmıştır. Yatırım harcamalarının büyümeye katkısı ise 2023 yılının ilk yarısına göre pozitif görünüm arz etmektedir (Grafik II.2.1). 2024 yılının ilk çeyreğinde sanayi ve hizmet üretimi artmıştır (Grafik II.2.2). Öncü göstergeler, iktisadi faaliyetteki canlı seyrin 2024 yılının ilk çeyreğinde de devam ettiğine işaret etmektedir (Grafik II.2.3).

Grafik II.2.1: GSYİH Büyümesi ve Harcama Yönünden Yıllık Büyümeye Katkıları (% Puan)

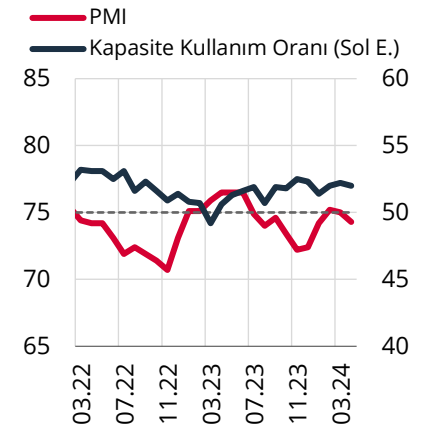
Kaynak: TÜİK Son Gözlem: 2023Ç4

Grafik II.2.2: Üretim Endeksleri (Endeks, 2021=100)

Kaynak: TÜİK Son Gözlem: 03.24
Dipnot: Sanayi ve hizmet üretim endeksi mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmıştır.

Grafik II.2.3: İktisadi Faaliyete İlişkin Seçilmiş Öncü Göstergeler (Oran, Endeks)

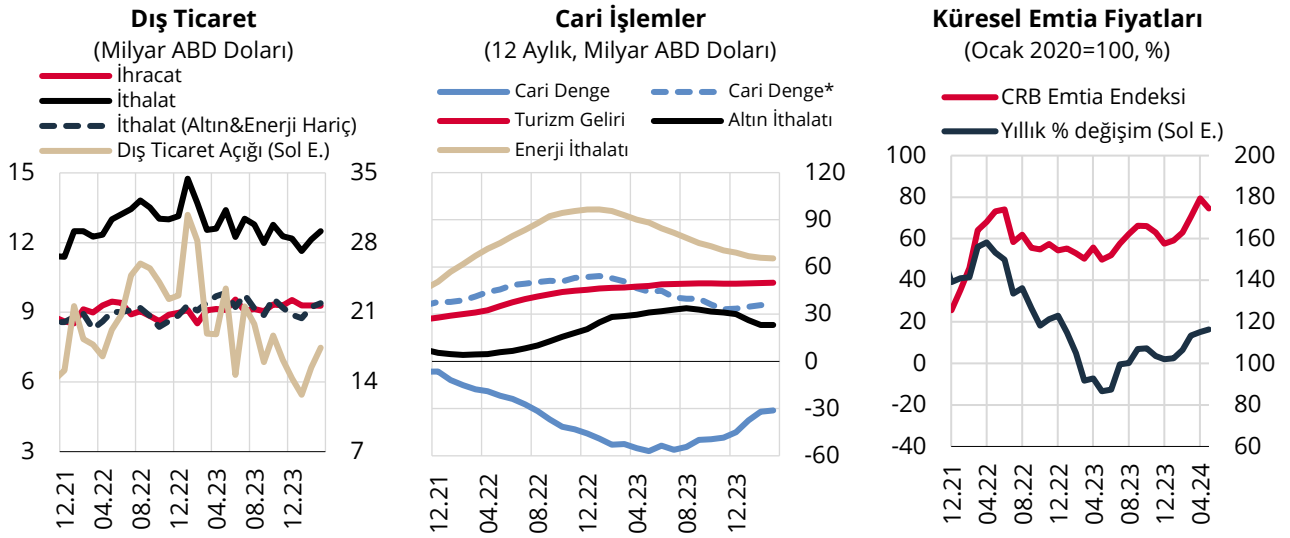

Kaynak: TCMB, İSO Son Gözlem: 04.24
Dipnot: İmalat sanayi kapasite kullanım oranı mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmıştır. Kesikli çizgi, İmalat Sanayi Satınalma Yöneticileri Endeksi (PMI) için durağan durumu gösterir.

Dış ticaret açığındaki azalma ve hizmetler dengesindeki olumlu görünüm cari işlemler dengesindeki iyileşmenin devam etmesini sağlamıştır.

Dış ticaret açığı, altın hariç ihracat artışı ve ithalattaki gerileme ile birlikte azalmıştır. Enerji ithalatındaki düşüş cari işlemler açığındaki azalışı desteklerken, son aylarda altın ve enerji hariç ithalattaki artış nedeniyle dış ticaret açığı bir miktar artmıştır. Önümüzdeki dönemde jeopolitik gelişmeler, küresel emtia fiyatları ile iç ve dış talepteki seyir, cari işlemler açığı üzerinde etkili olabilecektir (Grafik II.2.4).

Grafik II.2.4: Cari İşlemler Hesabı Gelişmeleri

Kaynak: TCMB, TÜİK, Ticaret Bakanlığı, Refinitiv

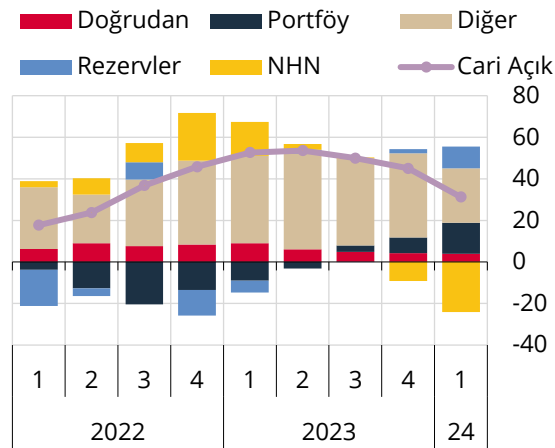
Son Gözlem: 03.24 (Emtia fiyatları 16.05.2024)

Dipnot: Dış ticaret tutarları için genel ticaret sistemi tanımlı ve mevsim/takvim etkisinden arındırılmış aylık ihracat (fob) ve ithalat (cif) verileri kullanılmıştır. (*) işareti, enerji ve altın hariç cari işlemler dengesini göstermektedir. Emtia Endeksi (Refinitiv/CoreCommodity CRB Index), ham petrol, altın, bakır, canlı hayvan, şeker gibi 19 adet emtia vadeli (futures) fiyatlarının aritmetik ortalamasını yansıtmaktadır.

Cari işlemler dengesinin finansmanında uzun vadeli kalemlerin ve portföy akımlarının ağırlığı artarken, net hata noksan kaleminin katkısı azalmaktadır.

2024 yılının ilk çeyreğinde 12 aylık cari açığın finansmanına portföy yatırımları ve rezervlerin katkısı artmıştır (Grafik II.2.5). Bankalar, dış borçlarını yüzde 100'ün üzerinde yenilemeye devam ederken, mart ayı itibarıyla bankaların dış borç yenileme oranı yüzde 113 olarak gerçekleşmiştir. Banka dışı sektörün dış borç çevirme oranı ise 100'ün üzerinde kalmaya devam ederek pozitif görünümünü korumuştur. Özel sektörün sağladığı dış borçlanmanın yıllıklandırılmış cari açığın finansmanına etkisi pozitif olmuştur (Grafik II.2.6).

Grafik II.2.5: Cari Açığın Finansmanı (12 Aylık Birikimli, Milyar ABD Doları)

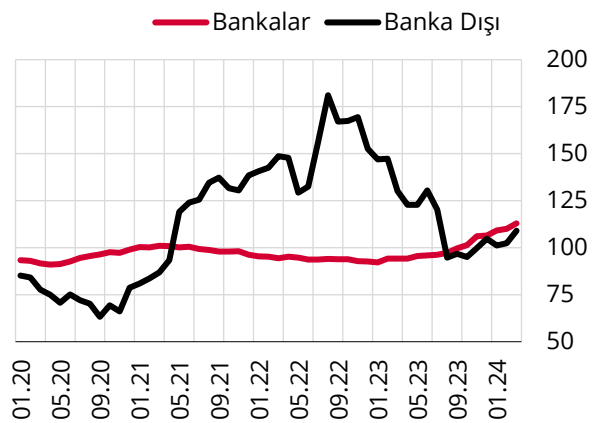

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Portföy yatırımları ile doğrudan ve diğer yatırımlar, net giriş şeklindedir. Rezervde (-) işaret, artışı gösterir.

Grafik II.2.6: Dış Borç Yenileme Oranı (12 aylık, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Dış borç çevirme oranları, 12 aylık pencerede kısa ve uzun vadeli toplam dış borçlar üzerinden hesaplanmıştır.

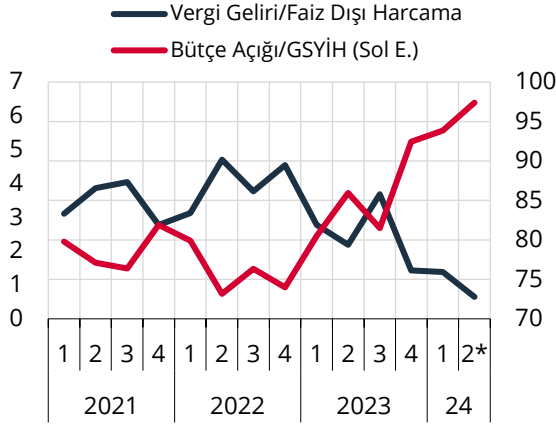
Kamu maliyesinde deprem kaynaklı harcamaların etkisi sürmekte olup 2024 yılı genelinde söz konusu harcamalar kamu maliyesi görünümünün temel belirleyicisi olacaktır.

Deprem felaketinin kamu maliyesi üzerindeki etkileri 2024 yılı ilk çeyreğinde de sürmüştür. Deprem harcamalarının etkisiyle 2023 yıl sonunda yüzde 5,2 seviyesinde gerçekleşen bütçe açığının milli gelire oranının, nisan ayı itibarıyla yüzde 6,4 olması öngörülmektedir. Bu artışta personel giderleri ve cari transferler etkili olmuştur (Grafik II.2.7).

Tüketici enflasyonu ağırlıklı olarak hizmet enflasyonundaki yüksek seyrin etkisiyle 2024 yılı nisan ayında yüzde 69,8'e yükselmiştir.

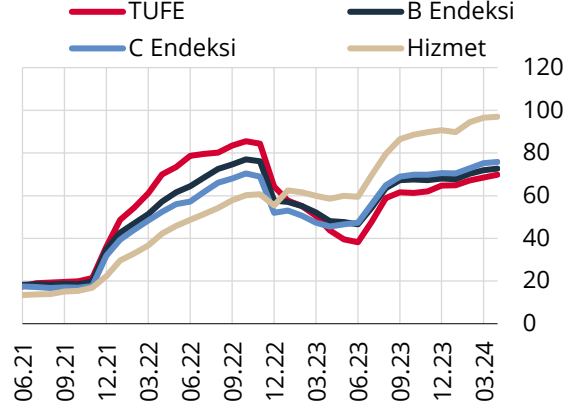
Zamana bağlı fiyat ayarlamalarının ve yönetilen/yönlendirilen fiyatların geçmiş enflasyona endekslenerek güncellenmesinin yanı sıra ücret ayarlamalarının etkisiyle yıllık enflasyondaki artış devam etmiştir. B ve C endekslerinde yükseliş devam ederken enflasyondaki artışın ana sürükleyicisi fiyatlama davranışlarındaki güçlü atalet nedeniyle hizmetler sektörü olmuştur (Grafik II.2.8). Enflasyonun ulaştığı yüksek seviyelerde jeopolitik gelişmeler de önemli bir paya sahip olmuştur. 2024 yılının ilk üç aylık döneminde jeopolitik gelişmeler ve üretim kesintilerini takiben küresel emtia fiyatları, enerji grubu öncülüğünde yükselmiştir. Jeopolitik gelişmelerin alternatif ticaret rotalarının tercih edilmesine ve teslimat sürelerinin uzamasına neden olması navlun ücretlerini artırmıştır.

Grafik II.2.7: Merkezi Yönetim Bütçe Göstergeleri (12 Ay Birikimli, %)

Kaynak: TCMB, HMB
Dipnot: 2024 yılı GSYİH değerleri tahmindir.
* 2. Çeyrek verileri sadece nisan ayını içermektedir.

Grafik II.2.8: Enflasyon Gelişmeleri (Yıllık % Değişim)

Kaynak: TCMB, TÜİK
Dipnot: TÜFE'den işlenmemiş gıda ürünleri, enerji, alkollü içkiler ve tütün ile altın kalemlerinin çıkarılmasıyla B endeksi, buna ek olarak gıda ve alkolsüz içeceklerin çıkarılmasıyla C endeksi elde edilmektedir.

Kutu II.2.I: Parasal Aktarımı ve Makro Finansal İstikrarı Destekleyici Politika Çerçevesi

Para politikası aktarım mekanizması, para politikasının temel aracı olan politika faiz oranlarındaki değişimlerin, kredi ve mevduat başta olmak üzere piyasa faiz oranları, döviz kuru, beklentiler, kredi ve varlık fiyatları kanalıyla ekonomik aktivite, enflasyon ve diğer makroekonomik değişkenler üzerindeki etkisi olarak tanımlanmaktadır. Para politikasının aktarım mekanizması aracılığıyla makro değişkenler üzerindeki etkinliğini dolarizasyon, likidite koşulları, merkez bankası politikasına olan güven, uygulanan kur rejimi ve finansal piyasaların derinliğine bağlıdır. Son dönemde yapılan çalışmalar, parasal aktarımın ekonomiye ilişkin belirsizliklerin düşük, finansal koşulların sıkı ve para politikasının maliye ve makroihtiyati politikalarla eşgüdüm içinde olduğu durumlarda daha güçlü olduğuna işaret etmektedir (Vollmer, 2022 ve Deb ve diğ., 2023).

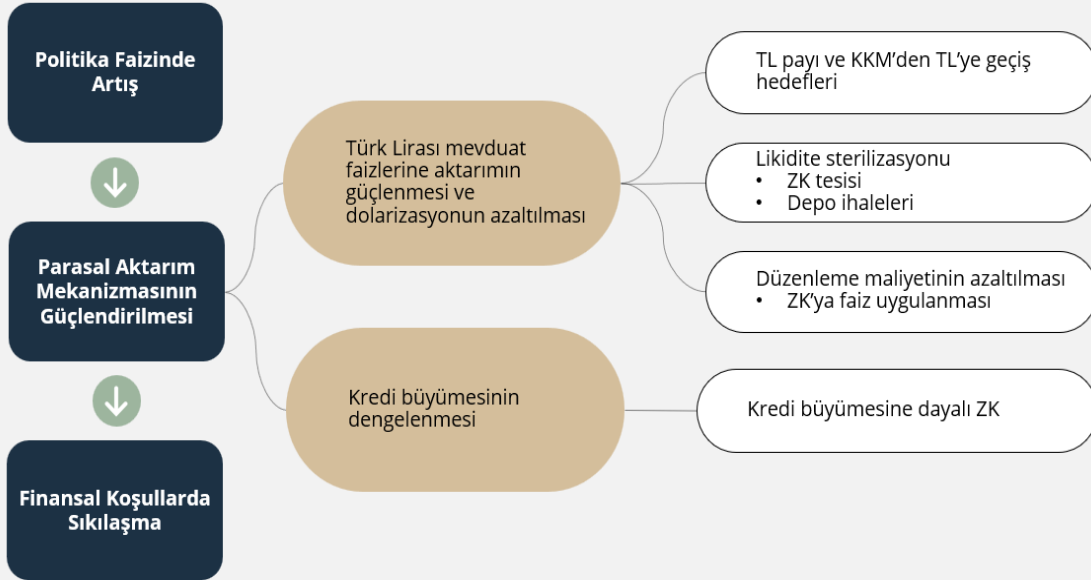
TCMB, 2023 yılı haziran ayından itibaren güçlü bir parasal sıkılaşmaya giderek, politika faizini yüzde 8,5'ten yüzde 50'ye yükseltmiştir. Bu dönemde, makroihtiyati politikalar, piyasa mekanizmasının işlevselliğini artırma ve makro finansal istikrarı tesis etme amacı ile uygulanmaya devam edilmiştir. Bu gelişmeler parasal aktarım mekanizmasını desteklese de dolarizasyon ve likidite koşulları aktarımın etkinliğini sınırlandıran faktörler olmuştur. Para politikası faiz oranının enflasyon hedefi ile uyumlu sıkılaştırıcı bölgede oluşmasına karşın finansal koşulların aktarımı güçlendirmek üzere sıkı bölgede yer alması için tamamlayıcı ve etkin makroihtiyati araçlar ile desteklenmesi gerekmektedir. Bu kutuda para politikası duruşunun etkinliğini artırmayı hedefleyen makroihtiyati politika çerçevesinin amaçları, aktarım mekanizmasını desteklediği kanallar ve uygulanan politikaların finansal koşullar üzerindeki etkileri anlatılmaktadır.

Politika faizindeki değişimlerin finansal koşullara aktarımı temel olarak aşağıdaki iki koşulun sağlanması durumunda güçlenmektedir (Şema II.2.I.1).

- Politika faizinden TL mevduat faizlerine aktarımın güçlenmesi ve dolarizasyonun azaltılması
- Kredi büyümesi ve kredi kompozisyonunun dengelenmesi

Takip eden bölümde bu koşulların sağlanmasına yönelik atılan adımlar özetlenmektedir.

Şema II.2.I.1: Parasal Aktarım Mekanizmasının Etkinliğinin Artırılması

Amaç 1: TL Mevduat Faizlerine Aktarımın Güçlenmesi ve Dolarizasyonun Azaltılması

Bankacılık sisteminde mevduatın önemli bölümünün YP cinsi veya kur korumalı hesaplardan oluşması, para politikası aktarım kanalını olumsuz etkileyen temel unsurlardan biridir. Piyasada oluşan TL faizleri ve para arzı/talebini kısa vadeli politika faizi ile etkilemeyi amaçlayan TCMB, sistemde YP payı arttığında politika faizini

etkin biçimde kullanamamaktadır. Aynı zamanda yüksek dolarizasyon, fiyatlama kararlarının döviz kuruna (ve beklentilerine) bağımlılığını artırarak parasal aktarım mekanizmasını zayıflatmaktadır.

Kur ve altın fiyatlarındaki artış, geniş tanımlı para arzının önemli bileşenleri olan YP mevduat ve KKM hesaplarının TL karşılığını genişletmekte, bu durum para arzında nominal büyümeye neden olmaktadır. Para arzındaki artış talep enflasyonu oluşturmakta, varlık fiyatlarını yükseltmekte ve fiyat istikrarını sağlamayı zorlaştırmaktadır. KKM hesaplarına yapılan kur farkı ödemeleri de sistemde likidite fazlasına neden olarak para politikasının sıkılaştırıcı etkisini azaltmaktadır.

Para politikasının sıkılaştırma sürecinin başladığı 2023 yılı haziran ayı sonrasında; döviz kurundaki yükseliş ile birlikte KKM kur farkı ödemeleri sistemde TL likidite fazlasına yol açmıştır. Bu dönemde yüksek likidite nedeniyle bankalar arası piyasada TL faizler politika faizinden düşük seviyede oluşmuş, buna bağlı olarak para politikasından mevduat faizlerine aktarım zayıflamıştır. Parasal aktarımı zorlaştıran bu etkilere karşı TCMB, politika faizinden TL mevduat faizlerine aktarımın güçlendirilmesini, YP mevduat ve KKM hesaplarının azaltılmasını ve TL mevduata geçiş hızlanmasını hedeflemektedir.

Araç 1.1: TL Mevduat Payı'nda Artış ve KKM'den TL Mevduata Geçiş Hedefleri

“Yabancı para mevduat ve kur korumalı mevduat hesapları, döviz kurunun arttığı dönemlerde para arzında genişlemeye yol açarak enflasyonist etki yapmaktadır. Sistemde TL payının artması ve dolarizasyonun azaltılmasıyla para politikasının para arzını ve tasarruf/tüketim tercihini etkileme gücü artmaktadır.”

TL payında artış hedefi, TL mevduatın toplam mevduat içindeki payında aylık bazda en az belirlenen oranda artış olmasını ifade etmektedir. TL payı hesaplamasında TL mevduat tutarı pay kısmında, KKM dâhil toplam mevduat tutarı da paydada yer almaktadır. YP mevduattan ve KKM hesaplarından TL mevduata geçişler payı artırarak hedefin gerçekleşmesini sağlamaktadır. Ayrıca kredi artışı sonucu oluşan yeni mevduatın da TL'de kalması bu rasyodaki artışı desteklemektedir. TL payı artışındaki hedef değer, piyasa koşullarına uygun olacak şekilde veriye ve etki analizlerine dayalı olarak yönetilmektedir.

$$\text{TL Payı} = \frac{\text{TL Mevduat}}{\text{TL Mevduat} + \text{Kur Korumalı Mevduat} + \text{YP Mevduat}}$$

Mevduat kompozisyonunda TL'nin ağırlığını artırma hedefi doğrultusunda bankalara KKM'den TL mevduata geçiş için de hedefler tanımlanmıştır. Ayrıca dönüşümlü KKM¹'den TL mevduata geçmeyen kısmın yenilenmesine ilişkin hedefler de belirlenmiş ve böylece KKM'nin YP mevduata dönüşmeden kademeli olarak azaltılması amaçlanmıştır. 2023 yıl sonunda TL kaynaklı KKM² hesap açılışları ve yenilemeleri sona ermiştir. Son dönemde beklentilerdeki iyileşme ve kurdaki oynaklığın azalması ile YP mevduatın cazibesini yitirmesi, rezervlerin güçlenmesi ve TL mevduat tercihinin öne çıkmasıyla beraber 23 Mayıs 2024 tarihinde KKM'nin daha hızlı azalmasını sağlamak amacıyla KKM'den TL'ye geçiş hedefi korunurken yenilenme ve TL'ye geçiş için toplam hedef yüzde 75 seviyesine düşürülmüştür. TL payı hedefinde olduğu gibi TL'ye geçiş ve yenileme hedefleri de piyasa gelişmeleri gözetilerek dinamik biçimde yönetilmektedir.

TL'ye geçiş ve yenileme hedefleri ile TL payı hedeflerinin altında kalan bankalar YP mevduat için tesis edilen zorunlu karşılıklar üzerinden komisyon ödemektedir. TL'ye geçiş ve yenileme hedeflerini sağlayan bankaların ise TL mevduat ve/veya KKM için tesis edilen zorunlu karşılıklarına faiz ödemektedir. Hedefler belirlenirken, bankaların iş modelleri, banka büyüklükleri ve bilanço yapıları dikkate alınmış ve etki analizleri çerçevesinde karar verilmiştir.

Araç 1.2: Zorunlu Karşılık Oranlarının Yükseltilmesi

“TL cinsinden zorunlu karşılık oranlarının yükseltilmesi sistemdeki fazla likiditeyi sterilize ederek bankaların TL likidite fazlasını azaltmakta ve TCMB fonlama faizinin kredi ve mevduat faizlerine aktarımını desteklemektedir.”

TCMB, KKM kur farkı ödemelerinin finansal sistemde yarattığı kalıcı likidite fazlasını sterilize etmek amacıyla zorunlu karşılıkları, geçici likidite fazlasını yönetmek amacıyla da TL depo ihalelerini kullanmıştır. Bu kapsamda öncelikle KKM için ZK tesisi uygulaması getirilmiş ve KKM için tesis edilen TL cinsi ZK oranları önemli ölçüde

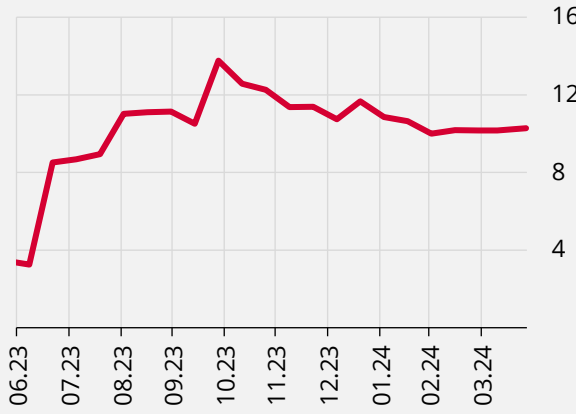
¹ Dönüşümlü KKM, döviz ve altın cinsinden mevduatın TL'ye dönüştürülmesiyle açılan hesaplardır.

² TL kaynaklı KKM, TL mevduat hesapları kullanılarak açılan hesaplardır.

yükseltilmiştir. Likidite yönetimi kapsamında atılan diğer bir adım olarak YP mevduat için ilave TL cinsi ZK tesis uygulaması devreye alınmıştır.

ZK oranlarında yapılan artış ile sistemden fazla likiditenin çekilmesinin mevduat faizlerinde likidite kanalından sıkılaştırıcı etki yapması beklenmekle birlikte, oranlardaki artış banka bilançoları için maliyet oluşturduğundan mevduat faizlerinde aşağı yönlü bir etkiye de sebep olmaktadır. 2023 yıl sonunda toplam ZK tutarının faiz getirili aktifler içindeki payı yüzde 12'ye kadar yükselmiştir (Grafik II.2.1.1). Tesis edilmesi gereken ZK tutarları ve borçlanma maliyetleri arttıkça ZK maliyeti de artmakta ve bankalar bu maliyeti karşılamak amacıyla kredi faizlerinde yukarı yönlü veya mevduat faizlerinde aşağı yönlü fiyatlandırma yapabilmektedir. Nitekim, ZK'ların fonlama maliyeti artmasına rağmen bankaların bu ZK'lar için faiz geliri elde etmemesi banka bilançolarında düzenleme kaynaklı maliyetleri artırmış ve 2024 yılı başında mevduat faizlerinde aşağı yönlü baskı izlenmiştir (Grafik II.2.1.2). Son olarak 23 Mayıs tarihinde revize edilen KKM ve TL mevduat için ZK oran artışı ile birlikte son dönemde ZK tutarının faiz getirili aktifler içindeki payının artması beklenmektedir. Öte yandan KKM bakiyesinin hedef yenileme oranları çerçevesinde azalışı ile KKM hesapları için tesis edilen ZK tutarının önümüzdeki dönemde gerilemesi beklenmektedir.

Grafik II.2.1.1: TL Zorunlu Karşılıkların Faiz Getirili Aktifler İçindeki Payı (%)

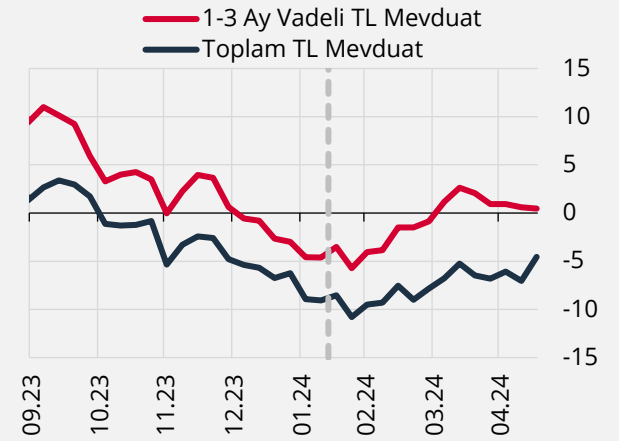

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: Nisan 2024

Dipnot: Tesis edilmesi gereken tutarlar göz önüne alınmıştır.

Grafik II.2.1.2: TL Mevduat Faizi-AOFM Farkı Gelişimi (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

Dipnot: AOFM'nin yıllık bileşiklendirilmiş seviyesi ile faiz farkları hesaplanmıştır. Katılım bankaları hariçtir. Kesikli gri çizgi hedeflere ulaşan bankalar için ZK'lara faiz ödenmesine ilişkin uygulamanın yürürlük tarihini göstermektedir.

Araç 1.3: Zorunlu Karşılıklara Faiz Ödenmesi

“TCMB tarafından zorunlu karşılıklara faiz ödemesi düzenlemelerin maliyetini telafi etmeyi amaçlamakta ve banka faiz marjlarını destekleyerek mevduat faizlerinde yukarı yönlü etki yapmaktadır.”

Bankalar genel olarak kredi faaliyetlerini istikrarlı biçimde ve uygun maliyetlerle fonlamak, bilanço dengesini sağlamak ve yasal rasyolar kaynaklı yükümlülüklerini karşılamak için diğer fonlama kaynaklarıyla birlikte mevduata ihtiyaç duymaktadır. Öte yandan genel olarak mevduatın vadesi kısa iken kullanılan kredilerin vadesi daha uzundur. Bu durumun bir sonucu olarak bankaların politika faiz artışlarını mevduat faizlerine yansıtmakta yavaş davranma motivasyonu oluşabilmektedir.

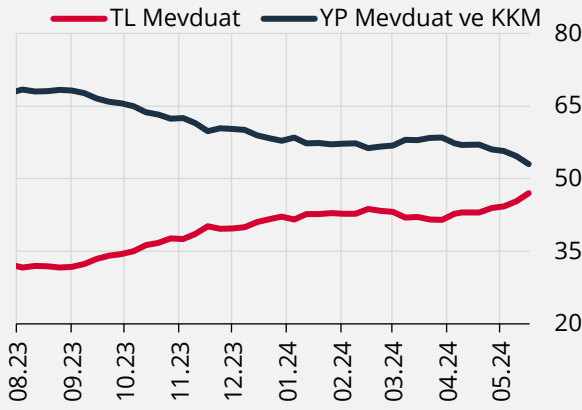
Politika faizindeki artışın mevduat faizlerine yansımaları, kredi büyüme sınırlarının ve yüksek ZK oranlarının bulunduğu bir ortamda yavaşlayabilmektedir. Merkez Bankasının TL mevduatı önceliklendiren politika hedefine daha etkin biçimde ulaşabilmesi, sıkılaştırılan para politikasının mevduat faizleri kanalıyla makroekonomiye yansımaları sağlamak amacıyla TL'ye geçiş ve yenileme oranlarına bağlı olarak bankaların ZK'larına faiz ödenmesine karar verilmiştir.

Bu uygulama ile hedeflere ulaşan bankaların bilançoları desteklenerek ZK maliyeti hafifletilmiş ve böylece mevduat faizlerinde gevşemenin önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, TL'ye geçiş hedeflerine ulaşamayan bankaların, bu avantajdan faydalanmak için hedeflere ulaşma motivasyonu artmış ve hedeflerini sağlayabilecek

ölçüde TL mevduat faizlerinde artış yaşanmıştır. ZK faiz ödemeleri 3 ayda bir ve hedefe bağlı şekilde uygulanmakta ve böylece faiz ödemelerinin likidite etkisinin sınırlı kalması amaçlanmaktadır.

Atılan adımların sonucunda YP mevduat ve KKM'nin toplam mevduat içindeki payı azalırken, TL mevduat payı artış göstermiştir. 2023 yılı ağustos ayından bu yana TL mevduat payı 15 yüzde puan artış kaydetmiştir (Grafik II.2.1.3). İlgili dönemdeki geçiş büyük ölçüde KKM hesapları kaynaklıdır. KKM hesapları ilgili dönemde yaklaşık 1,2 trilyon TL azalmıştır (Grafik II.2.1.4). Son dönemde beklentilerdeki iyileşme kaynaklı olarak YP mevduattan da TL mevduata geçiş olduğu gözlenmektedir. Reel TL mevduat faizlerinin pozitif alana geçmesi ve enflasyonda istikrarlı ve kalıcı düşüş sağlanmasıyla bu eğilimin artarak devam etmesi beklenmektedir.

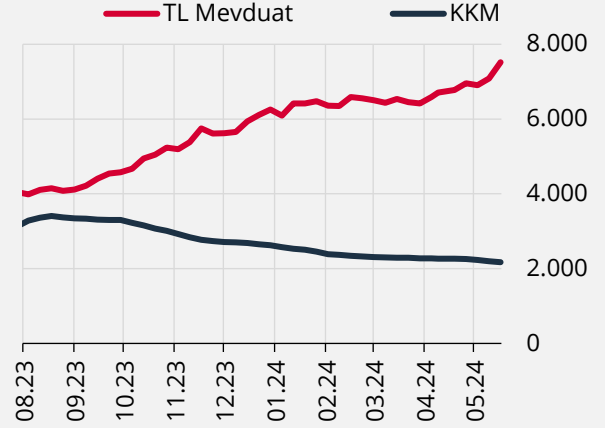
Grafik II.2.1.3: Mevduat Kompozisyonu (%)

Kaynak: TCMB, BDDK

Son Gözlem: 17.05.2024

Grafik II.2.1.4: Mevduat Tutar Gelişimi (Milyar TL)

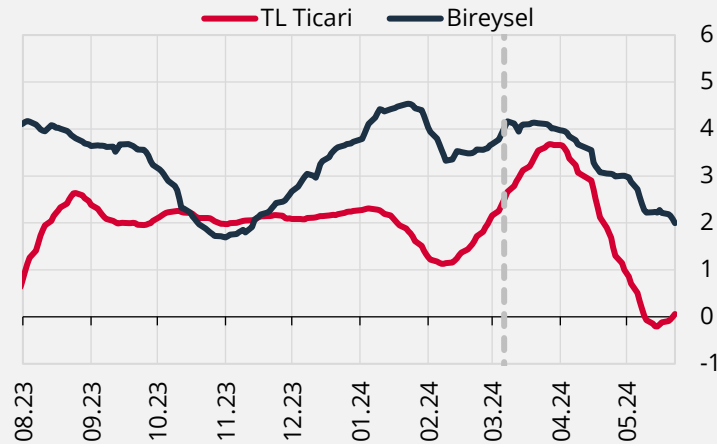
Kaynak: TCMB, BDDK

Son Gözlem: 17.05.2024

Amaç 2: Kredi büyümesi ve kredi kompozisyonunun dengeli seyretmesi

Para politikası faiz artırımları ve düzenleme çerçevesindeki sadeleşme ile birlikte tahvil faizleri tüm vadelerde yükselmiş ve getiri eğrisi de enflasyon beklentilerindeki iyileşmeyi yansıtacak biçimde negatif eğimli olmuştur. Bu normalleşme ile birlikte uzun vadeli menkul kıymet tutmak bankalar için daha az caydırıcı hale gelmiş ve bankaların menkul kıymet tesis uygulamasında tanımlanan kredi büyüme sınırlarının üzerinde kredi kullandırma eğilimi artmış ve ocak ayı haricinde sektör genelinde sınırların üzerinde TL ticari kredi büyümesi izlenmiştir.

Grafik II.2.1.5: Aylık Kredi Büyüme Eğilimleri (%)

Kaynak: TCMB, BDDK

Son Gözlem: 23.05.2024

Dipnot: 20 iş günü büyümelerinin 20 iş günü ortalaması alınarak hesaplanmıştır. Kesikli gri çizgi, kredi büyümesine dayalı ZK tesisi uygulamasının ilan edildiği tarihi göstermektedir.

Araç 2.1: Kredi Büyümesine Dayalı ZK Tesisi ve Kredi Büyüme Sınırları

“Kredi büyümesine dayalı ZK uygulaması, kredi büyüme sınırlarının aşılması durumunda banka bilançolarına önemli bir ZK maliyeti yüklediğinden bankalar büyüme sınırlarını aşmama yönünde davranış göstermektedir. Bu uygulama ile finansal koşullar sıkılaştırılarak kredi büyümesi dengelenmekte ve para politikası aktarımı desteklenmektedir.”

2024 yılı mart ayında beklentilerdeki oynaklık kaynaklı kredilerde öngörülenin ötesinde bir talep görülmesiyle birlikte kredi büyümeleri kısa sürede güçlenmiştir. Bu kapsamda 2024 yılı mart ayında para politikası faiz artırımının yanı sıra yapılan düzenlemelerle finansal koşullar sıkılaştırılmış ve böylece para politikası aktarımı desteklenmiştir. TL ticari ve ihtiyaç kredileri için aylık büyüme kısıtları yüzde 2'ye düşürülerek finansal koşulları daha sıkı hale getiren adım atılmış, uygulamanın etkinliğini artırmak amacıyla büyüme kısıtlarının aşılması durumunda ZK tesisi getirilmiştir.

Kredi büyümesine dayalı ZK tesisi uygulaması, ihtiyaç, taşıt kredileri ve TL ticari kredilerde³ aylık büyümenin yüzde 2'yi aşması durumunda aşan tutar kadar zorunlu karşılığın 12 ay boyunca tesis edilmesini gerekli kılmaktadır. İlgili tesis tutarına herhangi bir faiz ödemesi yapılmadığı için kredi sınırlarının aşılması bankaların ZK maliyetlerini önemli ölçüde artırmaktadır. Böylece, bu sınırın aşılması durumunda tesis edilmesi gereken ZK maliyeti finansal koşulların sıkılaştırılması yönünde atılan adımları desteklemiştir. ZK tesisi uygulamasıyla bu maliyete katlanmak istemeyen bankaların kredi faizlerini arttırarak kredi büyüme sınırları içinde kalmaya yönelmeleri ve yükselen kredi faizlerinin kredi büyümesinin dengelenmesi amaçlanmaktadır (Şema II.2.1.2).

Kredi büyümesine dayalı ZK tesisi uygulaması sonrasında TL ticari kredi faizleri mart ayının ilk haftasındaki seviyesine göre yaklaşık 10 yüzde puan, ihtiyaç kredisi faizleri ise 18 yüzde puan yükselmiştir. Uygulama devreye alındıktan sonra ticari ve bireysel kredi büyüme oranlarında belirgin bir yavaşlama izlenmektedir (Grafik II.2.1.5). Böylece kredi büyümesine dayalı ZK tesisi düzenlemesinin finansal koşulları sıkılaştırarak para politikası aktarımını desteklediği değerlendirilmektedir.

Diğer taraftan, TL kredilere yönelik atılan adımlar sonrasında TL krediler gerilerken, son dönemde yabancı para kredilerde bir artış izlenmektedir. Bu doğrultuda, 2024 yılı mayıs ayında TL kredilerde olduğu gibi YP kredilere⁴ de aylık yüzde 2 kredi büyüme sınırı uygulaması getirilmiştir. Bu uygulama yüzde 2 kredi büyüme sınırını aşan kredi tutarı kadar TL cinsinden zorunlu karşılığın bir yıl boyunca bloke olarak tesis edilmesini gerektirmektedir. YP kredi büyümesini sıkılaştıran bu adım eşik değeri aşan bankalar için yüksek ZK maliyeti yaratarak, YP kredi arzını baskılamak ve böylece makro finansal istikrarın korunmasına ve parasal aktarımın desteklenmesine katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla, son aldığı bu önlem ile TCMB makro finansal istikrarı güçlendiren adımları atmaya devam etmiş, aynı zamanda bu konudaki hassasiyetini ve bu kapsamdaki gelişmeleri yakından izlediğini göstermiştir.

Şema II.2.1.2: Kredi Büyümesine Dayalı ZK Tesisi

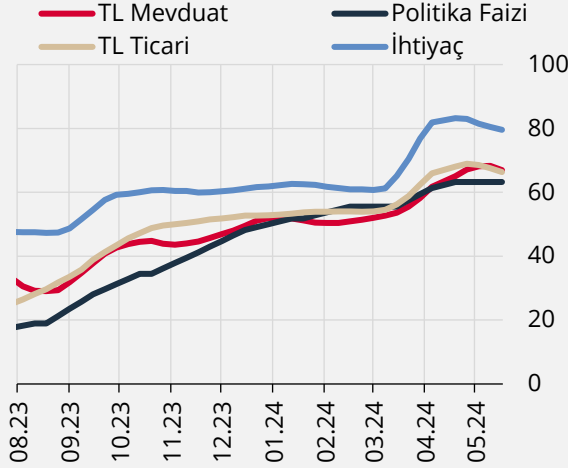

³ İhracat, yatırım, tarım, esnaf kredileri, deprem bölgesine yönelik krediler ve kamu kurum ve kuruluşlarına kullandırılan krediler hariç.

⁴ Yatırım kredileri, deprem bölgesine, kamu kurum ve kuruluşlarına ve yurt içi bankalara kullandırılan krediler hariçtir.

Sonuç:

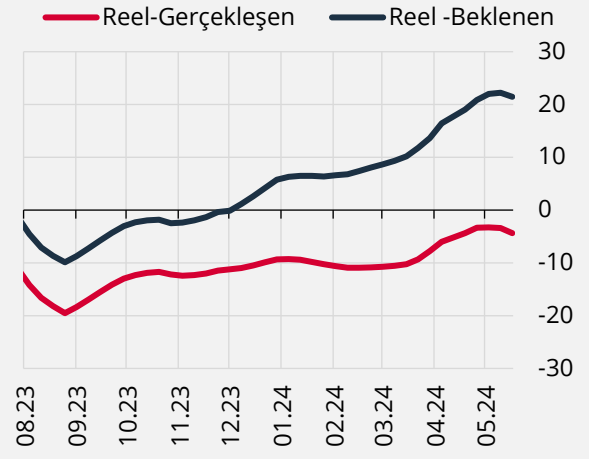
TCMB, TL likiditesini yönetmek ve parasal aktarımı güçlendirmeye yönelik uygulamaları devreye alarak esas araç olan politika faizinin etkinliğini artırmayı amaçlamıştır. Sıkı para politikasını destekleyen bu uygulamalar sonucu politika faizinden kredi ve mevduat faizlerine aktarım güçlenmiş ve finansal koşullardaki sıkılık düzeyi artmıştır (Grafik II.2.I.6). Ayrıca enflasyon gerçekleştirmeleri ve beklentilerine kıyasla mevduat faizlerinin geldiği seviye TL finansal varlıkların cazibesini artırmıştır (Grafik II.2.I.7). Finansal koşullardaki sıkılaştırmanın, dolarizasyonun azalmasına katkı sağlaması, tüketim yerine tasarrufun özendirilerek enflasyon ve enflasyon beklentileri üzerinde olumlu etki yaratması beklenmektedir.

Grafik II.2.I.6: Faiz Oranları (% , 4 HHO)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

Dipnot: TL mevduat faizi 1-3 ay vadeli TL mevduatın faiz oranını ifade etmekte olup, katılım bankaları hariç hesaplanmıştır. TL ticari kredi KK, KMH ve sıfır faizli krediler hariç hesaplanmıştır. İhtiyaç kredisi faizi KMH hariç hesaplanmıştır. Politika faizi bileşik faize çevrilmiştir.

Grafik II.2.I.7: Reel TL Mevduat Faizi (% , 4 HHO)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

Dipnot: TL mevduat faizi 1-3 ay vadeli TL mevduatın faiz oranını ifade etmekte olup katılım bankaları hariçtir. Reel mevduat faizi Fisher yöntemiyle hesaplanmıştır. Beklenen ve gerçekleşen TÜFE enflasyonu ile reelleştirilmiştir. Beklenen enflasyon için Piyasa Katılımcıları Anketi 12 ay sonrası TÜFE enflasyonu beklentisi (uygun ortalama) kullanılmıştır. Stopaj kesintisi uygulanmış net getiriyi göstermektedir.

Referanslar

Vollmer, U. (2022). "Monetary policy or macroprudential policies: What can tame the cycles?" *Journal of Economic Surveys*, 36(5), 1510-1538.

Deb, P., Estefania Flores, J., Firat, M., & Furceri, D. (2023). Monetary Policy Transmission Heterogeneity: Cross-Country Evidence.

Kutu II.2.II: Finansal Piyasaların Etkin İşleyişine Yönelik Atılan Adımlar

Makro finansal istikrarı güçlendirmek ve piyasa mekanizmalarının işlevselliğine katkıda bulunmak amacıyla mevcut Rapor döneminde uygulamaya konulan tedbirler ve politika adımları bu kutuda ana başlıklar altında özetlenmektedir.

Tablo II.2.II.1: Finansal Piyasalara Yönelik Başlıca Tedbir ve Düzenlemeler

1. Politika Faiz Oranı ve Merkez Bankası Likidite Yönetimi

Duyuru / Düzenleme Tarihi	Tedbir / Düzenleme
24.11.2023	1 hafta vadeli repo ihale faiz oranı yüzde 35'ten yüzde 40'a yükseltilmiştir.
22.12.2023	1 hafta vadeli repo ihale faiz oranı yüzde 40'tan yüzde 42,5'e yükseltilmiştir.
26.01.2024	1 hafta vadeli repo ihale faiz oranı yüzde 42,5'ten yüzde 45'e yükseltilmiştir.
26.02.2023	1 hafta vadeli repo ihale faiz oranı yüzde 45 seviyesinde sabit tutulmuştur.
22.03.2024	1 hafta vadeli repo ihale faiz oranı yüzde 45'ten yüzde 50'ye yükseltilmiştir. Gecelik vadede borçlanma ve borç verme oranlarının bir hafta vadeli repo ihale faiz oranına kıyasla +/- 300 baz puanlık bir marj ile belirlenmesine karar verilmiştir.
25.04.2024	1 hafta vadeli repo ihale faiz oranı yüzde 50 seviyesinde sabit tutulmuştur.
23.05.2024	1 hafta vadeli repo ihale faiz oranı yüzde 50 seviyesinde sabit tutulmuştur.

2. Zorunlu Karşılıklar ve Menkul Kıymet Tesis

Duyuru / Düzenleme Tarihi	Tedbir / Düzenleme
21.12.2023	Menkul kıymet tesisine tabi yükümlülük tutarı için yüzde 5 olan menkul kıymet tesis oranının 24 Kasım 2023 hesaplama tarihinden geçerli olmak üzere yüzde 4'e düşürülmesine, 29 Aralık 2023 tarihinde sonlanacak olan kredi büyümesine göre menkul kıymet tesisine ilişkin geçici uygulamanın 28 Haziran 2024 hesaplama tarihine kadar olmak üzere 6 ay süre ile uzatılmasına karar verilmiştir.
27.12.2023	Komisyon uygulamasında 22 Aralık 2023 tarihinden sonra geçerli olmak üzere; <ul style="list-style-type: none"> - Gerçek kişi Türk lirası payı aylık artış hedefinin Türk lirası payı seviyelerine göre farklılaştırılmasına, - TL'ye Geçiş Oranı hedefinin yüzde 10'dan yüzde 15'e çıkarılmasına ve TL'ye Geçiş Oranı hesaplamasında değişiklik yapılmasına, - Yüzde 75 olan yenileme oranı hedefinin sonlandırılmasına, - Yenileme ve TL'ye Geçiş Oranı uygulamasının hesaplama döneminin TL payı uygulamasında olduğu gibi 4 haftaya çıkarılmasına, - 19 Ocak 2024 tarihinden geçerli olmak üzere Yenileme ve TL'ye Geçiş Oranı hedefinin yüzde 100'den yüzde 95'e indirilmesine karar verilmiştir.
30.01.2024	19 Ocak 2024 hesaplama tarihinden geçerli olmak üzere, kur/fiyat koruması sağlanan hesaplar için zorunlu karşılık oranlarının 6 aya kadar olan vadelerde yüzde 30'dan yüzde 25'e indirilmesine, Yabancı para cinsinden mevduat/katılım fonu (yurt dışı bankalar mevduatı/katılım fonu ve kıymetli maden depo hesapları hariç) için tüm vadelerde Türk lirası cinsinden tesis edilen ilave zorunlu karşılık oranının yüzde 4'ten yüzde 8'e yükselmesine karar verilmiştir.
04.02.2024	Kur/fiyat koruma desteği sağlanan hesaplara ilişkin "Yenileme ve TL'ye Geçiş Oranı" ile "TL'ye Geçiş Oranı"na bağlı olarak; <ul style="list-style-type: none"> - Mevduat bankalarına Türk lirası cinsinden tesis edilen zorunlu karşılıkların belirlenen kısmı üzerinden faiz ödenmesine, - Katılım bankalarına ise Türk lirası cinsinden tesis edilmesi gereken zorunlu karşılıkların belirlenen kısmı üzerinden indirim yapılmasına karar verilmiştir.
05.03.2024	Kredi büyümesine göre menkul kıymet tesisi kapsamında 26 Ocak 2024 hesaplama tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, muaf krediler hariç TL ticari krediler için yüzde 2,5 olan aylık büyüme sınırının yüzde 2'ye indirilmesine, ihtiyaç kredilerinde yüzde 3 olan aylık büyüme sınırının yüzde 2'ye düşürülmesine, taşıt kredilerinde ise yüzde 2 sınırının korunmasına karar verilmiştir.
08.03.2024	Bankalarca 29 Mart 2024 hesaplama döneminden başlamak üzere, kredi büyümesine dayalı zorunlu karşılık uygulaması kapsamında TL ticari krediler (muaf krediler hariç), ihtiyaç kredileri (kredili mevduat hesabı hariç) ve taşıt kredileri için ayrı ayrı olmak üzere yüzde 2 kredi büyüme oranını aşan kredi tutarı kadar zorunlu karşılığın bloke olarak tesis edilmesine karar verilmiştir.

13.03.2024	Zorunlu karşılık uygulamasında Türk lirası yükümlülükler için ortalama olarak tesis edilmesi gereken zorunlu karşılıkların aktif büyüklüğü 500 milyar TL'nin üzerinde olan kuruluşlar için yüzde 25'inin, aktif büyüklüğü 100 milyar TL'nin üzerinde olan kuruluşlar için yüzde 15'inin bloke olarak tesis edilmesine karar verilmiştir.
16.03.2024	Komisyon uygulamasında; - Gerçek kişi TL payında olduğu gibi tüzel kişi TL payına da aylık artış hedefi getirilmesine - Gerçek kişi TL payı artış hedeflerinde revizyon yapılarak hedeflere ulaşılamaması durumunda uygulanan komisyon oranının yüzde 2'den yüzde 3'e artırılmasına karar verilmiştir.
06.04.2024	29 Mart 2024 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, menkul kıymet tesisine tabi yükümlülük tutarı için yüzde 4 olan menkul kıymet tesis oranının yüzde 1'e düşürülmesine ve 28 Haziran 2024 (dâhil) tarihinde sonlanacak olan kredi büyümesine göre menkul kıymet tesisine ilişkin geçici uygulamanın 23 Şubat 2024 (dâhil) hesaplama tarihinde sonlandırılmasına karar verilmiştir.
29.04.2024	Zorunlu karşılık uygulamasında; - 26 Nisan 2024 tarihinden geçerli olmak üzere, kur/fiyat koruma desteği sağlanan hesaplar için tesis edilmesi gereken zorunlu karşılık tutarına yenileme ve TL'ye geçiş oranı seviyesine göre uygulanan faiz oranı üst sınırının politika faiz oranının yüzde 60'ı, TL mevduat için tesis edilmesi gereken zorunlu karşılık tutarına TL'ye geçiş oranı seviyesine göre uygulanan faiz oranı üst sınırının politika faiz oranının yüzde 80'i olarak belirlenmesine, - Katılım bankaları için Türk lirası cinsinden tesis edilmesi gereken zorunlu karşılıkların belirlenen kısmı üzerinden birikimli indirim uygulaması sonlandırılarak yerine telafi ödemesi yapılmasına karar verilmiştir.
09.05.2024	Menkul kıymet tesisine ilişkin düzenlemenin yürürlükten kaldırılmasına karar verilmiştir.
23.05.2024	24 Mayıs 2024 tarihinde tesis edilmek üzere; - Vadesiz, ihbarlı, 1 aya kadar ve 3 aya kadar (3 ay dâhil) vadeli Türk lirası mevduat/katılım fonu (yurt dışı bankalar mevduatı/katılım fonu hariç) Türk lirası mevduat hesaplarında zorunlu karşılık oranının yüzde 8'den yüzde 12'ye yükseltilmesine, - 6 aya kadar (6 ay dâhil), 1 yıla kadar, 1 yıl ve 1 yıldan uzun vadeli Türk lirası mevduat/katılım fonu (yurt dışı bankalar mevduatı/katılım fonu hariç) Türk lirası mevduat hesaplarına yüzde 8 oranında zorunlu karşılık uygulanmasına, - 6 aya kadar (6 ay dâhil) vadeli kur/fiyat koruma desteği sağlanan hesaplara uygulanan zorunlu karşılık oranının yüzde 25'ten yüzde 33'e, - 1 yıla kadar vadeli ve 1 yıl ve daha uzun vadeli kur/fiyat koruma desteği sağlanan hesaplara uygulanan zorunlu karşılık oranının yüzde 10'dan yüzde 22'ye yükseltilmesine karar verilmiştir.
23.05.2024	Zorunlu karşılık ve komisyon uygulamalarında; - 7 Haziran 2024 hesaplama döneminden itibaren geçerli olmak üzere, yenileme ve TL'ye geçiş oranında toplam hedefin yüzde 75'e düşürülmesine, - 5 Temmuz 2024 (dâhil) hesaplama döneminden itibaren geçerli olmak üzere, tüzel kişi dönüşüm hesapları ile gerçek ve tüzel kişi YUVAM hesaplarının toplam hedef hesaplamasından çıkarılmasına, - 24 Mayıs 2024 tesis tarihinden (dâhil) itibaren geçerli olmak üzere, toplam hedefin sağlanması halinde kur/fiyat koruma desteği sağlanan hesaplar için tesis edilen zorunlu karşılıklara uygulanan faiz veya telafi ödemesi oranının politika faiz oranının yüzde 40'ına düşürülmesine karar verilmiştir.
23.05.2024	21 Haziran 2024 (dâhil) hesaplama döneminden itibaren geçerli olmak üzere, yabancı para kredilere (deprem bölgesine yönelik kullanılan yabancı para krediler hariç) aylık yüzde 2 oranında büyüme sınırı getirilmesine ve sınırı aşan kredi tutarı kadar Türk lirası cinsinden zorunlu karşılığın bir yıl boyunca bloke olarak tesis edilmesine karar verilmiştir.

3. Reeskont ve Avans Kredileri Uygulamaları

Duyuru / Düzenleme Tarihi	Tedbir / Düzenleme
23.11.2023	İhracat ve döviz kazandırıcı hizmetler reeskont kredilerinde iskonto oranının azami yüzde 25,93'te sabit tutularak toplam faiz maliyetine üst sınır getirilmesine karar verilmiştir.

23.11.2023	Yatırım taahhütlü avans kredisi yeni uygulama çerçevesine göre; firmaların yatırım projeleri için alacakları Teknoloji/Strateji puanı dikkate alınarak, toplam yatırım tutarı en az 1 milyar Türk lirası olan yatırım projelerine aracı bankalar kanalıyla YTAK tahsis edilebilmesine, Azami 10 yıl vadeli olarak kullanılacak kredilerin faiz oranı; Teknoloji/Strateji puanı, yatırım kapsamında yurt dışından sağlanan finansman oranı, finansal sağlamlık değerlendirmesine bağlı olarak yüzde 15 ile yüzde 30 aralığında belirlenebilmesine karar verilmiştir.
------------	--

4. Mevduat / Katılım Fonları ve Ödeme Sistemleri

Duyuru / Düzenleme Tarihi	Tedbir / Düzenleme
25.11.2023	Katılma hesaplarının 1 aya kadar vadeli (1 ay dâhil) olarak açılabilmesini sağlayacak şekilde değişiklik yapılmasına karar verilmiştir.
31.01.2024	Kur korumalı vadeli mevduat hesaplarının faiz oranının Merkez Bankası tarafından belirlenen bir hafta vadeli repo ihale faiz oranının yüzde 80'inden düşük olmamasına karar verilmiştir.
05.02.2024	Yurt içi yerleşik gerçek kişiler için bankalarda mevcut olan döviz tevdiat hesabı ve döviz cinsinden katılım fonu hesabı ve altın hesabı bakiyelerinin dönüşüm hesabına çevrilmesi için mümkün olan tarihin 30 Kasım 2023'ten 31 Ocak 2024'e uzatılmasına karar verilmiştir.
06.04.2024	Yurt içi yerleşik gerçek kişiler için bankalarda mevcut olan döviz tevdiat hesabı ve döviz cinsinden katılım fonu hesabı ve altın hesabı bakiyelerinin dönüşüm hesabına çevrilmesi için mümkün olan tarihin 31 Ocak 2024'ten 31 Mart 2024'e uzatılmasına karar verilmiştir.

5. Kredi Kullanımına, Taksit ve Borç Ödemelerine Yönelik Düzenlemeler

Duyuru / Düzenleme Tarihi	Tedbir / Düzenleme
14.12.2023	TMSF tarafından alınan karar ile halihazırda 400 bin lira olan sigortaya tabi mevduat ve katılım fonu tutarının, 2024 takvim yılı başından geçerli olmak üzere 650 bin lira olarak belirlenmesine karar verilmiştir.
21.12.2023	Kredi kartı azami faiz ve üye işyeri azami komisyon oranlarının mevcut seviyelerinin üzerine çıkmamasına yönelik olarak referans orana üst sınır getirilmesine, Referans oranının mevcut seviyesinin 3,11 üst sınır olarak belirlenmesine, bu seviyenin altındaki oranlar için mevcut hesaplama yönteminde bir değişiklik yapılmamasına, Bu kapsamda kredi kartı azami faiz ve üye işyeri azami komisyon oranları için en son ilan edilen oranlarda bir artış olmamasına karar verilmiştir.
16.03.2024	Kredi kartları vasıtasıyla yapılan nakit çekim veya kullanım işlemlerinde uygulanacak aylık azami akdi faiz oranı için aylık referans orana eklenen 131 baz puanının 189 baz puanı olarak değiştirilmesine ve değişiklik çerçevesinde hesaplanan oranların 16 Mart 2024 ile 31 Mart 2024 tarihleri arasında geçerli olmak üzere ilan edilerek uygulanmasına karar verilmiştir.
21.03.2024	BDDK tarafından alınan karar ile 13 Haziran 2006 tarihli ve 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun Geçici 12'nci maddesi kapsamına giren mükellefler tarafından üretilen sadece elektrik motorlu taşıtlar için kredi vade sınırlarının; - Nihai fatura değeri bir milyon altı yüz bin Türk lirası ve altında olan taşıt alımı amacıyla kullanılan kredilerde kırk sekiz ay, - Nihai fatura değeri bir milyon altı yüz bin Türk lirasının üzerinde olup üç milyon Türk lirasının üzerinde olmayan taşıt alımı amacıyla kullanılan kredilerde otuz altı ay, - Nihai fatura değeri üç milyon Türk lirasının üzerinde olup dört milyon Türk lirasının üzerinde olmayan taşıt alımı amacıyla kullanılan kredilerde yirmi dört ay ve - Nihai fatura değeri dört milyon Türk lirasının üzerinde olup beş milyon Türk lirasının üzerinde olmayan taşıt alımı amacıyla kullanılan kredilerde on iki ay, Kredi tutarının taşıtın değerine oranının; - Nihai fatura değeri bir milyon altı yüz bin Türk lirası ve altında olan taşıtlar için yüzde yetmiş, - Nihai fatura değeri bir milyon altı yüz bin Türk lirasının üzerinde olup üç milyon Türk lirasının üzerinde olmayan taşıtlar için yüzde elliyi aşamamasına, - Nihai fatura değeri üç milyon Türk lirasının üzerinde olup dört milyon Türk lirasının üzerinde olmayan taşıtlar için yüzde otuzu aşamamasına, - Nihai fatura değeri dört milyon Türk lirasının üzerinde olup beş milyon Türk lirasının üzerinde olmayan taşıtlar için yüzde yirmiyi aşamamasına ve - Nihai fatura değeri beş milyon Türk lirasının üzerinde olan taşıtlar için yüzde sıfır olarak belirlenmesine karar verilmiştir.

06.04.2024

Türk lirası cinsinden kredi kartı işlemlerinde (nakit çekim veya kullanım işlemleri hariç) uygulanacak aylık azami akdi faiz oranının aylık referans orana 55 baz puan yerine 114 baz puan eklenerek belirlenmesine ve değişiklik çerçevesinde hesaplanan oranların 6 Nisan 2024 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere ilan edilerek uygulanmasına karar verilmiştir.

6. Kredi ve Alacakların Sınıflandırılması ve Yasal Rasyo Sınırlamaları

Duyuru / Düzenleme Tarihi

Tedbir / Düzenleme

27.01.2024

Tebliğ ile 31 Ocak 2024 tarihi ve sonrası karşılıksız kalan çekler için bankaların kanunen ödemekle yükümlü olduğu tazmin tutarlarının değiştirilerek, bankaların hamile ödemekle yükümlü oldukları miktarın altı bin Türk lirasından dokuz bin iki yüz yetmiş Türk lirasına yükseltilmesine karar verilmiştir.

7. Diğer Düzenlemeler

Duyuru / Düzenleme Tarihi

Tedbir / Düzenleme

21.12.2023

Parasal aktarım mekanizmasının güçlendirilmesi ve kullanılan sterilizasyon araçlarının çeşitliliğini artırmak amacıyla Türk lirası depo alım ihaleleri düzenlenmesine karar verilmiştir.

01.05.2024

8434 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararı ile mevduat faizlerinde stopaj oranının

- Vadesiz ve ihbarlı hesaplar ile 6 aya kadar (6 ay dâhil) vadeli hesaplarda yüzde 7,5,
- 1 yıla kadar (1 yıl dâhil) vadeli hesaplarda yüzde 5,
- 1 yıldan uzun vadeli hesaplarda yüzde 2,5,
- Enflasyon oranına bağlı olarak değişken faiz oranı uygulanan 1 yıldan uzun vadeli hesaplarda yüzde 0,
- Kur korumalı vadeli mevduat hesapları ile döviz tevdiat hesaplarından dönüşüm kuru üzerinden Türk lirasına çevrilen mevduat hesaplarında yüzde 0,
- Altın cinsinden mevduat hesaplarından dönüşüm fiyatı üzerinden Türk lirasına çevrilen mevduat hesaplarında yüzde 0 olarak uygulanmasına karar verilmiştir.

01.05.2024

8434 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararı ile bankalar tarafından ihraç edilen tahvil ve bonolardan elde edilen gelir ve kazançlar ile fon kullanıcısının bu bankalar olduğu varlık kiralama şirketleri tarafından ihraç edilen kira sertifikalarından elde edilen gelir ve kazançlarda stopaj oranının

- Vadesi 6 aya kadar (6 ay dâhil) olanlara sağlanan gelirden yüzde 7,5,
- Vadesi 1 yıla kadar (1 yıl dâhil) olanlara sağlanan gelirden yüzde 5,
- Vadesi 1 yıldan uzun olanlara sağlanan gelirden yüzde 2,5,
- 6 aydan az süreyle (6 ay dâhil) elde tutulanların elden çıkarılmasından doğan kazançlardan yüzde 7,5,
- 1 yıldan az süreyle (1 yıl dâhil) elde tutulanların elden çıkarılmasından doğan kazançlardan yüzde 5,
- 1 yıldan fazla süreyle elde tutulanların elden çıkarılmasından doğan kazançlardan yüzde 2,5 olarak uygulanmasına karar verilmiştir.

01.05.2024

8434 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararı ile 6362 sayılı Kanun kapsamında kurulan ipotek finansmanı kuruluşları (bu şirketlerin kurucusu olduğu varlık finansmanı fonları ve konut finansmanı fonları dâhil) tarafından ihraç edilen varlığa dayalı menkul kıymetler, ipoteğe dayalı menkul kıymetler, ipotek teminatlı menkul kıymetler ve varlık teminatlı menkul kıymetlerden elde edilen gelir ve kazançlara uygulanan stopaj oranının yüzde 5'ten yüzde 7,5'e yükseltilmesine karar verilmiştir.

21.05.2024

Cumhurbaşkanlığı kararı ile 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 51'inci maddesinde belirlenen aylık gecikme zammı yüzde 4'ten yüzde 4,5'e yükseltilmesine karar verilmiştir.

21.05.2024

Cumhurbaşkanlığı kararı ile kanuni faiz oranı 01 Haziran 2024 tarihinden geçerli olmak üzere, yıllık yüzde 12'den yüzde 24'e yükseltilmesine karar verilmiştir. (19 Aralık 2005 tarihli ve 2005/9831 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kanuni faiz oranı 01 Ekim 2006 tarihinden geçerli olmak üzere yıllık yüzde 12'den yüzde 9'a indirilmişti.)

III. Finans Dışı Kesim

III.1 Hanehalkı Gelişmeleri

Türkiye’de hanehalkı borçluluğu, gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ortalamasının belirgin altında kalmaya devam etmektedir.

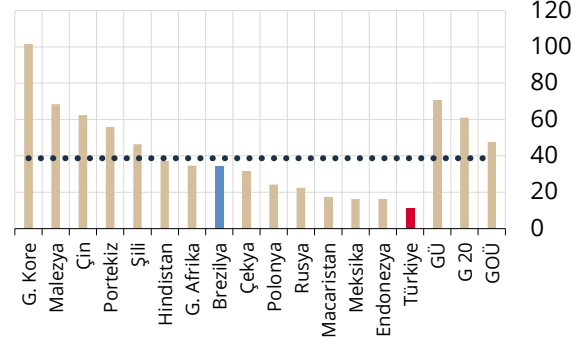
2024 yılının ilk çeyreğinde Türkiye’nin hanehalkı borcunun GSYİH’ye oranı emsal ülke değerlerinin belirgin altında yüzde 11,4 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.1.1 ve Grafik III.1.2). Son yıllarda borçluluktaki gerilemede, iktisadi faaliyetteki canlılık, yüksek enflasyon kaynaklı nominal milli gelirdeki hızlı büyüme ve bireysel kredilere yönelik uygulanmakta olan makroihtiyati tedbirlerin etkili olduğu değerlendirilmektedir. Söz konusu oranda 2023 yılında görülen sınırlı artış ise büyük ölçüde bireysel kredi kartı (BKK) kullanımı kaynaklı gerçekleşmiştir. 2024 yılında bireysel kredilere yönelik uygulanmakta olan makroihtiyati tedbirlerin devam etmesinin yanı sıra sıkılaştırılan finansal koşulların borç artışını sınırlaması öngörülmektedir. Finansal koşulların sıkılaştığı bu dönemde hanehalkı toplam borçluluk oranının nispeten düşük seviyede olması, hanehalkı borcu kaynaklı risklerin yönetilmesine katkı sağlamaktadır.

Grafik III.1.1: Türkiye’de Hanehalkı Borçluluğu (Borç/GSYİH, %)

Kaynak: BIS

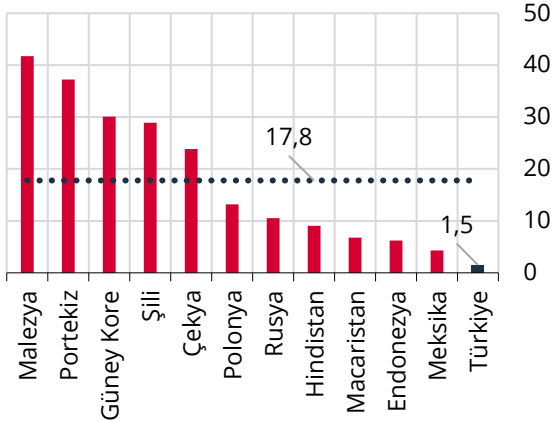
Grafik III.1.2: Emsal Ülkelerin Hanehalkı Borçluluğu (Borç/GSYİH, %)

Son Gözlem: 2023 Ç3

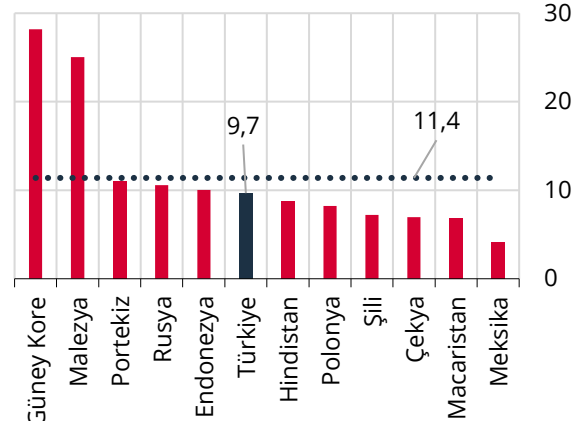
Dipnot: Hanehalkı borçluluğu (hanehalkı ve hanehalkına hizmet eden kâr amacı olmayan kuruluşların borçlanma senetleri ve kredilerinin toplamı) / GSYİH oranı olarak hesaplanmaktadır. Mavi renk ile gösterilen ülke örneklemede medyan borçluluğa sahiptir. Yatay çizgi örneklemin ortalama değeridir. Türkiye’nin 2024 (Ç1) verisi Tablo III.1.1 ile tahmin edilmiştir.

Grafik III.1.3: Konut Kredilerinin GSYİH’ye Oranı (%)

Kaynak: IMF, Global Economy

Grafik III.1.4: Konut Hariç Bireysel Kredilerin GSYİH’ye Oranı (%)

Son Gözlem: 12.23

Dipnot: Oran, güncel toplam konut kredisi ve konut hariç bireysel kredi bakiyesinin 2023 yıl sonu GSYİH’ye bölünmesiyle hesaplanmıştır. Yatay çizgiler seçili ülkelerin ortalama değerleridir. Konut hariç bireysel kredi bakiyesi; konut kredisi hariç hanehalkına kullanılan diğer tüm kredi türlerini (BKK, taşıt kredileri, öğrenci kredileri gibi) içermektedir.

Borçluluğa alt kırılımda bakıldığında, konut kredilerinin GSYİH’ye oranının da diğer ülkeler ortalamasının oldukça altında yer aldığı, konut hariç bireysel kredilerin GSYİH’ye oranının ise emsal ülkeler ortalamasının

sınırlı altında yer aldığı görülmektedir. Son yıllarda Türkiye’de konut fiyatlarındaki artış nedeniyle konut alım gücünün daralması, konut kredilerine yönelik uygulanan makroihtiyati düzenlemeler ve kredi faiz oranlarının yüksek seyretmesi, konut kredisi kullanımının ve payının azalmasına neden olmuştur. Ayrıca, Türkiye’de konut kredilerinin gelişmiş ülke uygulamalarına göre daha kısa vadeli kullandırılması ve borcun sabit faizli yapısı nedeniyle zaman içinde anapara borcunun azalması gibi faktörler de konut kredisi/GSYİH oranının diğer ülke ortalamalarının altında kalmasında etkili olmuştur (Grafik III.1.3). Dijitalleşme ile birlikte ödeme kolaylığı sağlayan kredi kartlarının özellikle enflasyonist dönemde taksit olanakları ile birlikte kolay erişilebilir bir finansman imkânı sunması ve dayanıklı/yarı dayanıklı mal ve hizmet alımlarında ihtiyaç kredisi kullanım tercihi Türkiye’de konut hariç bireysel kredilerin GSYİH’ye oranının görece yüksek seyrinde etkili olmaktadır (Grafik III.1.4).

Tablo III.1.1: Hanehalkı Finansal Yükümlülükleri

	03.23		09.23		03.24		3 Aylık Büyüme (Yıllıklandırılmış)
	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı	
Toplam Yükümlülükler	1.988	11,6	2.580	11,4	3.224	11,5	59,0
Konut Kredisi	447	2,6	507	2,2	512	1,8	7,5
Taahhüt Kredisi	74	0,4	96	0,4	102	0,4	-9,5
İhtiyaç Kredisi	844	4,9	949	4,2	1.130	4,0	51,0
Bireysel Kredi Kartları	585	3,4	988	4,4	1.433	5,1	102,9
VYŞ Alacakları	37	0,2	41	0,2	47	0,2	33,5

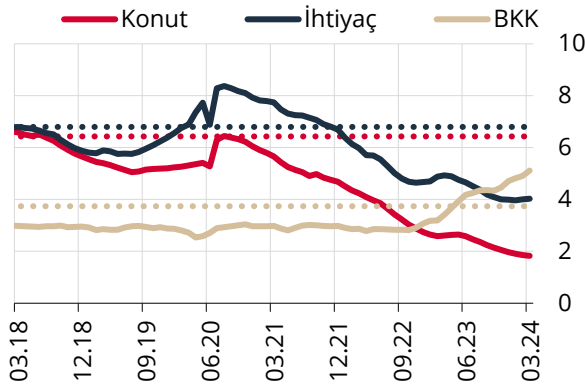
Kaynak: TCMB, BDDK, TOKİ

Dipnot: Yükümlülükler TGA'ları da içermektedir. 2024 yılı 1. çeyrek GSYİH tahmin değerleridir. VYŞ: Varlık Yönetim Şirketleri.

Hanehalkı finansal yükümlülüklerindeki artışta kredi kartı borçları belirleyici olmaktadır.

Tüketici temel mal ve hizmet enflasyonu, dijitalleşme kaynaklı kullanım kolaylıkları, ödemelerde banknot kullanımının azalması kart kullanımının yaygınlaşması, bankaların yüksek limit artırımları, kredi kartı taksit imkânları gibi faktörler kredi kartı bakiye büyümesinde etkili olmuştur. Bunun yanında, 2023 yılı son çeyreğine kadar kredi kartı azami akdi faiz oranlarının ihtiyaç kredisi faiz oranının belirgin altında olması ve enflasyonist ortamda borca bırakma davranışı da BKK bakiye artışına neden olmuştur (Tablo III.1.1). 2024 yılı mart ve nisan aylarında kredi kartı nakit çekim (KMH dâhil) ve kredi kartı alışveriş işlemlerinde geçerli olan azami akdi faiz oranlarının yükseltilmesi sonrasında BKK bakiye büyümesi yavaşlamaktadır.

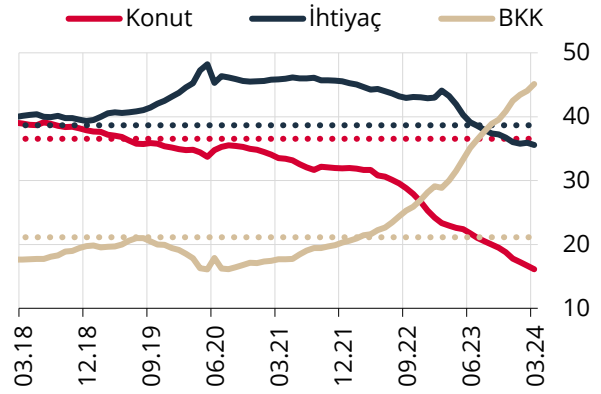
Grafik III.1.5: Hanehalkı Finansal Borçlarının GSYİH'ye Oranı (%)

Kaynak: TCMB, BDDK, TÜİK

Dipnot: Yükümlülükler TGA'ları da içermektedir. 2024 yılı 1. çeyrek GSYİH tahmin değerleridir. Kesikli çizgiler ilgili serilerin 2012-2019 yılları ortalama değerleridir.

Grafik III.1.6: Hanehalkı Finansal Borçlarının Dağılımı (%)

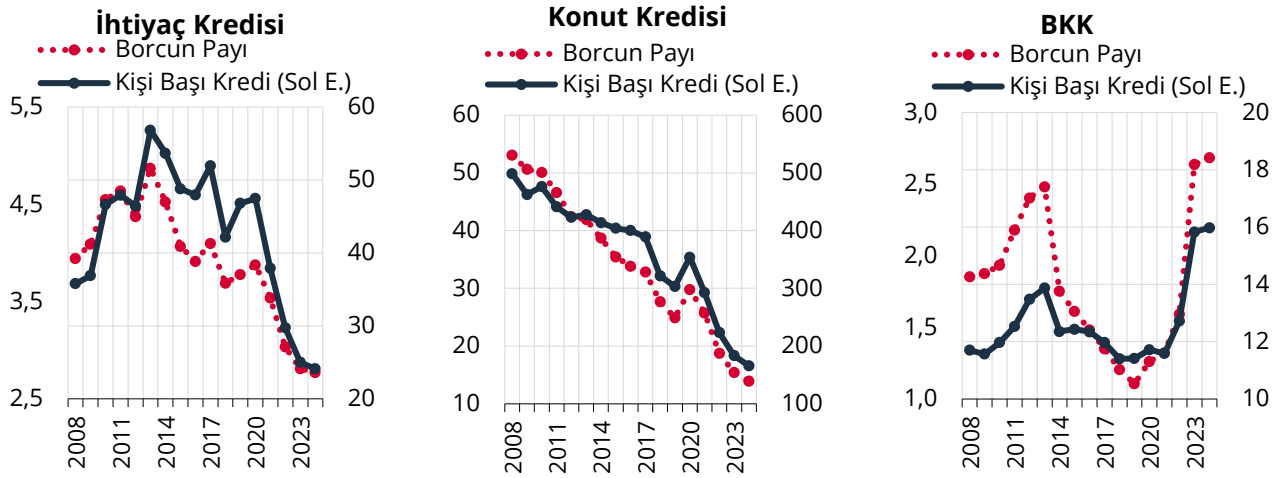
Son Gözlem: 03.24

Konut ve ihtiyaç kredilerinin GSYİH'ye oranları tarihsel ortalamalarının altında yer almaya devam etmektedir (Grafik III.1.5). Konut kredilerinin 2012-2019 döneminde yaklaşık olarak yüzde 37 olan bireysel kredilerdeki payı yüzde 16'ya kadar gerilemiştir. İhtiyaç kredisi payı dönem ortalamasına yakın seyrederken BKK payı ise hızla artış kaydederek yüzde 44'e ulaşmıştır (Grafik III.1.6).

BKK'da kişi başı borç ve bu borcun gelire oranı yükselirken diğer tüketici kredilerinde gerilemektedir.

Hanehalkı borçluluğunun önemli bir bölümünü oluşturan ihtiyaç ve konut kredilerinde reelleştirilmiş kişi başı borç tutarında 2013 yılından bu yana gözlenen düşüş eğilimi 2024 yılı ilk çeyreği itibarıyla devam etmektedir (Grafik III.1.7). Sabit ve düşük faiz oranlarından kullanılan konut ve ihtiyaç kredisi borcunun yüksek enflasyon ortamında reel olarak azaldığı görülmektedir. Bireylerin borçlarının, gelirleri ile orantılı yapıda olmasının hanehalkı borç ödeme kabiliyetine yönelik riskleri sınırlandırdığı değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, ortalama gelir üzerinden yapılan bu değerlendirmenin borçlu kişilerin gelir profili ve dağılımına göre farklılaşabileceği de not edilmelidir. Diğer yandan, BKK'da ise kişi başı borç bakiyesi ve söz konusu tutarın kişi başı gelir içindeki payının 2020 yılından bu yana yükseliş eğiliminde olduğu gözlenmektedir. Kısa vadeli yapıda olan BKK borcunun yüksek faiz oranlarından ötelenmesi hanehalkının borç servis kapasitesini zorlayabileceği değerlendirilmektedir.

Grafik III.1.7: Tüketici Kredilerinde Kişi Başı Borç Bakiyesi ve Borcun Kişi Başı Kullanılabilir Gelirdeki Payı (% Reelleştirilmiş Bin TL)

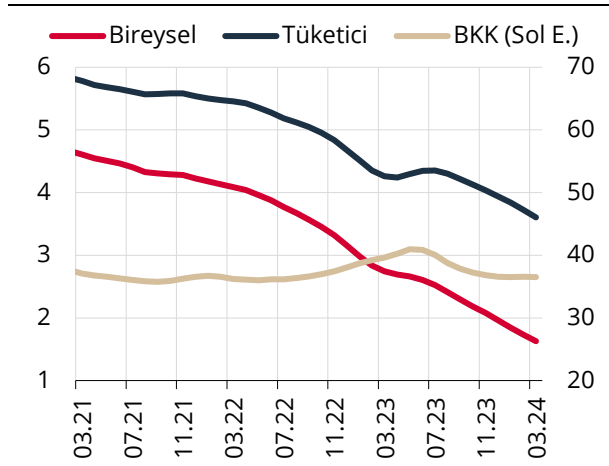
Kaynak: BDDK, TÜİK

Son Gözlem: 03.24

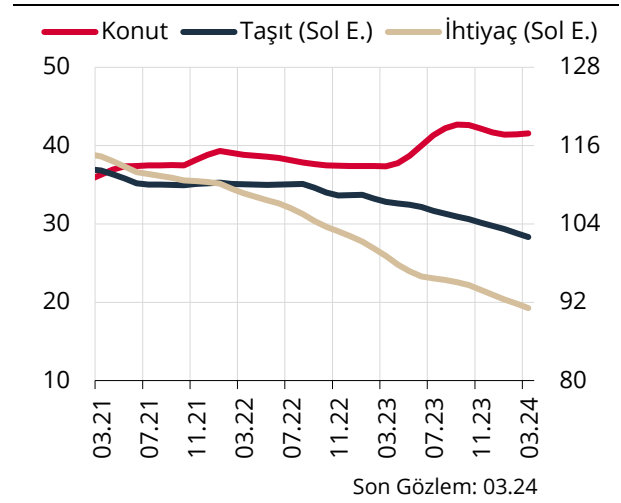
Dipnot: Kesikli çizgiler, borcun kişi başı kullanılabilir gelirdeki payını göstermektedir. Kişi başı kredi, ilgili kalemtedeki toplam kredi bakiyesinin banka bazında tekilleştirilmiş borçlu kişi sayısına bölünmesi ile hesaplanmıştır. Kişi başı kredi tutarı TÜFE ile reelleştirilmiştir. Reel gelirin 2024 yılında değişmediği varsayılmıştır. Hanehalkı Tüketici Eğilim Anketi'nden elde edilen kişi başı kullanılabilir gelir maaş, ücret, kira vb. gelirlerden haneler arası transferlerin (nafaka dâhil) ve vergi ödemelerinin çıkarılmasıyla hesaplanmaktadır.

Bireysel kredilerde ortalama vadeler ihtiyaç kredisi ve BKK kaynaklı gerilemektedir.

İhtiyaç kredilerinde vade kısıtlarının devam etmesi ve kısa vadeli bir borç olan BKK'nın payının artmasına bağlı olarak toplam bireysel kredilerde vadeler gerilemeye devam etmektedir (Grafik III.1.8). Salgın döneminde, genele yaygın şekilde kullanılan uzun vadeli ve geri ödemesiz dönemli ihtiyaç ve konut kredilerinin etkisiyle 60 aya yaklaşan bireysel kredi ortalama vadesi takip eden dönemde 26 aya kadar gerilemiştir. Öte yandan, taşıt ve ihtiyaç kredilerinde uygulanan makroihtiyati tedbirlerin de vadelerdeki söz konusu gerilemede etkili olduğu değerlendirilmektedir (Grafik III.1.9). Yüksek faiz oranlarının yanı sıra bireysel kredilerde ortalama vadenin kısılması, hanehalkının finansal koşullarında ilave bir sıkılığı ima ederken, bu durumun borç/gelir uyumsuzluğu yaşayan bireylerin kredi riskinde artışa neden olabileceği değerlendirilmektedir.

Grafik III.1.8: Bireysel Kredilerde Ortalama Vade (Ay)

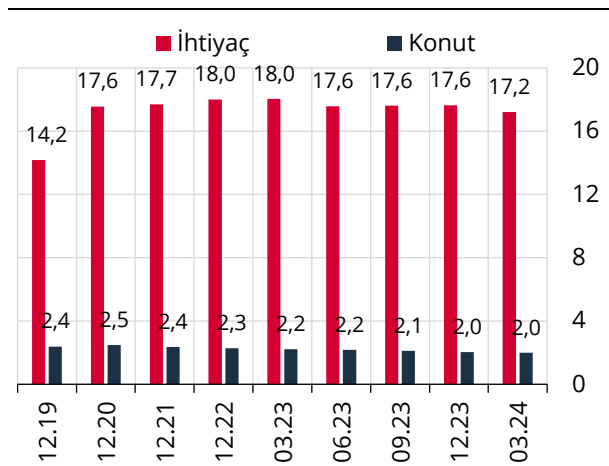
Kaynak: TCMB

Grafik III.1.9: Tüketici Kredi Alt Kalemlerinde Ortalama Vade (Ay)

Son Gözlem: 03.24

Konut ve ihtiyaç kredisi kullanan kişi sayısı ılımlı bir şekilde azalmaktadır.

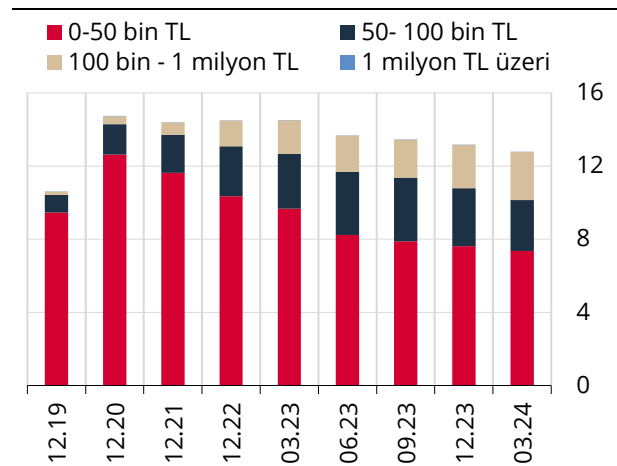
İhtiyaç kredisi faiz oranlarında görülen yükseliş ve uygulanan makroihtiyati tedbirler nedeniyle, kredi borcu bulunan kişi sayısında gerileme gözlenmiştir (Grafik III.1.10). Bu gelişmenin 100 bin TL'nin altında borcu bulunan kesimden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Mevcut Rapor döneminde 100 bin TL'ye kadar borcu bulunan kişi sayısı 11,4 milyondan 10,1 milyona gerilerken, 100 bin TL'nin üzerinde borcu bulunan kişi sayısı 2,1 milyondan 2,6 milyona yükselmiştir (Grafik III.1.11). Konut kredisi piyasasında ise faiz oranlarının görece yüksek seyrinin yanı sıra ikinci veya daha fazla tapulu evini alacaklar için kredi değer oranının yüzde 75 azaltılarak uygulanmasının ve söz konusu krediler için risk ağırlığının yüzde 35'ten yüzde 150'ye çıkarılmasının konut kredisi borcu olan kişi sayısındaki azalmada etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Grafik III.1.10: Tüketici Kredisi Olan Kişi Sayısı (Milyon Kişi)

Kaynak: Risk Merkezi, TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Bankacılık sektöründe ihtiyaç ve konut kredisi borcu bulunan tekil kişi sayısı raporlanmaktadır. İhtiyaç kredilerinde kredili mevduat hesapları (KMH) dâhildir.

Grafik III.1.11: İhtiyaç Kredisi Tutar Kırılımında Kişi Sayısı (Milyon Kişi)

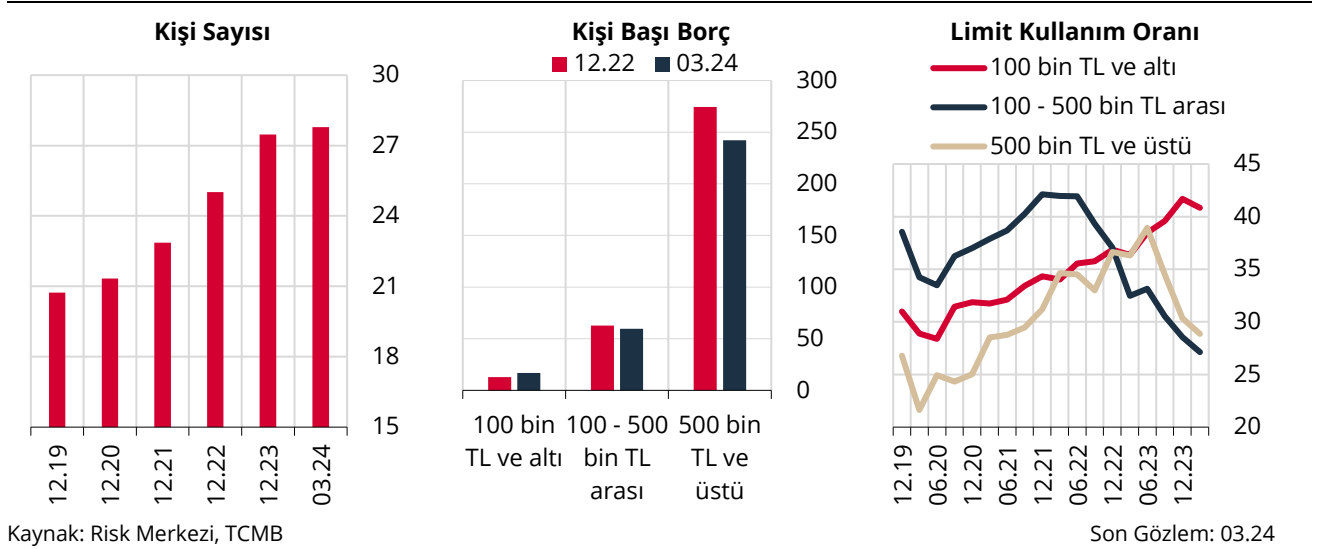
Kaynak: Risk Merkezi, TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Tutar kırılımları, birey bazında tüm bankalardaki stok ihtiyaç kredisi borç tutarlarını göstermektedir. Kişi sayısı ilgili kırılımda yer alan toplam kişi sayısıdır. KMH ve TGA'daki ihtiyaç kredileri hariçtir.

BKK kullanan kişi sayısı artmaya devam ederken, yüksek limitli kartlarda limit kullanım oranı gerilemektedir.

Kredi kartında aktif kart kullanan kişi sayısı 28 milyona yaklaşmıştır. Bu dönemde bireylerin kredi kartı bakiye ve limitlerini önemli ölçüde artırdığı, limit artışlarının daha belirgin olduğu yüksek limit gruplarında ise limit artışlarından daha yavaş bakiye artışı olduğu gözlenmektedir (Grafik III.1.12).

Grafik III.1.12: Aktif Olarak BKK Kullanan Kişi Sayısı, Müşteri Başına Limit ve Bakiye, Limit Kullanım Oranı (Milyon Kişi, Bin TL, %)

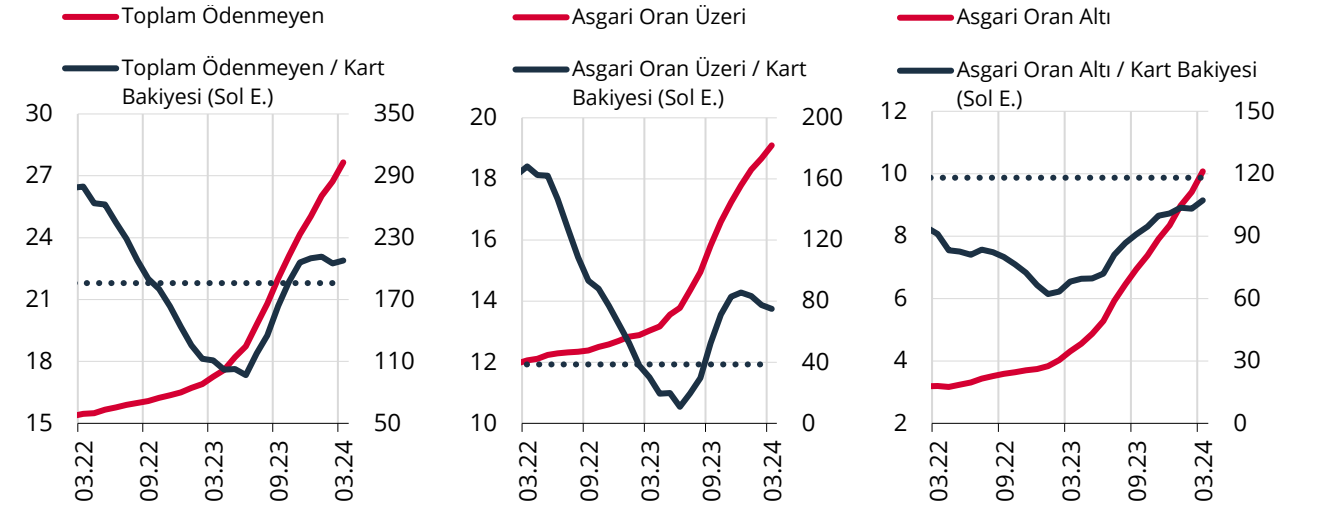
Kaynak: Risk Merkezi, TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Kredi kartı bakiyesi sıfır olan kişiler hariç tutulmuştur.

Kredi kartından faize bırakılan borç tutarı artarken, bu tutarın toplam kredi kartı borcuna oranı tarihsel ortalamasının sınırlı miktarda üzerine çıkmıştır.

Asgari ödeme oranı ve üzerinde ödeme yapılan kartlarda faize bırakılan borçların toplam kart bakiyesine oranı yüzde 13,7 ve asgari ödeme oranının altında ödeme yapılan kartlarda gecikmeye bırakılan borçların oranı yüzde 9,1 seviyesindedir (Grafik III.1.13). Son aylardaki artışla birlikte, gecikmeye bırakılan borcun toplam BKK bakiyesine oranı yüzde 22,9 ile tarihsel ortalamasının üzerine çıkmıştır. Artan kredi kartı faiz oranları ile birlikte özellikle gelir/borçlanma uyumsuzluğu olan bireylerde faize bırakma davranışının borç servis yükünü artırabileceği değerlendirilmektedir.

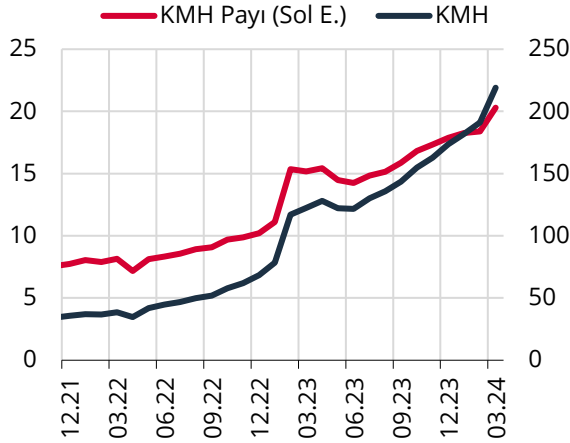
Grafik III.1.13: Bireysel Kartlarda Faize Bırakılan Borç (Milyar TL, %, 3 Aylık HO)

Kaynak: Risk Merkezi, TCMB

Son Gözlem: 03.24

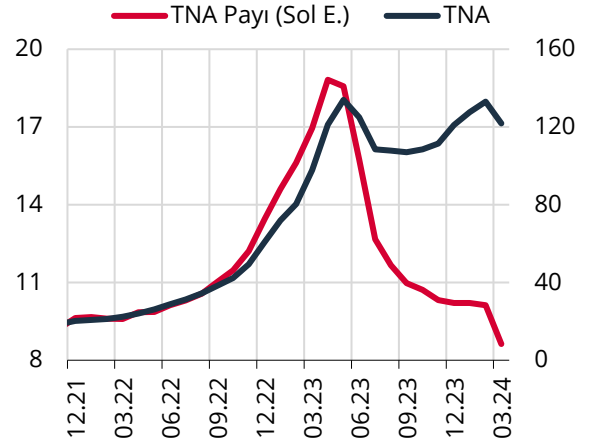
Dipnot: "Asgari Oran Üzeri", asgari ödeme oranı ve üzerinde ödemesi yapılan BKK'larda ödenmeyen toplam borcu; "Asgari Oran Altı", asgari ödeme oranı altında ödemesi yapılan BKK'larda ödenmeyen toplam borcu ifade etmektedir. Kesikli çizgiler ilgili oranların 2012-2019 dönemsel ortalamasıdır.

Son Rapor döneminde, hanehalkının KMH'lardaki bakiye artışı ve KMH'ların ihtiyaç kredisindeki payı artarken, taksitli nakit avansların (TNA) BKK içindeki payı azalmaktadır (Grafik III.1.14 ve Grafik III.1.15). KMH'daki artış eğiliminde, KMH hariç ihtiyaç kredilerine getirilen büyüme kısıtlarının etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Grafik III.1.14: KMH'ların Dönemsel Gelişimi
(Milyar TL, %)

Kaynak: BDDK

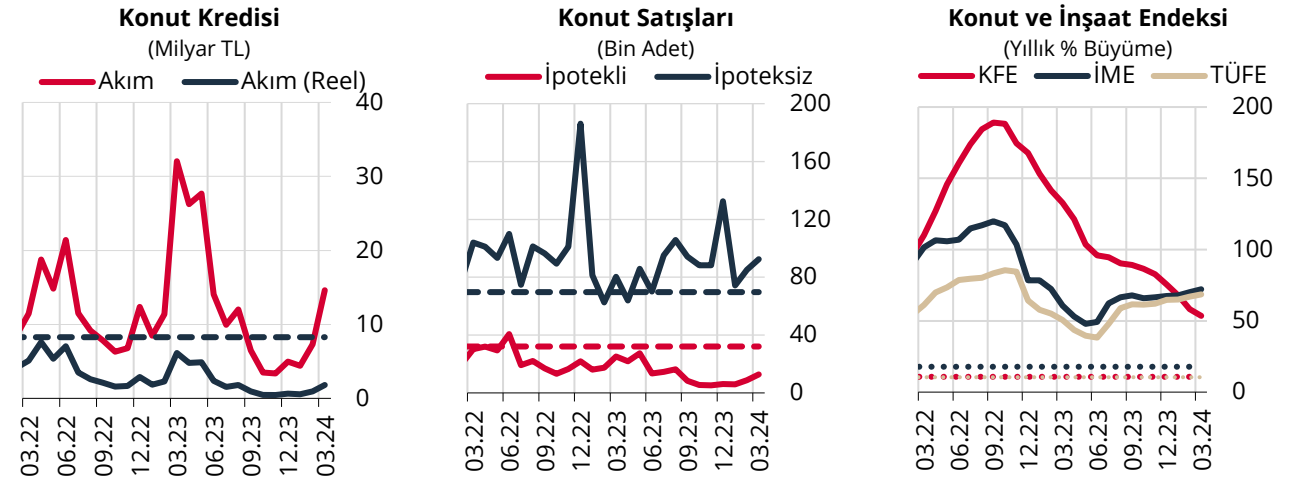
Dipnot: "KMH Payı", Gerçek kişi KMH'larının ihtiyaç kredilerindeki payını verir; "TNA Payı" TNA'ların BKK bakiyesine oranıdır.

Grafik III.1.15: TNA'ların Dönemsel Gelişimi
(Milyar TL, %)

Son Gözlem: 03.24

Konut kredisi kullanımları tarihsel ortalamasının altında seyrederken konut satışları ağırlıklı olarak ipoteksiz satışlardan gelmektedir.

Konut fiyatlarının gelmiş olduğu mevcut seviye, finansal koşullarda yaşanan sıkılaşma ve birden fazla konut sahipliği için uygulanan makroihtiyati politikaların etkisiyle konut kredisi kullanımları oldukça sınırlı seyretmektedir. Bu gelişmelerin etkisiyle 2022 yılı ikinci yarısından bu yana konut kredisi kullanımlarında ve ipotekli konut satışlarında görülen zayıf görünüm devam etmektedir (Grafik III.1.16). Bu gelişmelerle birlikte konutta yıllık fiyat artış hızı ivme kaybetmeye devam ederek inşaat maliyet endeksi (İME) ve TÜFE artışlarının altına gerilemiştir. Önümüzdeki dönemde kira artışlarının konut fiyat gelişmelerini takip etmesiyle bireylerin harcanabilir gelirinde iyileşme olabileceği öngörülmektedir.

Grafik III.1.16: Konut Kredisi, Satışı ve Fiyat Gelişimleri

Kaynak: TCMB

Dipnot: Konut kredisi aylık akım kullandırmıdır. Kesikli çizgiler 2012-2019 yılları ortalama yıllık endeks değişimlerini (İME için 2016-2019 dönemi), reel konut kredisi kullandırmını ve ilgili konut satışlarını göstermektedir. Reelleştirme için konut fiyat endeksi kullanılmıştır.

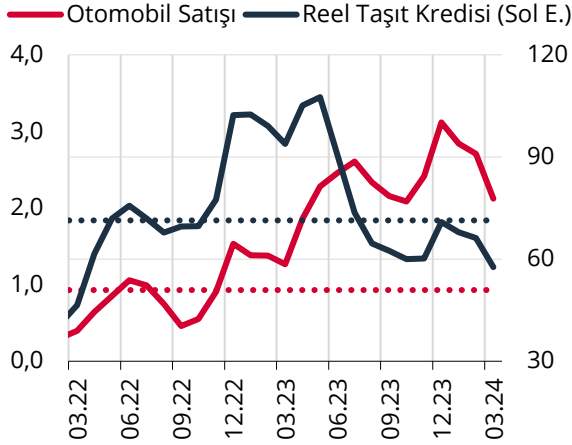
Son Gözlem: 03.24

Taşıt kredisi kullanımları 2023 yılının ikinci yarısından itibaren zayıf bir seyir izlerken, taşıt arzının artması ve kampanyalar birinci el araç satışlarını artırabilmektedir.

Birinci el otomobil satışları tarihsel ortalamasının oldukça üzerinde seyrederken kredi kullanımı yavaşlamıştır (Grafik III.1.17). Yıl sonu ve 2024 yılı ilk çeyreğinde firmaların taşıt satışlarında uyguladıkları kampanyalar ve taşıt tedarikindeki normalleşme birinci el otomobillere olan talebin canlı kalmasında belirleyici olmuştur. Buna karşılık, taşıt fiyatlarına göre kademeli olarak uygulanan kredi değer oranı düzenlemesinde fiyat güncellemesine gidilmemesi taşıt alımlarında kredi kullanımını önemli ölçüde

yavaşlatmıştır. Devri yapılan taşıt adetleri, 2023 yılı üçüncü çeyreğinden bu yana gerilemeye devam ederken, taşıt sahiplik oranı son yıllardaki artışını sürdürerek yüzde 18 olmuştur (Grafik III.1.18). İkinci el taşıt devirlerinde gözlenen yavaşlamanın birinci el taşıt satışlarındaki avantajlı koşullar ile de ilişkili olduğu değerlendirilmektedir.

Grafik III.1.17: Taşıt Kredisi ve Birinci El Otomobil Satışları (Bin Adet, Milyar TL, 3 Aylık HO)

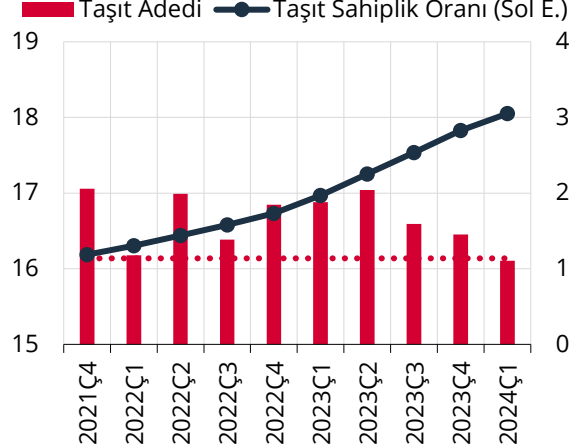

Kaynak: ODD, BDDK

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Banka ve finansman şirketleri aylık akım taşıt kredileri ile birinci el otomobil satışları kullanılmıştır. Reelleştirme TÜFE'deki taşıt fiyatlarına yönelik alt endeksle yapılmıştır. Kesikli çizgiler 2012-2019 yılları ortalama reel taşıt kredisi kullandırımını ve otomobil satışlarını göstermektedir.

Grafik III.1.18: Devri Yapılan Taşıt Adeti ve Taşıt Sahiplik Oranı (Milyon Adet, %)

Kaynak: TÜİK

Son Gözlem: 2024 Ç1

Dipnot: Devri yapılan taşıt, noterler aracılığı ile bir veya daha fazla el değiştiren araçları ifade etmektedir. Devri yapılan taşıt adetlerinin çeyreklik toplamı gösterilmiştir. Kesikli çizgiler 2012-2019 yılları arası çeyreklik dönemlerde ortalama devri yapılan 1,1 milyonluk taşıt sayısını göstermektedir. Taşıt sahiplik oranı, trafiğe kayıtlı otomobil sayısının nüfusa oranıdır.

Hanehalkının finansal varlık kompozisyonunda TL cinsi varlıkların ve mevduat dışı finansal araçların ağırlığı artmaya devam etmektedir.

Hanehalkı varlıklarının GSYİH'ye oranı son 1 yıllık dönemde 4 puan artarak yüzde 46'ya yükselmiştir. TL tasarruf mevduatının, hisse senedi ve fon yatırımlarının GSYİH'ye oranındaki artış eğilimi korunmuştur (Tablo III.1.2). TL mevduat ve mevduat dışı finansal araçların paylarının arttığı bu dönemde kur korumalı ürünlerin hanehalkı varlıkları içindeki payı azalmaktadır. Politika faizi artışları sonrasında mevduat faizlerinin de reel olarak ulaştığı yüksek seviyeler ve döviz kuru beklentilerindeki iyileşme ile birlikte hanehalkı varlık kompozisyonunda TL ağırlığının artmaya devam etmesi beklenmektedir.

Hanehalkının hisse senedi, BES ve yatırım fonlarındaki varlıklarının toplam finansal varlıkları içindeki payı yüzde 30'un üzerine çıkmıştır.

Son yıllarda hanehalkının hisse senedi piyasasına yönelme eğilimi güçlü seyrederken 2023 son çeyreği itibarıyla portföy sahibi olan yatırımcı sayısının daha yatay bir görünüm oluşturduğu gözlenmektedir. 2023 yılı sonunda 7,6 milyon olan hisse senedi yatırımcı sayısı mevcut dönemde 8,2 milyon olmuştur. Aynı dönemde, hanehalkı hisse portföyünün reel endeksinde de sınırlı artış gözlenmiştir.

Tablo III.1.2: Hanehalkı Finansal Varlıkları

	03.23		09.23		03.24		3 Aylık Büyüme (Yıllıklandırılmış)
	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı	
Toplam Varlıklar	7.157	41,8	10.613	46,9	12.901	46,0	66,6
TL Tasarruf Mevduatı	1.759,4	10,3	1.833,6	8,1	3.197,7	11,4	42,5
KKM ve DDM	1.250,6	7,3	2.495,5	11,0	1.617,2	5,8	-46,3
YP Tasarruf Mevduatı	1.553,2	9,1	2.091,8	9,2	2.513,6	9,0	75,2
- (Milyar ABD Doları)	81,1		76,7		78,1		21,4
Kıymetli Maden Deposu	572,2	3,3	707,9	3,1	1.038,4	3,7	137,4
- (Milyar ABD Doları)	29,9		25,9		32,3		64,5
Tahvil ve Bonolar	189,9	1,1	250,4	1,1	308,1	1,1	21,4
Yatırım Fonları	886,8	5,2	1.436,6	6,3	2.318,5	8,3	251,0
Emeklilik Yat. Fon.	401,7	2,3	593,3	2,6	802,8	2,9	99,5
Diğer Yat. Fon.	485,0	2,8	843,3	3,7	1.515,7	5,4	390,8
Hisse Senedi	857,7	5,0	1.652,2	7,3	1.801,6	6,4	146,5
Repo	11,8	0,1	16,2	0,1	23,5	0,1	151,2
Dolaşımdaki Para	75,1	0,4	129,3	0,6	82,6	0,3	42,8

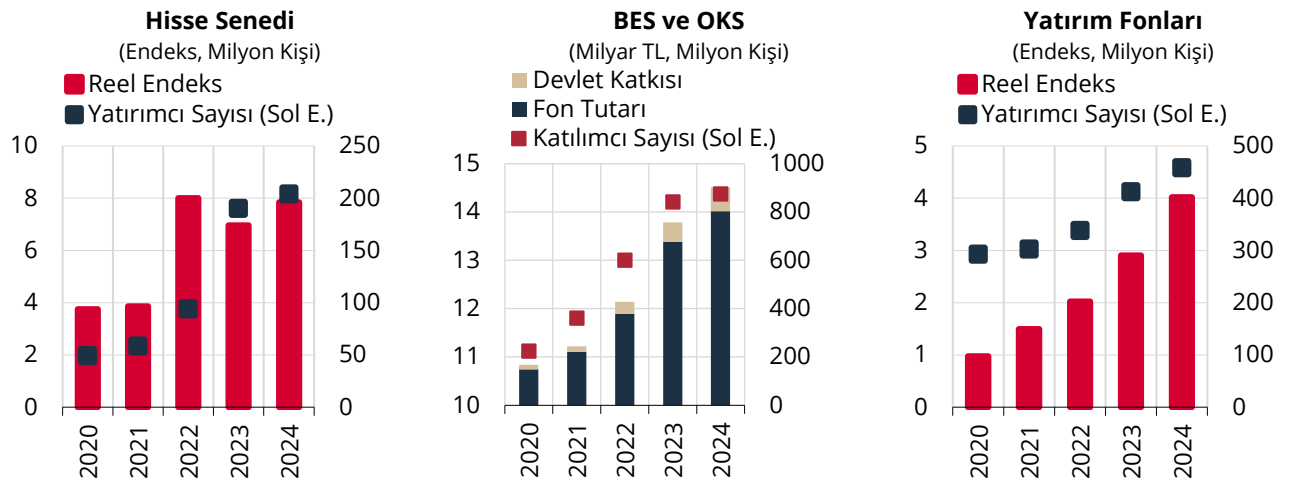
Kaynak: TCMB, MKK, EGM

Dipnot: Ay sonu kuru kullanılmıştır. Emeklilik yatırım fonları katılımcıların BES ve Otomatik Katılım Sistemi'ndeki devlet katkısı hariç toplam fonlarını ifade etmektedir. Mevduat verisi, yurt içinde yerleşik gerçek kişilerin mevduatıdır. 2024 yılı 1. çeyrek GSYİH verisi tahmini değerdir.

Hanehalkının önemli varlık kalemlerinden biri olan bireysel emeklilik ve otomatik katılım sistemlerindeki (BES ve OKS) fonlar ılımlı bir yükseliş sergilemektedir. Benzer şekilde, emeklilik sistemindeki katılımcı sayısı mevcut Rapor döneminde 14 milyon kişiyi aşmıştır. Hanehalkı kesiminin tasarruflarını uzun dönemli araçlarda biriktirme alışkanlığı kazanmasının finansal istikrara katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Hanehalkının elinde bulunan yatırım fonları ve yatırımcı sayısı istikrarlı bir şekilde artmaya devam etmektedir. Yatırım fonlarında yatırımcı sayısı 2024 yılı nisan ayı itibarıyla yaklaşık 4,5 milyon kişiye ulaşırken, yatırım fonlarının reel endeks değerinde kayda değer bir artış gerçekleşmiştir. Yılın son çeyreğinde 850 milyar TL olan yatırım fonları 2024 yılı nisan ayı itibarıyla 1,6 trilyon TL'yi aşarken, bu dönemde fonlar reel olarak yüzde 52 değer kazanmıştır (Grafik III.1.19).

Grafik III.1.19: Hanehalkı Mevduat Dışı Varlık Gelişmeleri

Kaynak: MKK, BİST, EGM

Son Gözlem: 04.24

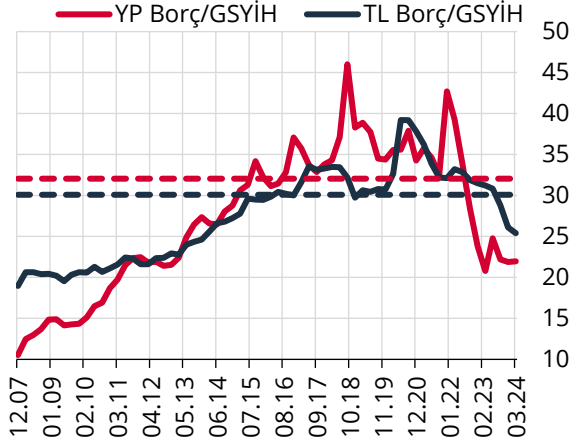
Dipnot: Hisse senedi ve yatırım fonlarında reel endeks TÜFE'den arındırılarak elde edilmiş olup 2021 yılı ocak ayı 100'e endekslenmiştir. BES ve OKS toplulaştırılmış verisini vermekte olup, katılımcı sayısı tekilleştirilmiştir. Hisse senedi ve yatırım fonları 3 aylık HO'dur.

III.2 Reel Sektör Gelişmeleri

Reel sektör borcunun GSYİH'ye oranı gerilemektedir.

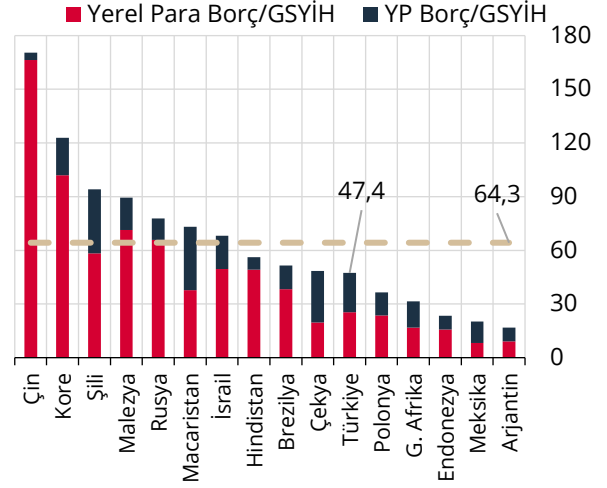
Reel sektör firmalarının TL ve YP borcunun GSYİH'ye oranı kayda değer ölçüde gerilemiştir. 2024 yılının ilk çeyreği itibarıyla reel sektörün borç oranı emsal ülke ve tarihsel ortalamasının belirgin altında yüzde 47,4 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.2.1 ve Grafik III.2.2).

Grafik III.2.1: Reel Sektör Borç/GSYİH Oranı (%)

Kaynak: TCMB, IIF Son Gözlem: 03.24
Dipnot: Kesikli çizgiler, ilgili oranın 2012Ç4 – 2021Ç4 tarihsel ortalamasını ifade etmektedir. 2024 yılı ilk çeyrek GSYİH değeri için tahmin değeri kullanılmıştır. Diğer ülke veri kaynaklarıyla uyumlaştırmak için son iki çeyrekte varsayımlar kullanılmıştır.

Grafik III.2.2: Reel Sektör Borç/GSYİH Oranı (%)

Kaynak: IIF Son Gözlem: 03.24
Dipnot: Grafikteki ülkeler 2024Ç1 Toplam Borç/GSYİH oranlarına göre büyükten küçüğe sıralanmıştır. 2024Ç1 dönemine ait emsal ülkelerin borçluluk ortalaması kesikli çizgi ile gösterilmiştir.

Para politikası faiz artırımları ve makroihtiyati tedbirler sonrasında finansal koşullar sıkılaşmış ve reel sektör borcunun GSYİH'ye oranındaki azalış devam etmiştir (Tablo III.2.1). Borçlanma içindeki payı oldukça sınırlı olmakla birlikte, firmaların tahvil ihracı yoluyla temin ettiği finansmanda da sınırlı bir artış yaşanmıştır. Firmaların TL kredilerinin yurt içi hasıla içindeki payı düşerken, YP finansman maliyetlerinin görece düşük kalması nedeniyle YP kredi kullanımı bir miktar artmıştır. TL borçluluğun gerilemesinde, yükselen TL finansman maliyetleri ve kredi büyümesine yönelik sınırlayıcı düzenlemeler etkili olmuştur. YP borçluluktaki artışta ise TL borçlanmaya göre düşük kalan YP borçlanma maliyetleri ve kur beklentilerindeki iyileşme belirleyici olmuştur. 23 Mayıs 2024 tarihinde YP kredilere getirilen yüzde 2 büyüme kısıtıyla beraber YP borçluluktaki artışın daha ılımlı bir seyir izlemesi beklenmektedir.

Reel sektörün finansal kaldıraç oranı tarihsel ortalamasının altındaki seyrine devam etmektedir.

Reel sektör borcunun ve varlıkların GSYİH'ye oranı bir miktar gerilemiştir. Reel sektör borcunun varlıklara oranını gösteren finansal kaldıraç oranı ise, 2023 yılı eylül ayında tarihsel olarak en düşük seviyesini gördükten sonra yukarı yönlü kur hareketleri ve artan finansman maliyetleri ile bir miktar yükselmiştir (Grafik III.2.3). Reel sektör finansal kaldıraç oranındaki nispeten düşük seviye, finansal koşullardaki sıkılaşma ve finansman maliyetlerindeki artışa karşı firmaların dayanıklılığını artırmaktadır.

Tablo III.2.1: Reel Sektörün Finansal Yükümlülükleri

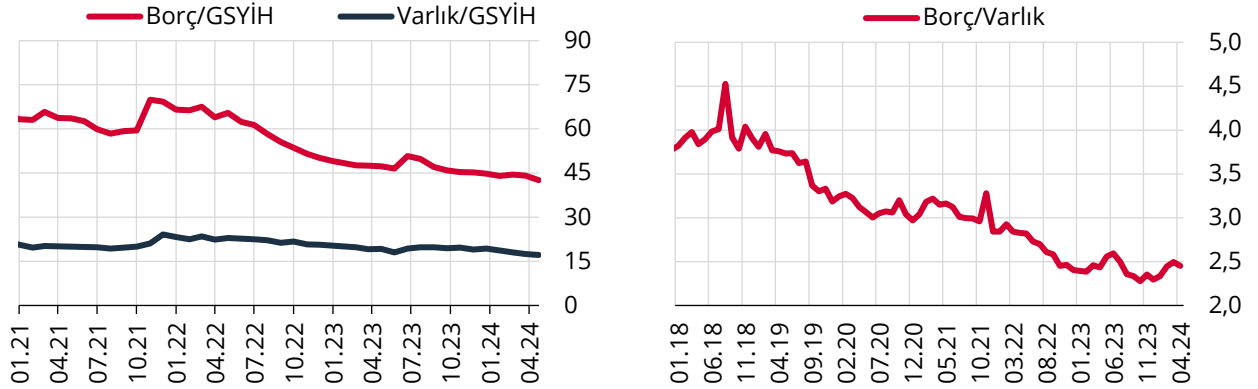
	02.23		09.23		02.24		Yıllık Büyüme (%)
	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı (%)	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı (%)	Milyar TL	GSYİH'ye Oranı (%)	
I. Yurt İçi Kredileri (i+ii)	6.070,2	37,0	7.983,0	35,3	9.143,6	33,6	50,6
i. TL	3.985,3	24,3	5.051,0	22,3	5.632,2	20,7	41,3
A.Banka	3.728,4	22,7	4.709,8	20,8	5.232,2	19,2	40,3
B.BDFK	190,8	1,2	263,0	1,2	307,7	1,1	61,3
C.İhraçlar	66,1	0,4	78,2	0,3	92,3	0,3	39,7
ii. YP (DEK dâhil)	2.084,8	12,7	2.932,0	13,0	3.511,4	12,9	68,4
<i>ABD Doları Karşılığı (A+B+C)</i>	110,3	0,7	107,1	0,5	112,8	0,4	2,3
A.Banka	104,9	0,6	102,0	0,5	107,8	0,4	2,8
B.BDFK	4,7	0,0	4,5	0,0	4,5	0,0	-4,6
C.TMSF'ye Devrolunan Takipli Krediler	0,7	0,0	0,5	0,0	0,5	0,0	-26,2
II. Yurt Dışı Kredileri	1.940,0	11,8	2.750,9	12,2	3.172,2	11,7	63,5
<i>ABD Doları Karşılığı</i>	102,6		100,5		101,9		-0,7
III. Yurt Dışında İhraç Edilen Tahvil Tutarı	174,5	1,1	226,3	1,0	282,5	1,0	61,9
<i>ABD Doları Karşılığı</i>	9,2		8,3		9,1		-1,7
Finansal Borç Toplamı (I+II+III)	8.184,7	49,9	10.960,2	48,4	12.598,3	46,3	53,9
<i>Toplam YP Krediler (Milyar USD)</i>	222,2		213,9		223,8		0,7

Kaynak: TCMB, BDDK

Son Gözlem: 02.24

Dipnot: GSYİH'ye Oranı sütunu, ilgili kalemlerin GSYİH'ye oranını göstermektedir. Son sütun 02.23 – 02.24 tarihleri arasındaki yıllık değişimi ifade etmektedir.

Grafik III.2.3: Reel Sektörün Borç ve Varlık Gelişimi (Yüzde, Oran)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 04.24

Dipnot: Borçlar, reel sektörün yurt içi ve yurt dışından kullandığı krediler, leasing, faktöring borçları ve tahvil ihraçlarını içermektedir. Varlıklar, TL ve YP mevduatı ve menkul kıymetleri içermekte olup, yurt dışına doğrudan sermaye yatırımları ve ihracat alacakları dâhil edilmemiştir. Hesaplamalarda kullanılan GSYİH değerleri yıllık tahmini değerlerdir. Son gözlem GSYİH verisi TCMB tahminidir. Hesaplamalarda ay sonu döviz alış kuru kullanılmıştır.

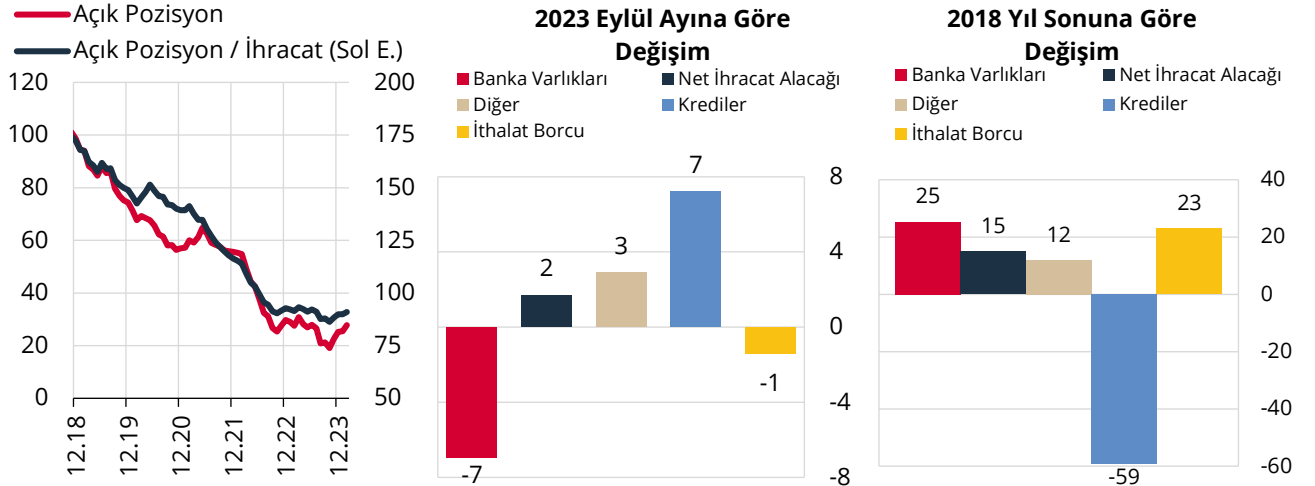
Reel sektörün net YP açık pozisyonundaki iyileşme devam etmektedir.

Reel sektörün net döviz açık pozisyonunda 2018 yılından itibaren gözlenen gerileme 2023 yılı eylül ayından bu yana yerini artış eğilimine bırakmıştır. Mevcut Rapor döneminde gözlenen söz konusu artış eğilimi YP mevduattaki gerileme ve YP kredideki artış kaynaklı gerçekleşmiştir.

Uzun vadede reel sektörün YP pozisyon eğilimine bakıldığında ise 2018 yılı sonunda 173 milyar ABD doları olan net açık pozisyon 2024 yılı şubat ayı itibarıyla 89 milyar ABD doları gerileyerek 84,8 milyar ABD doları

olarak gerçekleşmiştir. 2018 yıl sonuna göre net açık pozisyonu yüzde 51 oranında azalmıştır. Bu düşüşte yurt içi banka YP mevduatındaki ve ihracat alacaklarındaki güçlü artışın yanı sıra yurt içi bankalardan sağlanan YP kredilerdeki gerileme etkili olmuştur. Net döviz açık pozisyonunun 12 aylık ihracata oranı yüzde 30 civarındaki yatay seyirini korurken, 2018 yıl sonuna göre ihracat gelirlerinin açık pozisyonu karşılama kapasitesi güçlenmiştir (Grafik III.2.4).

Grafik III.2.4: Reel Sektörün Net YP Pozisyon Gelişmeleri (Milyar ABD Doları)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 02.24

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 02.24

Kaynak: TCMB

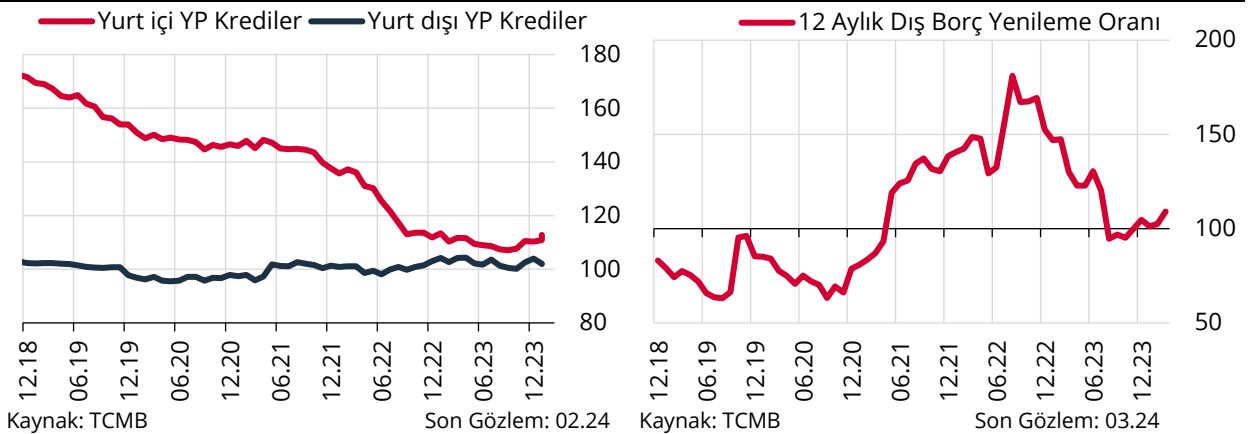
Son Gözlem: 02.24

Dipnot: İhracat değerleri 12 aylık birikimli tutarların toplamını ifade etmektedir. Grafikteki değerler net döviz açık pozisyonundaki değişimi ve bu değişimin alt kırılımlarını göstermektedir. Diğer kalemindeki değişim yurt dışı bankalardaki varlıklar, menkul kıymetler ve yurt dışına doğrudan sermaye yatırımlarındaki değişimleri kapsamaktadır.

Firmaların yurt içi YP kredi talebi canlanırken, yurt dışı finansman kaynaklarına erişimi devam etmektedir.

Mevcut Rapor döneminde reel sektör firmalarının yurt içi YP kredilere yönelme eğilimi, yüksek TL finansman maliyetleri, TL ticari kredilerdeki büyüme kısıtı ve iyileşen döviz kuru beklentileri ile birlikte artmıştır. Küresel piyasalarda yükselen faizler ve sıkı parasal koşullara rağmen firmaların yurt dışı finansmana erişimi güçlü seyirini korumakta ve dış borç yenileme oranları yüzde 100'ün üzerinde seyretmektedir (Grafik III.2.5).

Grafik III.2.5: Reel Sektörün YP Kredi ve Dış Borç Yenileme Göstergeleri (Milyar ABD Doları, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 02.24

Kaynak: TCMB

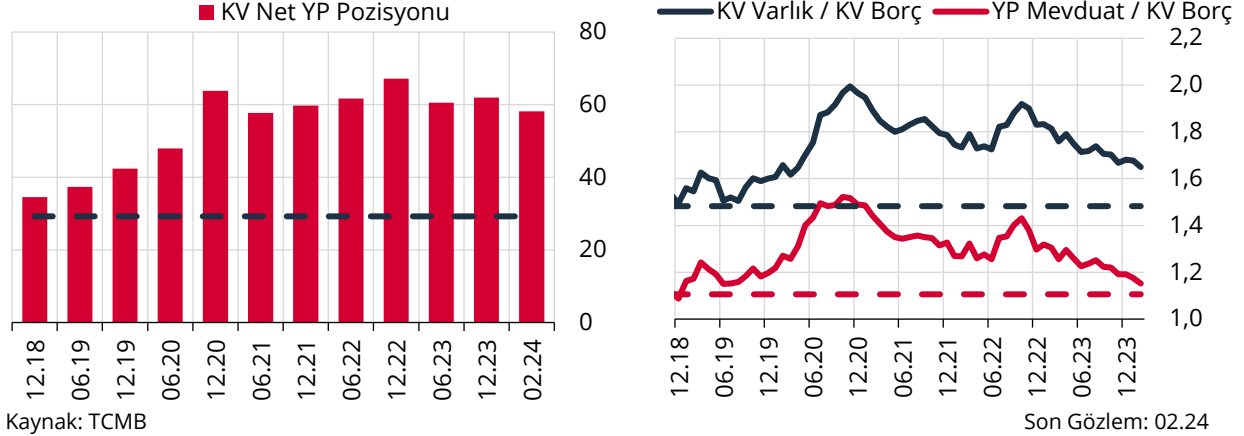
Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Dış borç yenileme oranı, 12 aylık dönemde temin edilen birikimli borcun, aynı dönemde yapılan borç ödemelerine oranını göstermektedir.

Firmaların kısa vadeli YP yükümlülükleri karşılama kapasitesi yüksektir.

Firmaların kısa vadeli net YP pozisyonu 2024 yılı şubat ayı itibarıyla 58,1 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Firmaların 1 yıldan kısa vadeli YP borcu karşılama kapasitesine ilişkin göstergeler tarihsel ortalamalarının üzerindeki seyrine devam etmektedir. Söz konusu likidite göstergeleri reel sektör firmalarının olası döviz kuru ve dış finansman kaynaklı şoklara karşı dayanıklı olduğunu göstermektedir (Grafik III.2.6).

Grafik III.2.6: Reel Sektörün Kur Riskine İlişkin Göstergeler (Milyar ABD Doları, Oran)

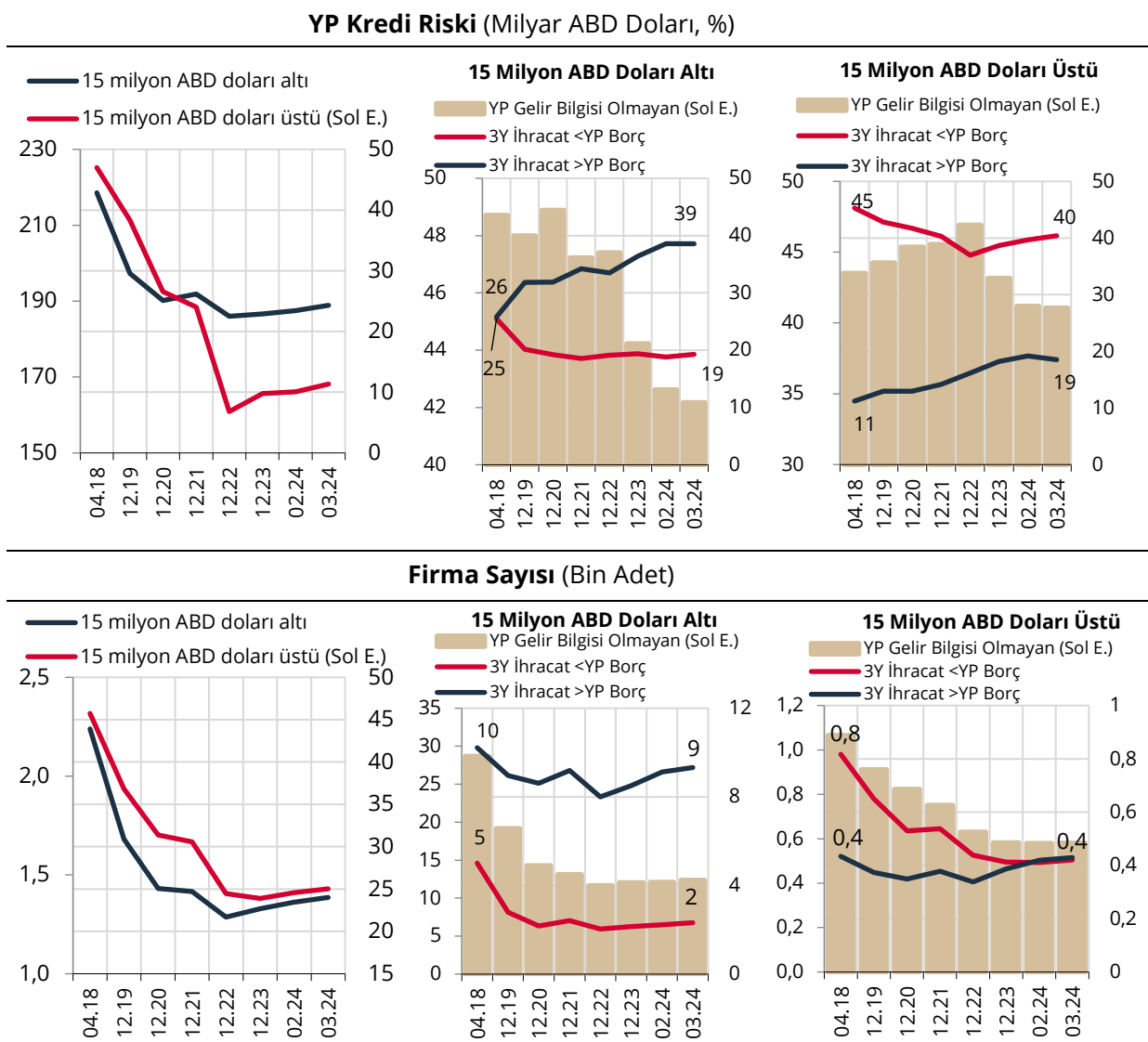
Kaynak: TCMB

Dipnot: YP mevduat, yerleşik reel sektör firmalarının yurt içi ve yurt dışı finansal kuruluşlarda tuttıkları toplam mevduattır. Net döviz pozisyonu hesaplamalarına kur korumalı mevduat dâhildir. Kesikli çizgiler ilgili verinin 01.12-12.21 tarihleri arasındaki ortalamasını göstermektedir. Grafiklerdeki KV kısaltması kısa vadeli ifadesi için kullanılmıştır.

Firma bazlı borçluluk göstergeleri YP kredi borcunun ihracat gelirleri ile karşılama kapasitesindeki iyileşmenin devam ettiğini göstermektedir.

Firmaların YP kredi kullanımlarını son üç yıllık ihracat gelirleriyle ilişkilendiren 2018 yılındaki düzenleme sonrasında YP kredisi 15 milyon ABD doları altındaki firmalar içinde son üç yıllık ihracat geliri YP kredisinin üzerinde olan firmaların payı yüzde 26'dan yüzde 39'a yükselmiştir. Düzenlemenin herhangi bir kısıtlama getirmediği YP kredi riski 15 milyon ABD doları ve üstü olan firmalarda da son üç yıllık ihracat geliri YP kredisi borcunun üzerinde olan firmaların payı artmaya devam etmektedir. 2024 yılı mart ayı itibarıyla YP gelir bilgisi olmayan firmaların payı 15 milyon ABD doları altı firmalar için yüzde 42'ye, 15 milyon ABD doları üzeri firmalar içinse yüzde 41'e düşmüştür. Ayrıca firmaların YP gelirinin hesaplanmasında baz alınan dış ticaret verisi mal ihracatını içermekte olup, söz konusu firmaların hizmet ihracı yapmak suretiyle döviz gelirlerinin olması muhtemeldir.

Firma sayısı açısından incelendiğinde, YP kredisi bulunan firma sayısı 15 milyon ABD doları altı ve üstü gruplar için 2023 yılına kadar gerilerken, son dönemde YP kredi kullanan firma sayısı bir miktar artmıştır. Her iki firma grubunda da son üç yıllık ihracat geliri YP kredi riskinin altında olan firma sayısı düşerken, ihracat geliri olan firma sayısı artmaktadır. Bu göstergeler firmaların YP kredi borcunu ihracat gelirlerinin karşılama gücündeki iyileşmenin devam ettiğine işaret etmektedir. Ayrıca, 2018 yılı kur şoku sonrasında YP krediler kaynaklı bozulan aktif kalitesi görünümü bankaları mevcut dönemde daha ihtiyatlı davranmaya yöneltmiş, düzenlemeden etkilenmeyen 15 milyon ABD doları üzerinde YP kredisi bulunan firmalar arasında da ağırlıklı olarak YP geliri olan firmalara kredi kullandırdıkları bulgulanmıştır (Grafik III.2.7). YP kredi kullanımını ihracat geliri ile ilişkilendiren söz konusu düzenlemeye ek olarak 2024 yılı mayıs ayında getirilen YP kredi aylık büyüme sınırının da YP kredi kullanımı kaynaklı risklerin yönetimine katkı vereceği değerlendirilmektedir.

Grafik III.2.7: Firmaların YP Kredi Bakiyesi ve Firma Sayısı (Milyar ABD Doları, Adet)

Kaynak: Risk Merkezi, TCMB, Ticaret Bakanlığı

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: İhracat gelirleri ilgili tarih itibarıyla firmanın son üç yıl sonu mal ihracat gelirleri toplamıdır. YP kredi borcuna yurt dışından yurt içi bankalar aracılığıyla kullanılan krediler dâhildir. Firmaların yurt dışından doğrudan kullandığı krediler hesaplamaya dâhil değildir. Kredi kullanımından önceki son üç yıllık dönemde veri tabanında ihracat gelir kaydı bulunmayan YP gelir bilgisi olmayan firmalar olarak sınıflandırılmıştır. YP kredi değer hesaplamalarında ilgili ayın ortalama ABD doları alış kuru dikkate alınmıştır.

Reel sektörün finansal varlık kompozisyonunda TL cinsi mevduatın payı artarken, KKM hesaplarının payı gerilemektedir.

Firmaların TL mevduatındaki artış eğilimi devam ederken, KKM hesapları kademeli bir şekilde azalmakta, bunun yanında YP cinsi mevduat da nisan ayından itibaren gerilemektedir. Finansal koşullardaki sıkılaştırmanın belirginleşmesiyle birlikte özellikle 2023 yılı son çeyreğinden itibaren firmalar ihtiyaçlarını finansal varlıklarından karşılamaya başlamışlardır. 2023 yılına kadar yükselme eğiliminde olan finansal varlıkların GSYİH'ye oranı son iki çeyrekte bir miktar gerilemiştir. Buna karşılık firmaların finansal varlık düzeyinin halen önceki yıl değerlerinin belirgin üzerinde olduğu ve firma varlıklarının finansal koşullardaki sıkılığa karşın bazı firmalar için tampon olabileceği değerlendirilmektedir (Tablo III.2.2).

Firmaların YP mevduatı, 2024 yılı ocak ayı sonrası TL mevduat faizlerindeki yükselişin ardından gerilemektedir (Grafik III.2.8). 2023 yılı ağustos ayı sonrasında KKM'nin toplam mevduat içindeki payı gerilemeye devam ederken, TL mevduatın toplam mevduat içindeki payı da ılımlı artışlarla YP mevduat payı ile benzer seviyelere ulaşmıştır. Politika faizinde yapılan artış, TL mevduat faizlerinin enflasyon

beklentilerinin üzerine çıkması ve kur beklentilerinin iyileşmesi sonrasında firmaların YP mevduat tercihlerinde gerileme izlenmiştir. Bununla birlikte dış ticaret kaynaklı ödemeler ve YP kredi gelişmeleri de önümüzdeki dönemde YP ticari mevduat hacminde belirleyici olacaktır.

Tablo III.2.2: Reel Sektörün Finansal Varlıkları

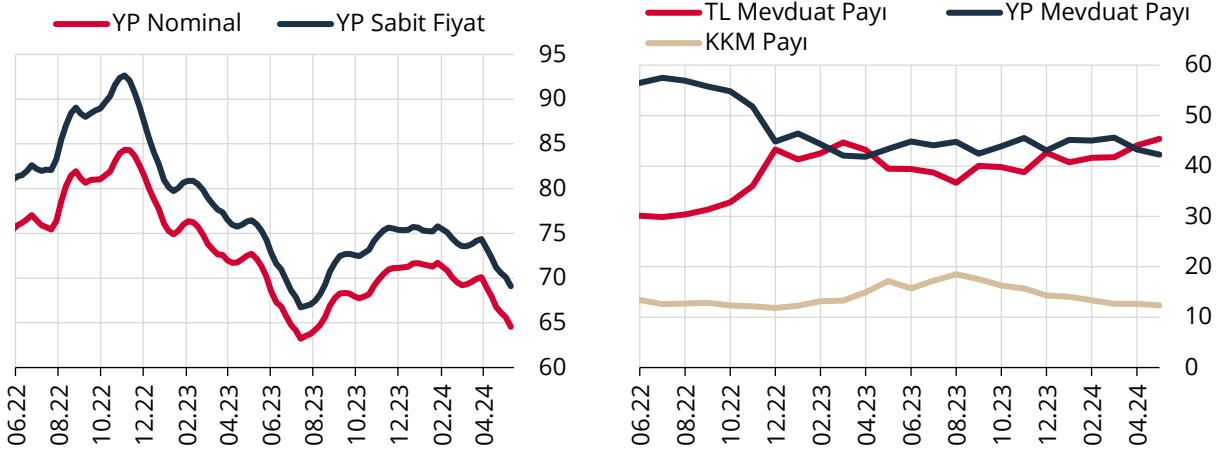
	03.23		09.23		03.24		Yıllık Büyüme
	Milyar TL	GSYİH Payı (%)	Milyar TL	GSYİH Payı (%)	Milyar TL	GSYİH Payı (%)	
Toplam Varlıklar	3.490	20,4	4.742	21,0	5.383	19,2	54,3
TL Ticari Mevduat	1.963	11,5	2.654	11,7	2.842	10,1	44,8
KKM Hesapları	451	2,6	809	3,6	661	2,4	46,7
YP Ticari Mevduat	1.424	8,3	1.958	8,7	2.384	8,5	67,4
(Milyar ABD Doları)	74		72		74		-0,4
Kamu Borçlanma Araçları	39,0	0,2	44,0	0,2	48,6	0,2	24,6
Özel Sektör Borçlanma Araçları	63,2	0,4	85,7	0,4	108,5	0,4	71,7
Toplam Varlıklar / GSYİH	20,4		21,0		19,2		-1,2

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: GSYİH payı, ilgili kalemin GSYİH'ye oranını göstermektedir. Son sütun 03.23 – 03.24 tarihleri arasındaki 12 aylık değişim değerini yansıtmaktadır. Bu sütundaki Toplam Varlıklar/GSYİH değeri mevcut Rapor dönemindeki iki oran arasındaki farktır.

Grafik III.2.8: Ticari Mevduat Gelişimi (Milyar ABD Doları, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 10.05.2024

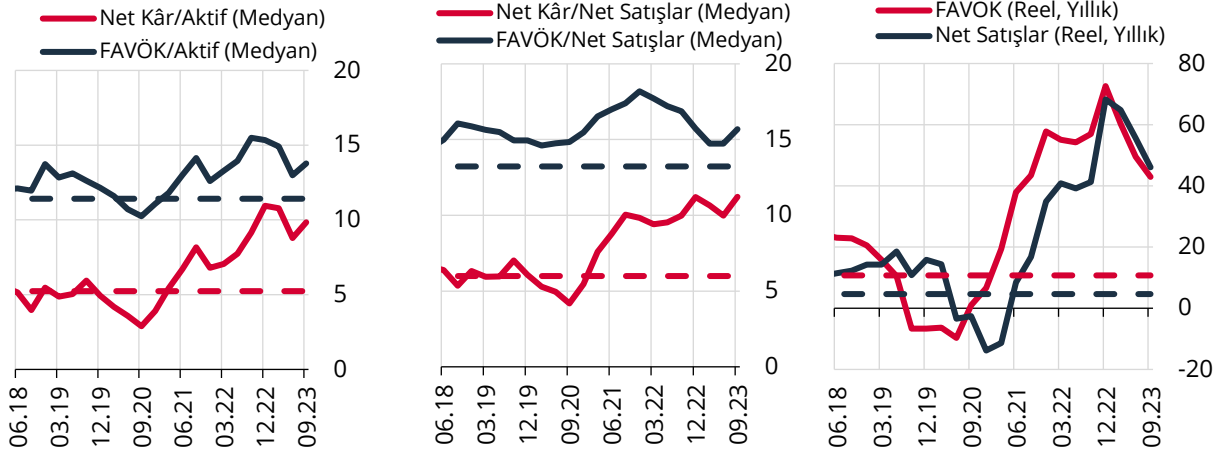
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 10.05.2024

Dipnot: YP mevduat sabit fiyat varsayımında; EUR/ABD doları paritesi ve altın ONS değerleri 30.07.2020 tarihli kura sabitlenmiş olup grafikteki değerler dört haftalık hareketli ortalama değerleridir. 10.05.2024 tarihi itibarıyla TL mevduat payı yüzde 45,4, YP mevduat payı yüzde 42,3 ve KKM payı yüzde 12,4 olarak gerçekleşmiştir.

Halka açık firmaların kârlılık göstergeleri tarihsel ortalamaların üzerinde seyretmeye devam etmektedir.

Firmaların kâr marjları 2023 yılı başından bu yana kısmen gerilemiş olmakla birlikte, tarihsel ortalamaların üzerindeki görünümünü korumaktadır (Grafik III.2.9). Firmaların reelleştirilmiş yıllık net satış ve faiz, amortisman ve vergi öncesi kârlılıklarında (FAVÖK) 2021 yılı ikinci çeyrekle başlayan büyüme eğilimi uygun finansman koşullarının da etkisiyle 2023 yılı ikinci çeyreğe kadar devam etmiş, sonrasında sıkışan finansal koşullarla birlikte kısmen gerilemiştir. Bu düşüşe rağmen ilgili göstergelerdeki büyüme tarihsel ortalamalarının üzerindedir.

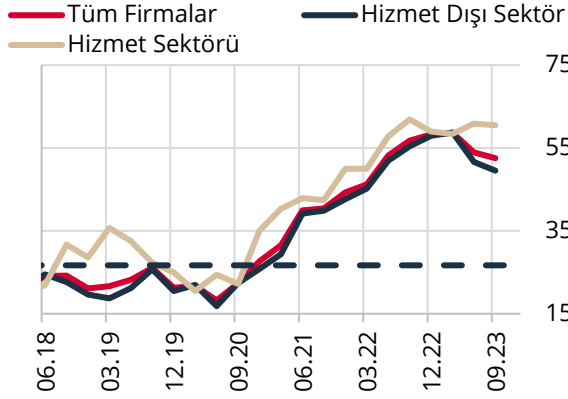
Grafik III.2.9: BİST Firmalarının Kârlılık Göstergeleri (%)

Kaynak: FINNET

Son Gözlem: 09.23

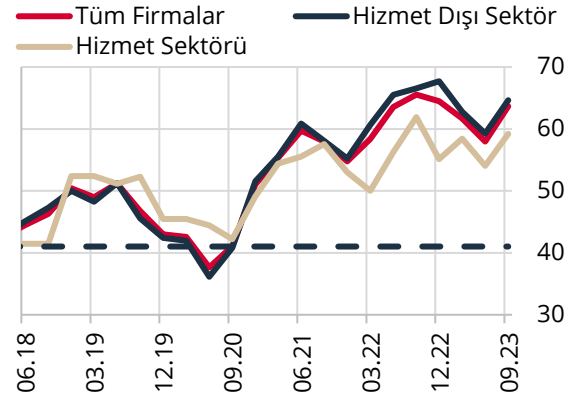
Dipnot: Analize 298 reel sektör firması dâhildir. FAVÖK, Esas Faaliyet Kâr/Zararı + Amortisman giderleri toplamını göstermektedir. Uzun vade FAVÖK/Aktif, Net Kâr Marjı/Aktif, FAVÖK ve Net Satış Gelirleri reel yıllık değişim ortalamaları kesikli çizgilerle gösterilmiştir. Uzun vade FAVÖK/Aktif, Net Kâr Marjı/Aktif, FAVÖK ve Net Satış Gelirleri reel yıllık değişim ortalama değerleri hesaplanmasında 2012Ç1 – 2021Ç4 dönemi kullanılmıştır. Son grafik yıllıklandırılmış FAVÖK ve Net Satış Gelirlerinin reel yıllık değişimini göstermektedir. 2023Ç4 finansal tabloları enflasyon muhasebeli açıklandığından dolayı Tablo III.2.3'te 2022Ç4 enflasyon muhasebeli açıklanan revize edilmiş finansal tablolarla kıyaslamalı olarak incelenmiştir. 2024Ç1 finansal tablolarının açıklanması mevcut Rapor dönemi itibarıyla tamamlanmamıştır.

Halka açık firmalarda Net Kâr/Aktif oranı yüzde 10'un üzerinde olan firmaların toplam firmalar içindeki payı artan finansman maliyetleri nedeniyle gerilemiş olmakla birlikte tarihsel ortalamaların üzerindedir (Grafik III.2.10). FAVÖK/Aktif oranı yüzde 10'un üzerinde olan firmaların toplam firmalara oranı sektörel bazda ayrılmamaktadır. Söz konusu oranların tarihsel ortalamalar üzerinde seyretmesi, yüksek kârlılığın hizmet ve hizmet dışında faaliyet gösteren firmalar genelinde geçerli olduğunu göstermektedir (Grafik III.2.11).

Grafik III.2.10: Net Kâr/Aktif Rasyosu %10'un Üzerinde Olan Firmaların Payı (%)

Kaynak: FINNET

Son Gözlem: 09.23

Grafik III.2.11: FAVÖK/Aktif Rasyosu %10'un Üzerinde Olan Firmaların Payı (%)

Kaynak: FINNET

Son Gözlem: 09.23

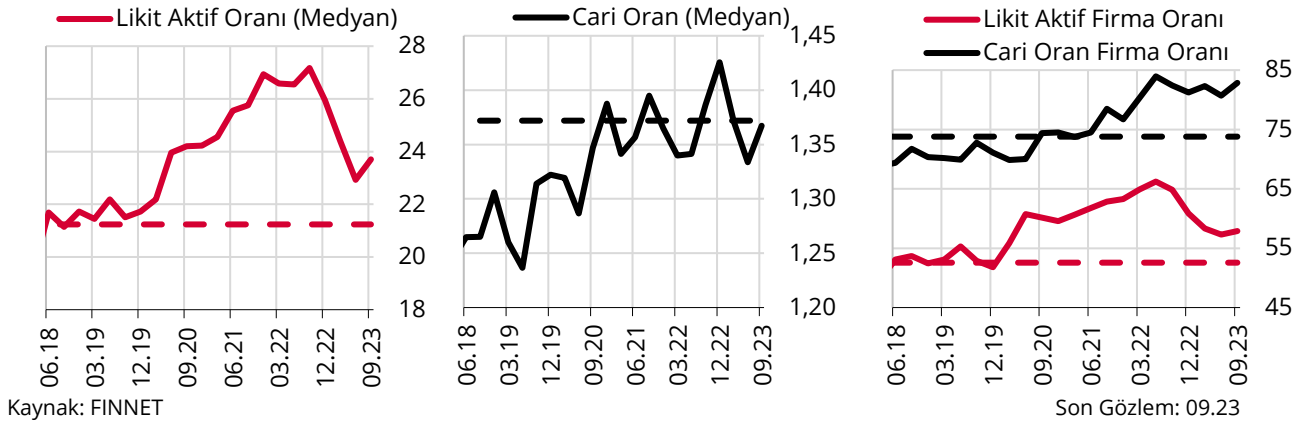
Dipnot: 298 reel sektör firması analize dâhildir. Hizmet ve hizmet dışı sektörlerin firma oranı bu sektörlerde yer alan firma sayısı kullanılarak hesaplanmıştır. Kesikli çizgi tarihsel firma oranı ortalamasını göstermektedir. Tarihsel ortalama hesaplanmasında 2012Ç1-2021Ç4 dönemi kullanılmıştır. 2023Ç4 finansal tabloları enflasyon muhasebeli açıklandığından dolayı Tablo III.2.3'te 2022Ç4 enflasyon muhasebeli açıklanan revize edilmiş finansal tablolarla kıyaslamalı olarak incelenmiştir. 2024Ç1 finansal tablolarının açıklanması mevcut Rapor dönemi itibarıyla tamamlanmamıştır.

Borsaya kote şirketler 31.12.2023 tarihi itibarıyla sona eren hesap dönemlerine ait yıllık finansal raporlarından başlamak üzere enflasyon muhasebesi uygulamaya başlamıştır.¹ Enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde firma satışları fiyat güncellemeleri ve öne çekilen talebe bağlı olarak artarken, firmaların stok ve duran varlıklar kaynaklı maliyetleri enflasyon oranında güncellenmemekte, bu durum firma kârlılıklarının nominal olarak daha yüksek görünmesine yol açmaktadır. Enflasyon muhasebesi uygulanmış firma bilançolarında aktif ve özkaynak kalemlerinde yapılacak güncellenmeler neticesinde firma kârlılık rasyolarının normal dönemden ayrışması beklenmektedir. Özellikle stok ve duran varlık yeniden değerlemeleri firma bilançolarının aktif değerlerini yükseltecek ve ilgili kalemlerin amortisman giderlerinde artışa neden olarak net dönem sonu vergi öncesi kârlılık rasyolarında düşüşü beraberinde getirebilecektir. Söz konusu düşüşlerin yüksek stok ve makine parkı nedeniyle imalat sanayi sektöründe daha fazla olabileceği değerlendirilmektedir. Öte yandan, enflasyon muhasebesi uygulaması bazı firmalara vergisel avantajları beraberinde getirecektir. Genel etkilerin bu yönde olabileceği değerlendirilmekle birlikte, bir firmanın enflasyon muhasebesinden ne yönde etkileneceği firmanın duran varlık yapısı, duran varlıkların ve stokların aktife giriş tarihleri, stok devir hızı, özsermaye/borçluluk oranı gibi çoklu değerlemeler sonucunda ortaya çıkacaktır.

Güçlü likidite yapıları halka açık firmaları olası şoklara karşı dayanıklı kılmaktadır.

Hazır değerler ve stokların aktif içindeki payını gösteren likit aktif oranı, 2023 yılında gerilemekle birlikte tarihsel ortalamasının üzerinde seyretmeye devam etmektedir. Firmaların kısa vadeli borçlarını dönen varlıkları ile karşılama kapasitesini gösteren cari oran ise dalgalı seyrine rağmen yakaladığı yükseliş eğilimini 2022 yılı sonuna kadar devam ettirmiştir. 2023 yılı üçüncü çeyrek itibarıyla yüzde 24 seviyesinde olan likit aktif oranı ve eşik değer 1'in üzerinde seyreden cari oran, firmaların işletme sermayesi ihtiyaçlarını karşılayabilecek ve kısa vadeli borçlarını ödeyebilecek yeterlilikte likiditeye sahip olduğuna işaret etmektedir. Likit aktif oranı yüzde 20'nin üzerinde olan firmaların toplam firmalar içindeki payı 2022 yılı ikinci çeyrek sonrası düşmekle birlikte, firmaların yüzde 58'i güçlü likit aktife sahiptir. Cari oranı 1'in üzerinde olan firmaların oranı ise yüzde 85'e yakındır. Tarihsel ortalamasının üzerinde seyretmeye devam eden bu oranlar nakit akışını etkileyen olası şok ve finansal sıkılaştırmalarda firmalar genelinin yeterli likiditeye sahip olduğunu göstermektedir (Grafik III.2.12).

Grafik III.2.12: Firmaların Likidite Göstergeleri (%)

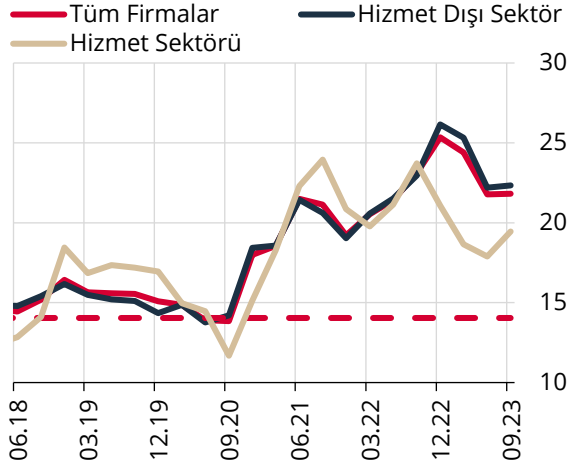
Kaynak: FINNET

Dipnot: Son veri itibarıyla 298 reel sektör firması analize dâhil edilmiştir. Likit aktif oranı, tüm firmalar için hazır değerler ve stok toplamının aktiflere oranı olarak hesaplanmaktadır. Likit aktif oranı medyan ise tüm firmalar için hesaplanmış likit aktif oranlarının medyan değeridir. Firma oranı, likit aktif oranı yüzde 20'nin üzerinde olan firmaların toplam firma sayısına oranını vermektedir. Cari oran medyan ise dönen varlıkların kısa vadeli yükümlülüklerle oranı olarak hesaplanmaktadır. Cari oran firma oranı ise dönen varlıklar/kısa vadeli borç oranı yüzde 100'ün üzerinde yer alan firmaların toplam firma sayısına oranını vermektedir. Kesikli çizgiler ilgili verinin tarihsel ortalamasını göstermektedir. Tarihsel ortalama hesaplanmasında 2012Ç1 – 2021Ç4 dönemi kullanılmıştır. 2023Ç4 finansal tabloları enflasyon muhasebeli açıklandığından dolayı Tablo III.2.3'te 2022Ç4 enflasyon muhasebeli açıklanan revize edilmiş finansal tablolarla kıyaslamalı olarak incelenmiştir. 2024Ç1 finansal tablolarının açıklanması mevcut Rapor dönemi itibarıyla tamamlanmamıştır.

¹ Vergi Usul Kanunu'na göre, kazançlarını bilanço esasına göre tespit eden gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri fiyat endeksindeki (Yİ-ÜFE) artışın, içinde bulunulan dönem dâhil son üç hesap döneminde yüzde 100'den ve içinde bulunulan hesap döneminde yüzde 10'dan fazla olması halinde mali tablolarını enflasyon düzeltmesine tabi tutulacaktır. İlgili madde uyarınca, enflasyon düzeltmesi uygulaması, her iki şartın birlikte gerçekleşmemesi halinde sona erecektir. Ayrıca, kapsama girmesine rağmen Türk lirası dışında başka bir para birimiyle defter tutmalarına izin verilen mükellefler de enflasyon düzeltmesi yapmayacaktır. Bu bağlamda, borsaya kote firmaların bir kısmı enflasyon muhasebesi uygulamamıştır.

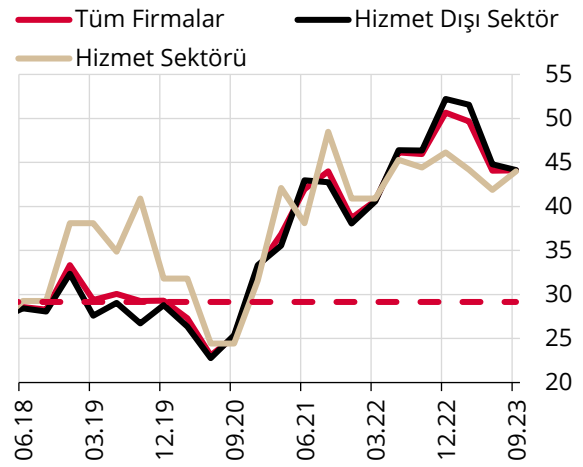
Firmaların borç ödeme kabiliyetindeki güçlü görünüm korunmaktadır.

Firmaların faaliyet kârı ile borçlarını ne ölçüde karşıladığını gösteren FAVÖK/toplam borç oranı 2023 yılı üçüncü çeyrek itibarıyla tarihsel ortalamalarının üzerinde seyretmektedir (Grafik III.2.13). FAVÖK/toplam borç oranı yüzde 25'in üzerinde olan firmaların toplam firmalara oranı da 2023 yılında bir miktar gerilemiş olmakla birlikte tarihsel ortalamaların oldukça üzerindedir (Grafik III.2.14). Bu durum, firmaların yarıya yakınının yıllık kârının toplam borçlarının en az dörtte birini karşılayabilecek kapasitede olduğunu göstermektedir. Finansman maliyetindeki artışların ilgili rasyoda önümüzdeki dönemde bir miktar gerilemeye yol açması beklenmektedir.

Grafik III.2.13: BİST Firmalarının FAVÖK/Borç Oranı (Medyan, %)

Kaynak: FINNET

Son Gözlem: 09.23

Grafik III.2.14: FAVÖK/Borç Oranı %25'in Üzerinde Olan Firmaların Payı (%)

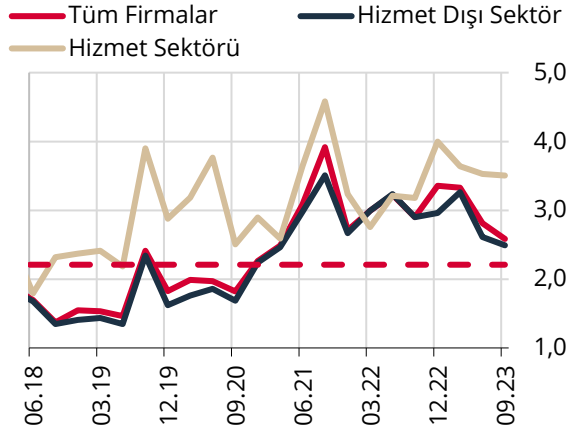
Kaynak: FINNET

Son Gözlem: 09.23

Dipnot: Soldaki grafik, FAVÖK/Toplam Borç medyan oranını göstermektedir. Sağdaki grafik FAVÖK/Toplam Borç oranı yüzde 25'in üzerinde olan firmaların toplam firma sayısına oranını göstermektedir. 298 reel sektör firması analize dâhildir. Kesikli çizgiler tüm firmaların tarihsel finansman gideri karşılama oranı ortalamasını göstermektedir. Tarihsel ortalama hesaplanmasında 2012Ç1-2021Ç4 dönemi kullanılmıştır. 2023Ç4 finansal tabloları enflasyon muhasebeli açıklandığından dolayı Tablo III.2.3'te 2022Ç4 enflasyon muhasebeli açıklanan revize edilmiş finansal tablolarla kıyaslamalı olarak incelenmiştir. 2024Ç1 finansal tablolarının açıklanması mevcut Rapor dönemi itibarıyla tamamlanmamıştır.

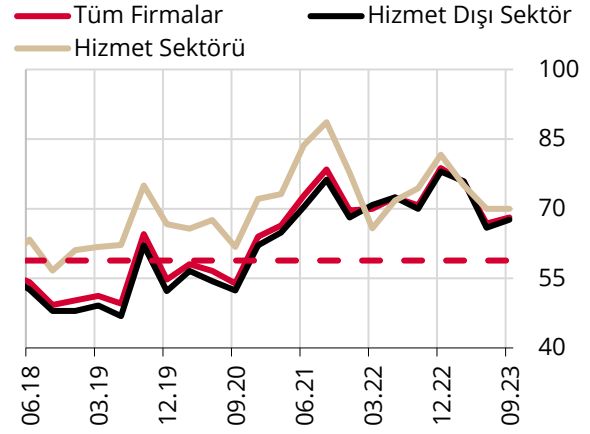
2023 yılı üçüncü çeyreğinde yukarı yönlü kur hareketleri ve sıkılaştırma adımlarının etkisiyle yükselen finansman maliyetleri halka açık firmaların finansman gideri karşılama oranındaki (FGKO) düşüşü beraberinde getirmiştir (Grafik III.2.15). Enflasyon muhasebesinin uygulandığı 2023 yıl sonu verisi firmaların finansman gideri karşılama oranındaki düşüşün yılın son çeyreğinde de devam ettiğini göstermektedir (Tablo III.2.3). FGKO'da 2023 yılı genelindeki gerilemeye rağmen FGKO seviyesi firmalar geneli ve sektörel bazda tarihsel ortalamasının üzerinde seyretmektedir. Mevcut Rapor döneminde, halka açık firmaların yüzde 70'i eşik değer olarak kabul edilen 1,5 seviyesi üzerinde finansman giderini karşılama oranına sahiptir. Genele yaygın olarak firmaların 1,5 eşik değerinin üzerinde FGKO'ya sahip olmaları, firmaların borç ödeme gücüne ve bankaların aktif kalitesine yönelik risklerini sınırlamaktadır (Grafik III.2.16).

BİST'e kote firmaların enflasyon muhasebesi doğrultusunda revize edilmiş 2022 ve 2023 yıl sonu bilanço kalemlerinin karşılaştırılması firmaların geçtiğimiz bir yıldaki gelişimi hakkında bilgi vermektedir (Tablo III.2.3). Buna göre 2023 yılında firmaların kârlılık rasyoları genel itibarıyla bir önceki yıla göre bir miktar yükselmiştir. Öte yandan ilgili göstergedeki iyileşmenin genele yaygınlığını ölçen eşik değer rasyoları kârlılık ve likidite göstergelerinde gerilemeye işaret etmektedir. Finansman gideri karşılama oranı ise 2023 yılı sıkı para politikası sürecinde artan finansman maliyetleri nedeniyle bir önceki yıla göre düşmüştür. Artan enflasyon ve maliyetlere rağmen firma kârlılık rasyolarındaki artışın olumlu olduğu değerlendirilirken, bu göstergelerdeki iyileşmenin genele yaygınlığındaki ve finansman gideri karşılama oranındaki düşüş yakından takip edilmektedir.

Grafik III.2.15: BİST Firmalarının Finansman Gideri Karşılama Oranı (Medyan, Oran)

Kaynak: FINNET

Son Gözlem: 09.23

Grafik III.2.16: Finansman Gideri Karşılama Oranı 1,5'in Üzerinde Olan Firmaların Payı (%)

Kaynak: FINNET

Son Gözlem: 09.23

Dipnot: FGKO= FAVÖK/Finansman Giderleri. Sağdaki grafikte yer alan firma oranı finansman karşılama oranı 1,5'in üzerinde olan firmaların toplam firma sayısına oranını göstermektedir. 298 reel sektör firması analize dâhildir. Kesikli çizgi tüm firmaların tarihsel finansman gideri karşılama oranı ortalamasını göstermektedir. Tarihsel ortalama hesaplanmasında 2012Ç1-2021Ç4 dönemi kullanılmıştır. 2023Ç4 finansal tabloları enflasyon muhasebeli açıklandığından dolayı Tablo III.2.3'te 2022Ç4 enflasyon muhasebeli açıklanan revize edilmiş finansal tablolarla kıyaslamalı olarak incelenmiştir. 2024Ç1 finansal tablolarının açıklanması mevcut Rapor dönemi itibarıyla tamamlanmamıştır.

Tablo III.2.3: Enflasyon Muhasebesine Göre Reel Sektörün Kârlılık, Likidite ve Borçluluk Göstergeleri

	2022 Ç4	2023 Ç4
Net Kâr/Aktif (%)	9,2	9,6
FAVÖK/Aktif (%)	14,0	11,7
Net Kâr/Net Satışlar (%)	7,9	11,0
FAVÖK/Net Satışlar (%)	12,1	13,4
Net Kâr/Aktif > %10 Firma Oranı (%)	35,1	30,3
FAVÖK/Aktif > %10 Firma Oranı (%)	57,5	51,3
Likit Aktif Oranı (%)	23,7	21,9
Cari Oran	1,46	1,42
Likit Aktif Oranı > %20 Firma Oranı	60,4	54,6
Cari Oran > 100% Firma Oranı (%)	85,9	84,1
FAVÖK/Borç (%)	25,3	22,7
Finansman Gideri Karşılama Oranı (FGKO)	2,4	1,95
FAVÖK/Borç > %25 Firma Oranı (%)	50,5	45,0

Dipnot: 2023 yılı 4. çeyrek itibarıyla enflasyon muhasebesi uygulanmış 271 reel sektör firması analize dâhildir.

IV. Finansal Kesim

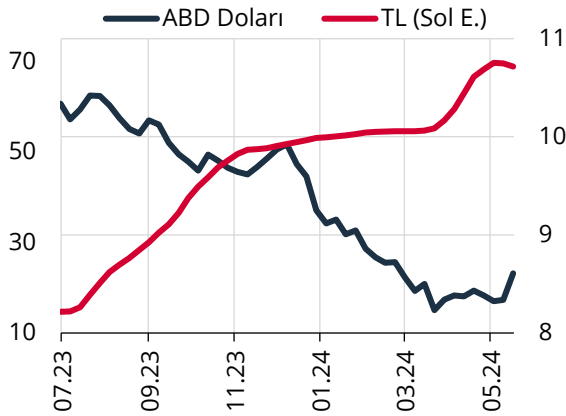
IV.1 Kredi Gelişmeleri ve Kredi Riski

IV.1.1 Kredi Gelişmeleri

Para politikası faiz artırımının yanı sıra kredi büyümesine yönelik makroihtiyati düzenlemeler, TL kredi faiz oranlarının yükselmesine ve finansal koşullarda sıkılaştırmanın devam etmesine neden olmuştur.

Para politikası duruşunu ve parasal aktarım mekanizmasını destekleyici makroihtiyati tedbirlerle birlikte kredi maliyetleri önemli ölçüde artmıştır. TL ticari kredi faizlerinin yükselmesinde politika faizi artışlarına ek olarak kredi büyümesine dayalı zorunlu karşılık tesisi düzenlemesinin devreye alınması etkili olmuştur (Grafik IV.1.1). Ayrıca, 2024 yılı mart ayında kredi kartı nakit çekim ve kredili mevduat hesaplarında geçerli olan azami faiz oranı aylık yüzde 5'e, nisan ayında ise kredi kartı alışveriş işlemlerinde geçerli olan azami faiz oranı yüzde 4,25'e yükseltilmiştir (Grafik IV.1.2). Diğer yandan, TL'nin değer kaybına yönelik beklentilerin iyileşmesi, kur oynaklığının azalması ve TL ticari kredi ile YP kredi maliyetleri arasında beklenen maliyet farkının açılması YP kredi talebinin artmasına neden olmuştur. Yavaşlayan TL kredi büyümesi ve mudiinin YP mevduattan TL mevduata geçiş eğiliminin başlamasıyla azalan swap ihtiyacı nedeniyle bankaların döviz likiditelerinin artması YP kredi faizlerini aşağı yönlü etkilemiştir.

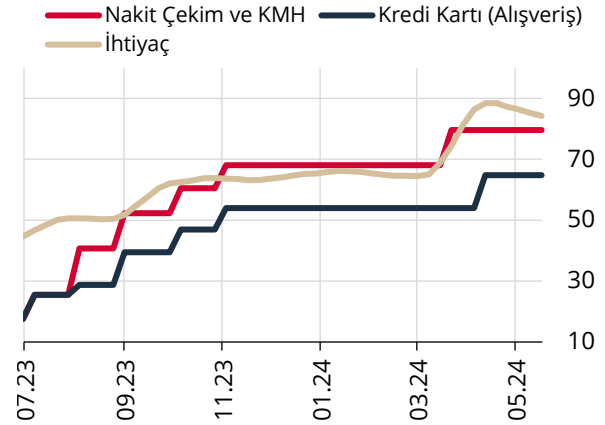
Grafik IV.1.1: Ticari Kredi Faiz Oranları
(Akım, 4 HHO, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

Grafik IV.1.2: İhtiyaç Kredisi ve BKK Faiz Oranları
(Akım, 4 HHO, %)

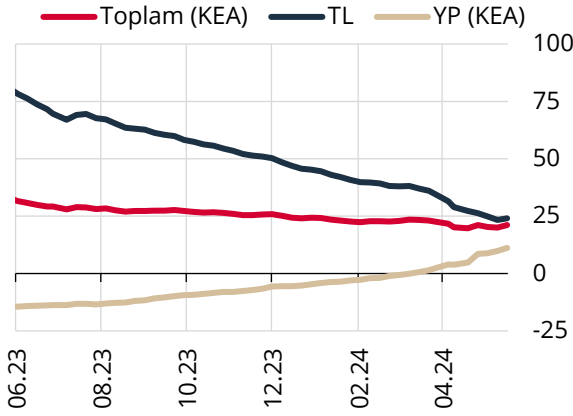
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

Dipnot: TL ve USD ticari kredi faizleri kurumsal kredi kartı, tüzel kişi kredili mevduat hesabı ve sıfır faizli krediler hariç olup Eximbank dâhil hesaplanmıştır. Bireysel kredi faizlerinde kredinin faiz dışındaki maliyetini yansıtabilecek şekilde (BSMV ve KKDF vergileri hariç) banka tarafından alınan faiz dışındaki her türlü ücret, masraf ve komisyonu içeren tüm kalemlerin (ekspertiz, ipotek ve sigorta hizmetleri gibi bankaya gelir olarak yansımayan ücret ve komisyonlar da dâhil) maliyetleri de dikkate alınmıştır. İhtiyaç kredisi faizlerinden gerçek kişi kredili mevduat hesabı faizleri hariç tutulmuştur.

2024 yılının ilk çeyreğinde güçlenen TL ticari kredi büyümesi, politika faiz artırım ve makroihtiyati tedbirler sonrasında yavaşlamaktadır.

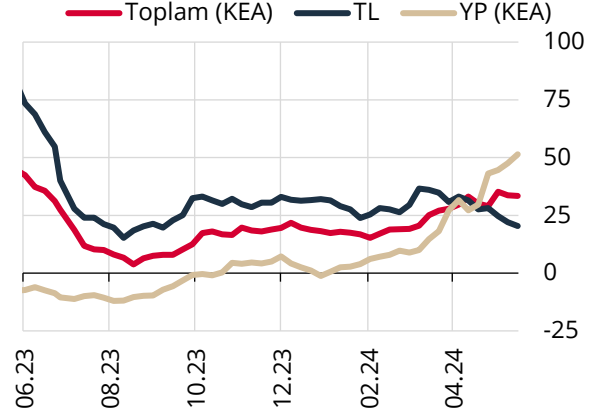
Şubat ayına kadar istikrarlı bir büyüme seyri izleyen ticari kredilerde ilgili ayın ikinci yarısından itibaren öngörülerin üstünde bir talep gözlemlenmiştir. Bu durum kısa sürede ticari kredi büyümesinin güçlenmesine neden olmuştur. Beklentilerin de etkisiyle oluşan bu talebi dengelemek amacıyla, mart ayında faiz artışının yanı sıra, kredi büyüme sınırları yüzde 2'ye düşürülürken, büyüme sınırını aşan tutara zorunlu karşılık tesisi uygulaması devreye alınmıştır. Söz konusu adımlar sonrasında TL ticari kredi büyümesi gerilerken YP kredi büyümesinin hızlandığı görülmektedir. Mevcut Rapor döneminde artan TL ticari kredi faizleri ve kur beklentilerindeki iyileşme YP ticari kredi talebinin artmasına neden olmuştur. Bu süreçte mayıs ayında YP kredilere aylık yüzde 2 büyüme sınırı getirilmiş ve sınırı aşan kredi tutarı kadar TL cinsinden zorunlu karşılığın bir yıl boyunca bloke olarak tesis edilmesine karar verilmiştir. (Grafik IV.1.3 ve Grafik IV.1.4).

Grafik IV.1.3: Ticari Kredi Yıllık Büyümesi (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

Dipnot: DEK, YP kredilere dâhil edilmiştir. KEA kredi büyümesi, bir yıllık dönemdeki TL kredi değişimi ve YP (sepet) kredi değişiminin bir yıllık dönemdeki sepet kur ortalaması çarpımı ile bulunan TL karşılığı toplamının bir yıl önceki toplam kredi bakiyesine oranı olarak hesaplanmaktadır.

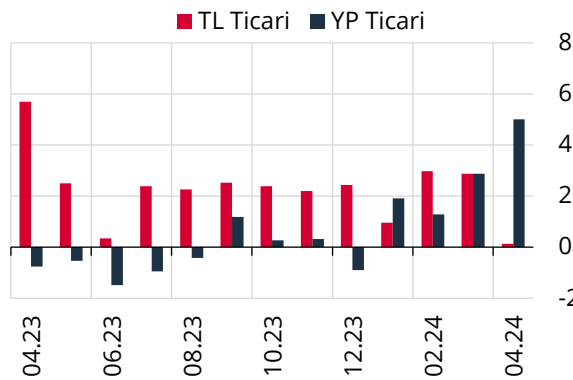
Grafik IV.1.4: Ticari Kredi 13 Haftalık Büyümesi (Yıllıklandırılmış, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

Dipnot: DEK, YP kredilere dâhil edilmiştir. KEA kredi büyümesi, 13 haftalık dönemdeki TL kredi değişimi ve YP (sepet) kredi değişiminin 13 haftalık dönemdeki sepet kur ortalaması çarpımı ile bulunan TL karşılığı toplamının 13 hafta önceki toplam kredi bakiyesine oranı yıllıklandırılarak hesaplanmaktadır.

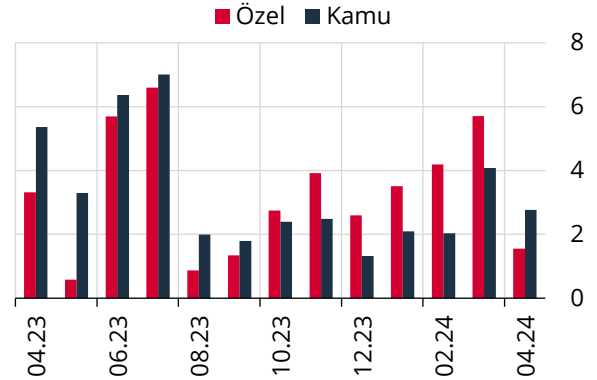
Kredi büyüme göstergelerindeki yavaşlamaya ek olarak kredi türü kompozisyonunda da dengelenmenin yaşandığı görülmektedir (Grafik IV.1.5 ve Grafik IV.1.6). Aylık ticari kredi büyüme oranları incelendiğinde şubat ve mart aylarında TL ticari kredi eğiliminde gerçekleşen hızlanma sonrasında, sıkı para politikası duruşu ve makroihtiyati düzenleme çerçevesinde yapılan değişikliklerle beraber nisan ayında belirgin bir yavaşlama gözlenmektedir. Kredi kompozisyonunda 2024 yılı başından itibaren YP kredilerin ağırlığının arttığı izlenmektedir. Geçtiğimiz yıllarda büyük ölçüde kamu bankaları ekseninde gerçekleşen toplam ticari kredi büyümesinde yakın zamanda özel bankaların ağırlığının arttığı izlenmektedir.

Grafik IV.1.5: Ticari Kredi Aylık Büyümesi (KEA, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 04.24

Dipnot: DEK, YP kredilere dâhil edilmiştir. YP ticari kredi büyümesi, bir aylık dönemdeki TL kredi değişimi ve YP (sepet) kredi değişiminin bir aylık dönemdeki sepet kur ortalaması çarpımı ile bulunan TL karşılığı toplamının bir ay önceki toplam kredi bakiyesine oranı olarak hesaplanmaktadır.

Grafik IV.1.6: Ticari Kredi Aylık Büyümesi (KEA, %)

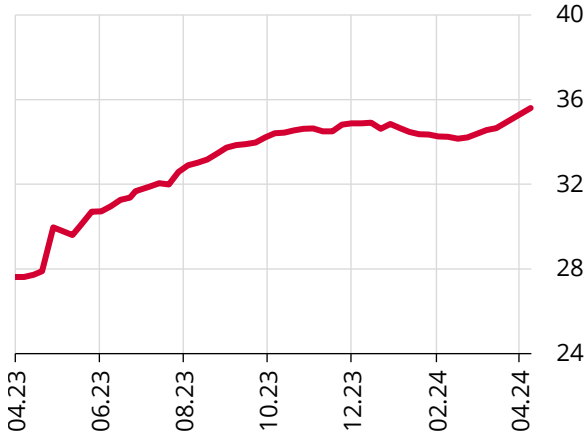
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 04.24

Ticari kredi kullandırmalarında büyüme kısıtlarına tabi olmayan ihracat, yatırım, esnaf ve deprem bölgesi kredilerinin payı artmaya devam etmektedir.

2024 yılı nisan ayı itibarıyla büyüme kısıtlarına tabi olmayan ticari kredilerin (TL cinsi yatırım, ihracat, tarım, esnaf, kamu kurum ve kuruluşlarına kullanılan krediler ve deprem bölgesi kapsamında istisna olarak kabul edilen ticari krediler) toplam TL ticari krediler içindeki payı yüzde 35 seviyesine yükselmiştir (Grafik IV.1.7). Bununla birlikte mart ayında kısıta tabi kredilere yönelik zorunlu karşılık düzenlemesi sonrasında aylık büyümeler açısından bakıldığında da kısıta tabi olmayan TL ticari kredilerde belirgin bir artış görülmüştür (Grafik IV.1.8).

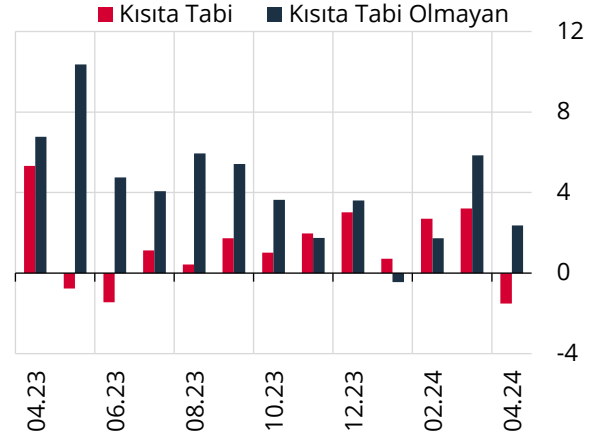
Grafik IV.1.7: Büyüme Kısıtına Tabi Olmayan TL Ticari Kredilerin Payı (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 26.04.2024

Grafik IV.1.8: Kısıta Tabi Olan ve Olmayan TL Ticari Kredilerin Aylık Büyümesi (%)

Kaynak: TCMB

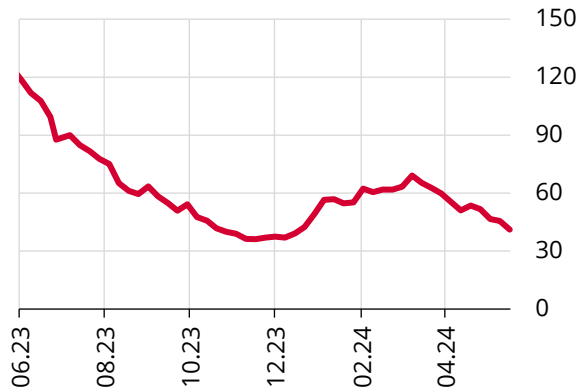
Son Gözlem: 26.04.2024

Dipnot: Büyüme kısıtına tabi ticari krediler; TL ticari kredilerden yatırım, ihracat, tarım, esnaf, kamu kurum ve kuruluşlarına kullanılan krediler ve deprem bölgesi kapsamında istisna edilen ticari krediler çıkarılarak hesaplanmıştır.

Artan belirsizlik algısı nedeniyle kredi kartı ve ihtiyaç kredisi kaynaklı olarak 2024 yılı ilk çeyreğinde hızlanan bireysel kredi büyümesi alınan tedbirler sonrasında zayıflamıştır.

Bireysel kredilere yönelik devreye alınan makroihtiyati önlemler ve finansal koşullardaki sıkılaştırmanın da etkisiyle nisan ayında bireysel kredi büyümesi zayıflayarak, 2023 yılı son çeyreği ortalama büyüme oranına gerilemiştir (Grafik IV.1.9). Güncel eğilim göstergeleri dikkate alındığında, 13 haftalık büyüme oranları yıllıklandırılmış olarak BKK segmentinde yüzde 53, ihtiyaç kredisinde yüzde 48 düzeyinde büyümeye işaret etmektedir (Grafik IV.1.10).

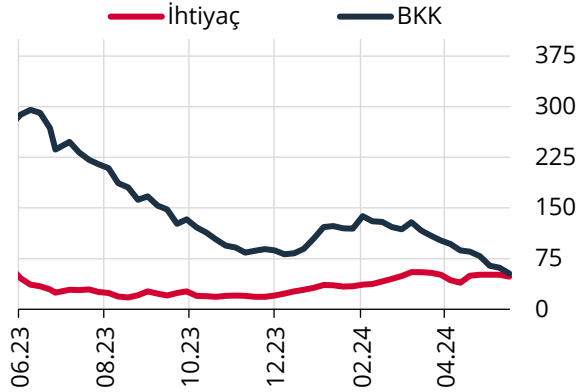
Grafik IV.1.9: Bireysel Kredi 13 Haftalık Büyümesi (Yıllıklandırılmış, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

Grafik IV.1.10: BKK ve İhtiyaç Kredisi 13 Haftalık Kredi Büyümesi (Yıllıklandırılmış, %)

Kaynak: TCMB

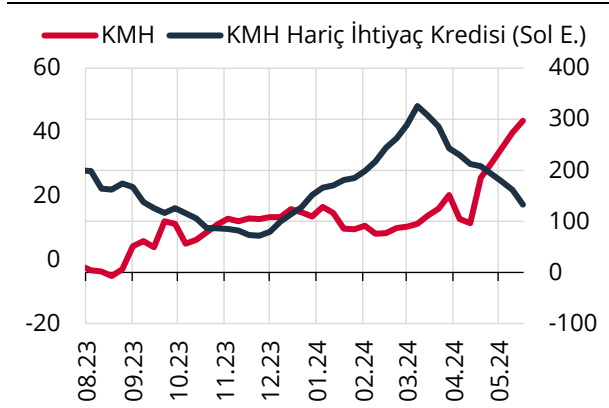
Son Gözlem: 17.05.2024

İhtiyaç kredisi büyümesinde KMH'lar etkili olurken BKK'da nakit avans kullanımları büyümeyi yukarı taşımıştır. Kredi kartı ve KMH azami faiz oranlarının artırılması sonrasında söz konusu kredilerin büyümesi yavaşlamaktadır.

2024 yılının ilk çeyreğinde artan belirsizlik algısı iç talebin güçlü seyretmesine neden olurken, tüketim amaçlı kredi talebini de artırmıştır. Mart ayında yıllıklandırılmış 13 haftalık (KMH hariç) ihtiyaç kredisi büyümesi yüzde 50 seviyesine yaklaşırken, büyüme sınırının düşürülmesi ve zorunlu karşılık tesis yükümlülüğünün getirilmesi sonrasında KMH hariç ihtiyaç kredisi büyümesi hızlı bir şekilde gerilemiştir (Grafik IV.1.11 ve Grafik IV.1.12). Diğer yandan büyüme sınırına tabi olmayan KMH büyümesinin hızlandığı görülmektedir. Benzer bir gelişme BKK ürününde de gözlenmiş, mal ve hizmet fiyatlarındaki yükselişler ve taksit sınırlamasına yönelik beklenti nedeniyle öne çekilen tüketim talebi gibi faktörlerle beraber mart ayına kadar olan dönemde BKK büyümesi güçlü bir seyir izlemiştir (Grafik IV.1.13 ve Grafik IV.1.14). Takip eden dönemde kredi kartı alışveriş ve nakit çekim faiz oranlarının diğer bireysel kredi türleri ile uyumlu seviyelere yükseltilmesi sonrasında BKK büyümesinde dengelenme izlenmektedir.

Alt kısıtlımlarda incelendiğinde BKK tarafında yaşanan dengelenmenin taksitli BKK kaynaklı olarak gerçekleştiği görülmektedir. Taksitsiz BKK kullanımlarının ise daha çok ödeme ve işlem amaçlı olarak gerçekleştiği bilinmektedir. Tüketim talebinin normalleşmesi, beklentilerdeki iyileşme ve düzenleme çerçevesinde yapılan değişikliklerle birlikte bireysel kredi talebinde başlayan yavaşlamanın ilerleyen süreçte de devam etmesi beklenmektedir.

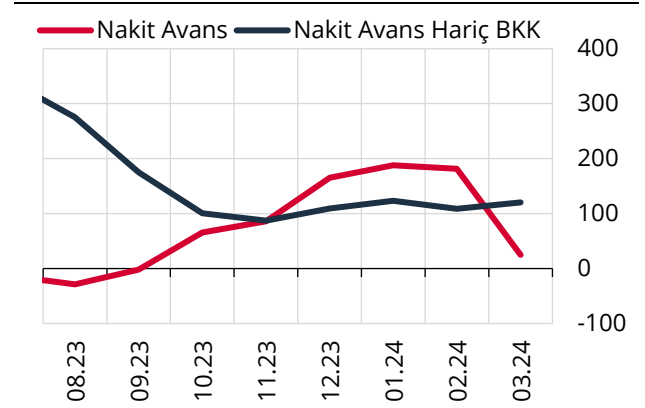
Grafik IV.1.11: KMH ve İhtiyaç Kredisi 13 Haftalık Büyümesi (Yıllıklandırılmış, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

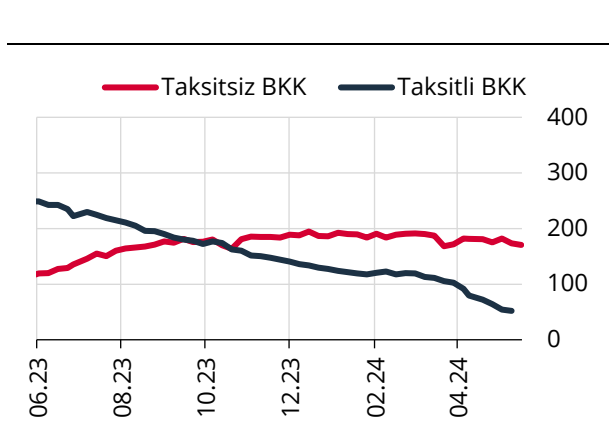
Grafik IV.1.12: Bireysel Kredi Kartı ve Nakit Avans 13 Haftalık Büyümesi (Yıllıklandırılmış, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

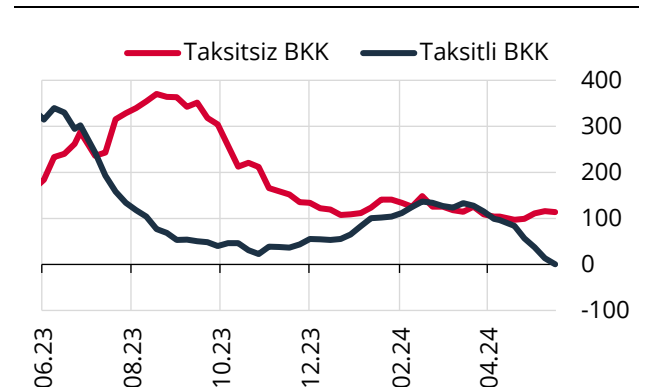
Grafik IV.1.13: BKK Yıllık Büyümesi (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

Grafik IV.1.14: BKK 13 Haftalık Büyümesi (Yıllıklandırılmış, %)

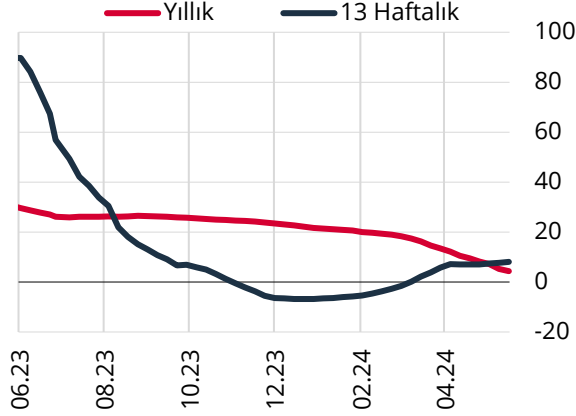
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

Artan faiz oranları, konut fiyatlarındaki yüksek seyir ve kredi taksit tutarları ve hanehalkı geliri arasındaki uyumsuzluk ile birlikte kamu bankalarının zayıf kredi iştahı gibi unsurların da etkisiyle 13 haftalık

yıllıklandırılmış konut kredisi büyüme oranı negatif bölgeye gerilemiştir (Grafik IV.1.15). 2023 yılının ilk yarısında canlı seyreden taşıt kredilerinin büyüme eğiliminde büyüme kısıtlarının ve taşıt fiyatlarındaki yüksek seyrin de etkisiyle belirgin bir yavaşlama gerçekleşmiştir (Grafik IV.1.16).

Grafik IV.1.15: Konut Kredisi Büyümesi (%)

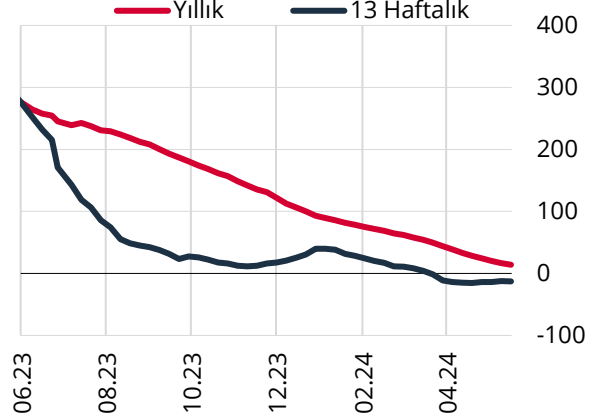

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

Dipnot: Yıllık serisi 12 aylık kredi büyümesini, 13 haftalık serisi ise yıllıklandırılmış 13 haftalık büyümeyi göstermektedir.

Grafik IV.1.16: Taşıt Kredisi Büyümesi (%)

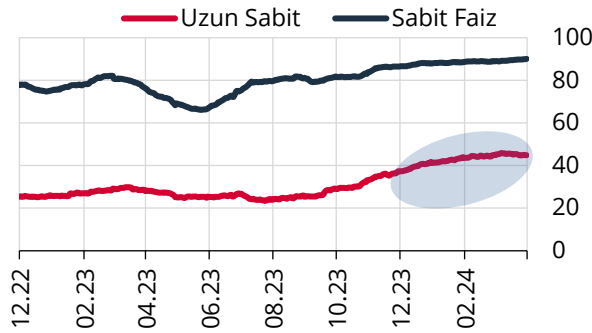
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

Parasal sıkılaştırma süreciyle birlikte bankaların uzun vadeli ve sabit faizli kredi kullanım eğilimleri yüksektir.

Toplam TL ticari krediler içerisinde 2023 yılı mayıs ayında yüzde 66'ya kadar gerileyen sabit faizli kullandırmaların payı 2024 yılı mart ayı itibarıyla yüzde 90'a yükselmiştir (Grafik IV.1.17). Ayrıca, sabit faizli TL ticari kredi kullandırmalarında ortalama vadenin 2023 yılının ikinci yarısından itibaren tekrardan yükselişe geçtiği görülmektedir. Sabit faizli kullandırmalarda 290 günün altına kadar gerileyen ortalama vade 2024 yılı mart ayı itibarıyla 440 güne yaklaşmıştır (Grafik IV.1.18). Bankaların net faiz marjlarının pozitif bölgeye çıkmasının daha uzun vadeli borçlanma imkanlarını olumlu etkilediği değerlendirilmektedir. Ayrıca yüksek kredi faizlerinin uzun vadeli faiz geliri yaratma potansiyeli ve iyileşen beklentiler nedeniyle bankaların uzun vadeli kredi iştahının güçlü olduğu değerlendirilmektedir.

Grafik IV.1.17: TL Ticari Kredilerde Faiz ve Vade Yapısına Göre Paylar (Akım, 60 GHO, Yüzde)

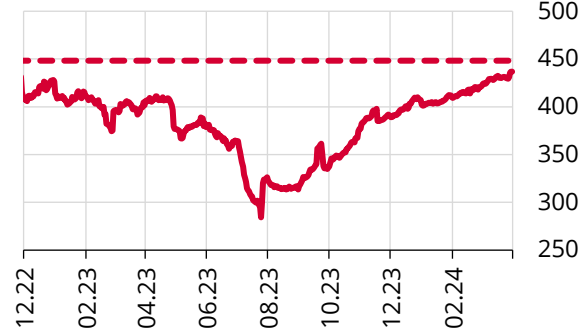

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 31.03.2024

Dipnot: Uzun vade 365 gün üzeri kullandırmaları göstermektedir. Sabit faizli kullandırmaların toplam kullanım içerisindeki payı ve uzun vadeli sabit faizli kullandırmaların toplam içerisindeki payını göstermektedir.

Grafik IV.1.18: TL Sabit Faizli Ticari Kredilerde Ortalama Vade (Akım, 60 GHO, Gün, Orijinal Vade)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 31.03.2024

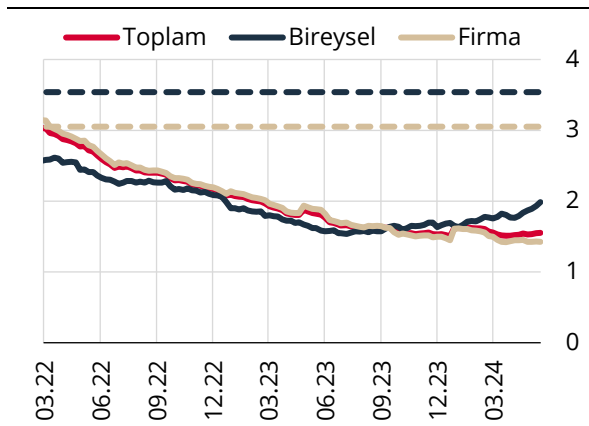
Dipnot: Sıfır vadeli, sıfır faizli kullandırmalar ve faiz yapısı raporlanmayan gözlemler hesaplamaya dâhil edilmemiştir. Kesikli çizgiler ilgili renklerdeki serilerin 05.19-03.24 dönemindeki ortalamasını göstermektedir.

IV.1.2 Kredi Riski Gelişmeleri

Finansal koşullardaki sıkılaştırma sonrasında bireysel kredi TGA oranında bir miktar bozulma izlenmektedir.

Bankacılık sektörünün toplam TGA oranı, bireysel TGA oranındaki artışa rağmen firma TGA oranındaki azalış sonucu yüzde 1,4 seviyesinde yatay seyrini korumuştur. Bununla birlikte TGA oranları, tarihsel ortalamalarının altındaki düşük seyrini tüm kredi alt türlerinde korumaya devam etmiştir (Grafik IV.1.17). Toplam TGA oranı değişimine katkı veren faktörler incelendiğinde, 2023 yılı son çeyreğinde kredi büyümelerinin ve kur artışının TGA oranına aşağı yönlü etkisinin azaldığı, TGA ilavelerinin yukarı yönlü etkisinin önemli ölçüde arttığı görülmüştür. 2024 yılı ilk çeyreğinde hızlanan kredi büyümeleri TGA oranını düşürücü yönde etkide bulunmakla birlikte sıkı finansal koşulların önümüzdeki dönemde kredi büyümesini yavaşlatıcı, TGA ilavelerini artırıcı yönde etkilemesi beklenmektedir (Grafik IV.1.18).

Grafik IV.1.17: TGA Oranları (%)

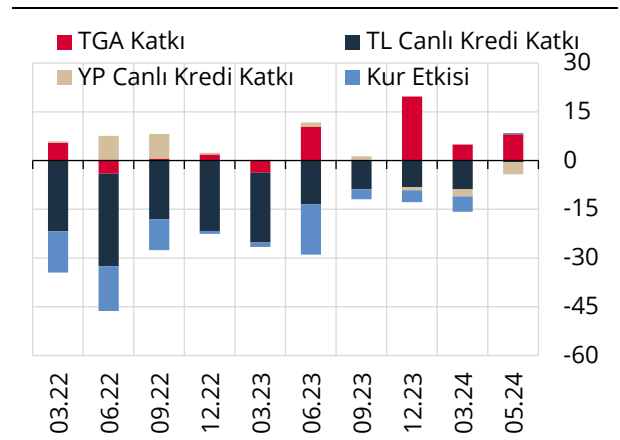

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

Dipnot: Kesikli çizgiler, ilgili serilerin 2012-2019 dönemi ortalamasını göstermektedir.

Grafik IV.1.18: TGA Oranı Değişimine Katkılar (3 Aylık Toplam Katkılar, bp)

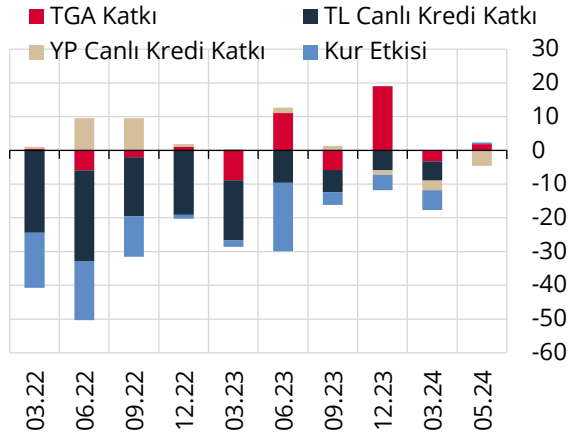
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

Dipnot: Katkı kalemleri ilgili 3 aylık toplam katkı tutarını göstermekte olup, son sütunda 1 Nisan-17 Mayıs toplamı yer almaktadır. Yöntemle ilgili detaylar için bkz.: 2018 Kasım Finansal İstikrar Raporu, Kutu IV.1.1.

Firma ve bireysel TGA oranı değişimine katkı veren faktörler ele alındığında, 2024 yılının ilk çeyreğinde firma TGA oranındaki değişime canlı kredi ve kur etkisinin yanı sıra TGA ilavelerinde görülen azalış da olumlu katkı sağlamıştır (Grafik IV.1.19). Bireysel TGA oranındaki değişimde ise TGA ilavelerinin yukarı yönlü etkisi kredi büyümesi kaynaklı payda etkisinin üzerinde gerçekleşmiştir (Grafik IV.1.20). Bireysel kredi aktif kalitesi görünümünde finansal sıkılaştırmanın etkileri 2024 yılının ilk beş ayında belirginleşmeye başlamıştır.

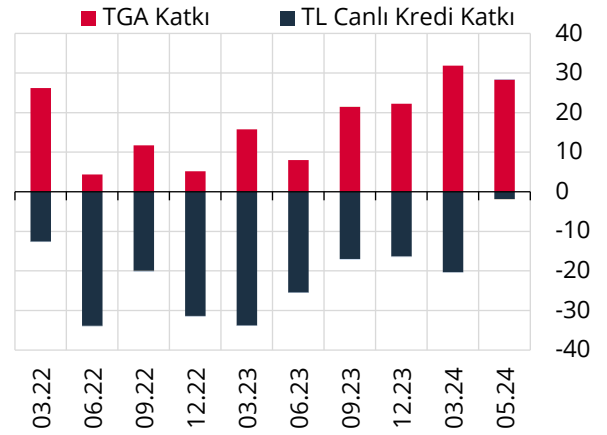
Firma TGA oranındaki gerileme büyük ölçüde KOBİ kaynaklı yaşanmıştır. KOBİ ve KOBİ hariç TGA oranları geçmiş dönem ortalamalarının belirgin altında kalarak sırasıyla yüzde 1,6 ve 1,3 seviyelerinde gerçekleşmiştir. Finansal koşullarda yaşanan sıkılaştırmaya rağmen mevcut dönemde iktisadi faaliyetin canlı seyri ve firmaların güçlü likidite pozisyonları KOBİ ve diğer firmaların TGA görünümünü olumlu etkilemektedir.

Grafik IV.1.19: Firma TGA Oranı Değişimine Katkılar (3 Aylık Toplam Katkılar, bp)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

Dipnot: Katkı kalemleri ilgili 3 aylık toplam katkı tutarını göstermekte olup son sütunda 1 Nisan-17 Mayıs toplamı yer almaktadır. Yöntemle ilgili detaylar için bkz.: 2018 Kasım Finansal İstikrar Raporu, Kutu IV.1.1.

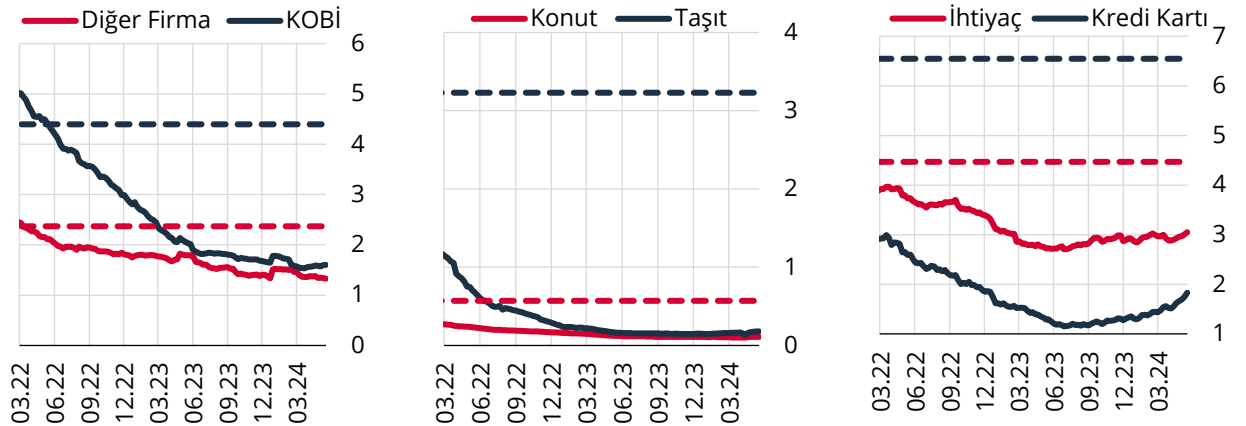
Grafik IV.1.20: Bireysel TGA Oranı Değişimine Katkılar (3 Aylık Toplam Katkılar, bp)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

Dipnot: Katkı kalemleri ilgili 3 aylık toplam katkı tutarını göstermekte olup, son sütunda 1 Nisan-17 Mayıs toplamı yer almaktadır. Yöntemle ilgili detaylar için bkz.: 2018 Kasım Finansal İstikrar Raporu, Kutu IV.1.1.

Bireysel kredi TGA oranları da geçmiş dönem ortalamalarının altında kalmaya devam etmiştir. Teminatlı yapıları ve kredi/değer oranı gibi kredi riskliliğini sınırlayan düzenlemelerin etkisiyle oldukça düşük TGA oranına sahip olan konut ve taşıt kredilerindeki TGA oranları sırasıyla 0,1 ve 0,2 ile tarihsel ortalamasının altındaki seyrini sürdürmüştür. İhtiyaç kredilerinde TGA oranı ise mevcut Rapor döneminde yüzde 3 ile yatay seyrini korumuştur. Bireysel kredi kartı borçları kısa vadeli yapısı nedeniyle sıkılaşma sürecinde faiz oranlarındaki artıştan doğrudan etkilenmektedir. Kredi kartı nakit çekim ve alışveriş işlemlerinde uygulanacak faiz oranlarındaki azami üst sınır sırasıyla mart ve nisan aylarında yükseltilmiştir. Faiz oranlarındaki artış ile bireysel kredi kartı TGA oranı sınırlı artarak yüzde 1,8 seviyesine yükselmekle birlikte uzun dönem ortalamasının altında kalmıştır.

Grafik IV.1.21: Kredi Türü Kırılımında TGA Oranları (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 17.05.2024

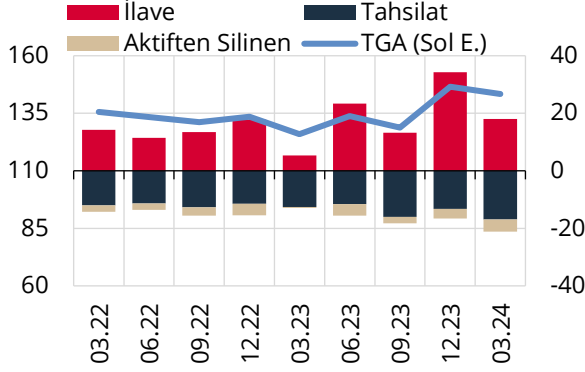
Dipnot: Kesikli çizgiler, ilgili serilerin 2012-2019 dönemi ortalamasını göstermektedir.

TGA tahsilatlarının ilavelere oranı yavaşlarken, ticari kredide uzun dönem ortalamasının üzerinde bireysel kredide ise uzun dönem ortalamasının altında seyretmektedir.

Firmaların uygun finansman koşullarının olduğu dönemde güçlenen likidite pozisyonları ve canlı iktisadi faaliyetin devam etmesi nedeniyle ticari kredi TGA tahsilatlarındaki iyi görünümün 2024 yılı ilk çeyreğinde de korunmuştur (Grafik IV.1.22). Firma TGA tahsilatlarının net TGA ilavelerine oranı geçtiğimiz dönemlere göre

bir miktar yavaşlamakla birlikte uzun dönem ortalamasının üzerinde seyretmeye devam etmiştir (Grafik IV.1.23).

Grafik IV.1.22: Firma TGA Hareketlerinin Bileşenleri (Milyar TL)

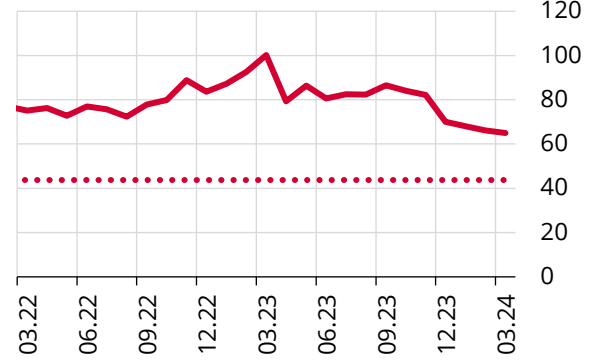

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Tahsilat ve ilave serilerinde 3 aylık toplamlar verilmektedir. 2022 yılında aykırı bir gözlem veriden dışlanmıştır. İlave, yeni TGA ilavelerinden, TGA'lardan canlı kredilere geçen tutar çıkarılarak hesaplanmaktadır.

Grafik IV.1.23: Firma Tahsilat İlave Oranı (%)

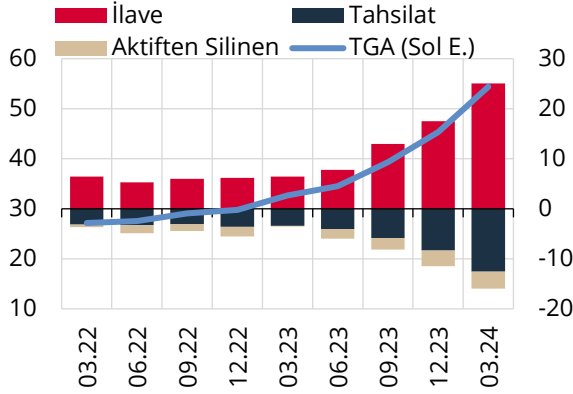
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Tahsilat/İlave oranı ise, 12 aylık toplam TGA tahsilatının 12 aylık toplam net TGA ilavesine oranını göstermektedir. Kesikli çizgiler, ilgili serilerin 2014-2019 dönemi ortalamasını göstermektedir. 2022 yılında aykırı bir gözlem veriden dışlanmıştır. İlave, yeni TGA ilavelerinden, TGA'lardan canlı kredilere geçen tutar çıkarılarak hesaplanmaktadır.

Bireysel kredilerdeki yeni TGA ilavelerinin, TGA tahsilatlarının ve aktiften silinenlerin üzerinde kalmasının etkisiyle bireysel TGA bakiyesi yükselmeye devam etmiştir (Grafik IV.1.24). Bireysel segmentte TGA tahsilatlarının ilavelere oranı uzun dönem ortalamasının altına gerilemiştir (Grafik IV.1.25).

Grafik IV.1.24: Bireysel TGA Hareketlerinin Bileşenleri (Milyar TL)

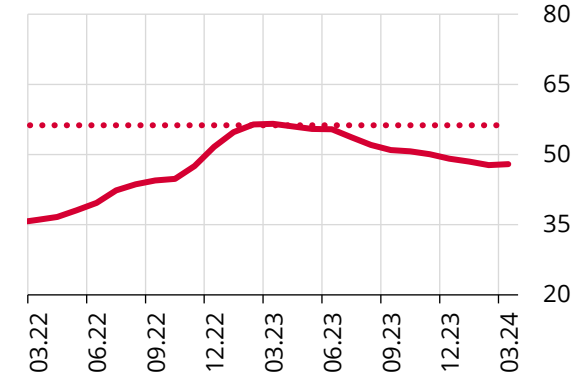

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Tahsilat, ilave ve aktiften silinen serilerinde 3 aylık toplamlar verilmektedir. İlave, yeni TGA ilavelerinden, TGA'lardan canlı kredilere geçen tutar çıkarılarak hesaplanmaktadır.

Grafik IV.1.25: Bireysel Tahsilat İlave Oranı (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Tahsilat/İlave oranı ise, 12 aylık toplam TGA tahsilatının 12 aylık toplam TGA ilavesine oranını göstermektedir. Kesikli çizgiler, ilgili serilerin 2014-2019 dönemi ortalamasını göstermektedir. İlave, yeni TGA ilavelerinden, TGA'lardan canlı kredilere geçen tutar çıkarılarak hesaplanmaktadır.

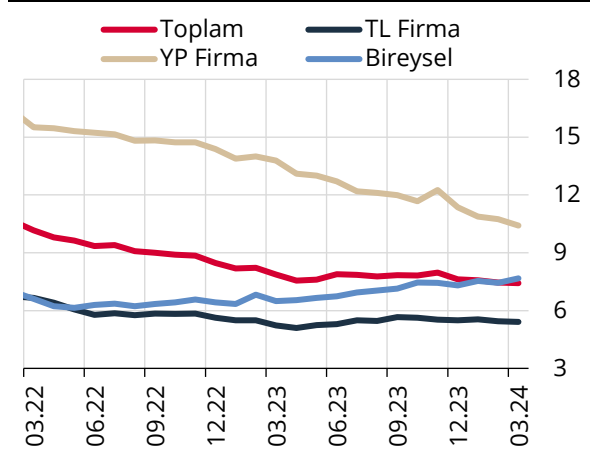
TGA gerçekleştirmelerinin bir benzeri yakın izlemede sınıflandırılan kredilerde de izlenmektedir. Yakın izlemedeki ticari kredi oranı gerilemeye devam ederken bireysel kredi yakın izleme oranında artış gözlenmektedir.

Yakın izlemede sınıflandırılan kredilerin toplam krediler içindeki payı geçtiğimiz yıllarda önemli ölçüde azalmış ve 2023 yılı ikinci yarısından itibaren yüzde 8'e yakın seviyelerde yatay görünüme ulaşmıştır (Grafik IV.1.26). YP firma kredilerinin yakın izleme oranları uzun süredir diğer kredi türlerinin üzerinde yer

almaktadır. Bu durum, 2018 yılı döviz kuru gelişmeleri sonrasında ödeme güçlüğü yaşayan ve YP kredileri yapılandırılan döviz geliri düşük firmaların halen ikinci grupta sınıflandırılması ile ilişkilendirilmektedir. İlgili kredilerin zaman içinde yakın izlemeden çıkması ilgili oranın gerilemesinde etkilidir. Diğer yandan, 2023 yılı ikinci yarısından itibaren finansal koşullardaki sıkılaşıma ile birlikte yakın izlemede sınıflandırılan bireysel kredilerin payı bir miktar artmıştır.

Toplam kredi riskinin bir ölçütü olan yakın izleme ve TGA toplamının brüt krediler içindeki payı 2021 yılı sonundan itibaren önemli bir iyileşme kaydederek yüzde 9'un altına gerilemiştir (Grafik IV.1.27). Diğer bir kredi riski ölçütü olan TGA ve gecikmesi olan yakın izlemedeki krediler payı ise yükselmektedir.

Grafik IV.1.26: Yakın İzlemede Sınıflandırılan Kredilerin Oranı (%)

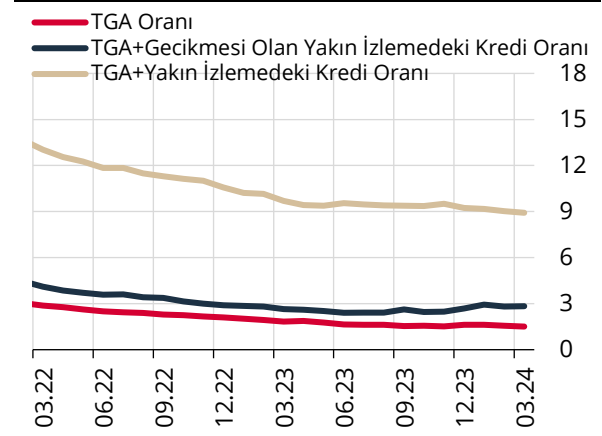

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Seriler, yakın izlemedeki kredilerin brüt kredilere oranını göstermektedir.

Grafik IV.1.27: Aktif Kalitesi Görünümü (%)

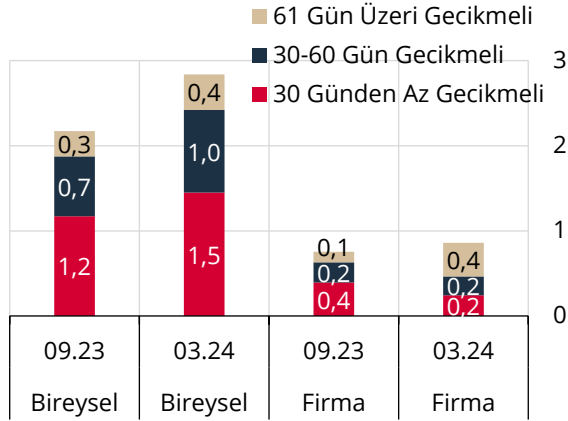
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Aktif kalitesi göstergeleri brüt kredilere oranlanmıştır.

Ödemesi geciken bireysel kredilerin oranı artarken, bu göstergede ticari krediler için önemli bir değişim gözlenmemiştir.

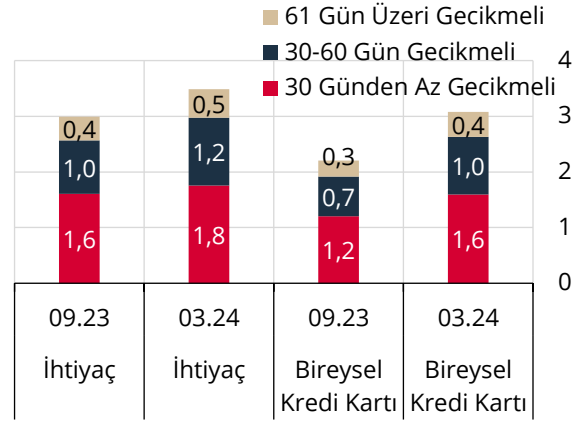
Bankalar, 2018 yılından itibaren kredi sınıflandırmasında TFRS-9 standardını kullanmakta ve gecikmesi olmasa bile model sonuçlarına göre kredi riskliliğinde önemli derecede artış olan kredileri yakın izlemede takip etmektedir. Buna göre, yakın izlemedeki kredilerin yüzde 82'sinin gecikmesi olmayan, ancak bankaların TFRS-9 modelleri gereğince kredi riskliliğinde önemli derecede artış olduğu için bu grupta sınıflandırdığı kredilerden oluştuğu görülmektedir. Gecikmesi olan kredilerin önemli bir kısmı 30 günden az gecikmeli kategorisindedir. Mart 2024 itibarıyla ticari segmentte ödemesi geciken kredilerin oranı son altı ayda yataya yakın bir seyir izleyerek yüzde 0,9 olarak gerçekleşmiştir. Bireysel kredide ise ödemesi geciken kredilerin oranı yüzde 0,7 puan artarak yüzde 2,8'e yükselmiştir. Bireysel kredilerde tüm gecikme sürelerinde ödemesi geciken kredi oranı yükselmiştir (Grafik IV.1.28). Bireysel kredilerin alt kırılımlarına bakıldığında ihtiyaç kredisi ve kredi kartlarında gecikme oranının yükseldiği izlenmektedir (Grafik IV.1.29).

Grafik IV.1.28: Ödemesi Geciken Kredilerin Oranı (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Grafikte, ödemesi geciken ve yakın izlemede sınıflandırılan kredilerin brüt kredilere oranı gösterilmektedir.

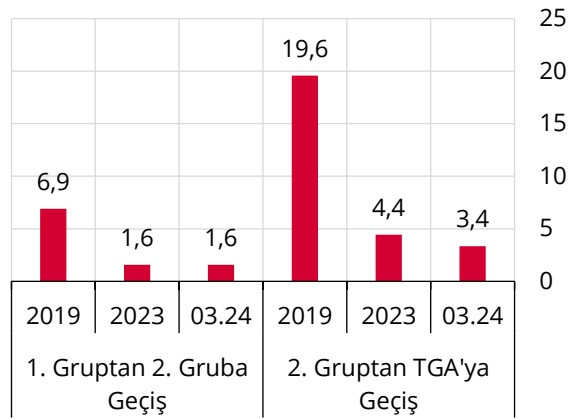
Grafik IV.1.29: Ödemesi Geciken Kredilerin Oranı (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Grafikte, ödemesi geciken ve yakın izlemede sınıflandırılan kredilerin brüt kredilere oranı gösterilmektedir.

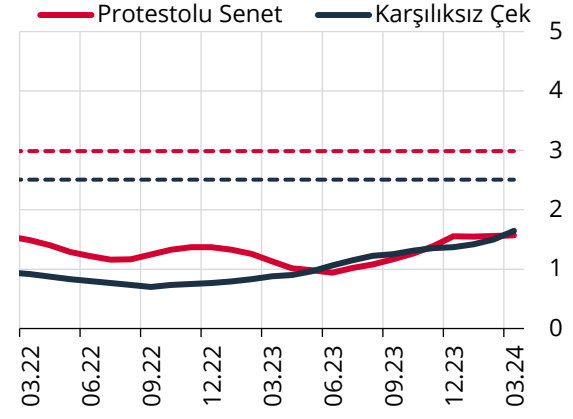
Kredi riskliliği ile ilgili bir diğer gösterge olarak kredilerin birinci gruptan ikinci gruba ve ikinci gruptan TGA'ya geçiş olasılıkları takip edilmektedir. 2019 yılı ortalamasına göre birinci gruptan ikinci gruba ve ikinci gruptan TGA'ya geçiş olasılıkları belirgin azalmıştır. 2023 yılı ortalamasına göre ise ticari krediler için birinci gruptan ikinci gruba geçiş olasılığı yatay seyrederken, ikinci gruptan TGA'ya geçiş olasılığı gerilemiştir (Grafik IV.1.30). Diğer yandan, protestolu senet ve karşılıksız çek oranlarının 2023 yılı ikinci yarısından itibaren bir miktar arttığı, karşılıksız işlem yapılan çeklerin bankalara ibraz edilen toplam çeklere oranı 2023 yılı haziran ayındaki yüzde 1,1'den 2024 mart ayı itibarıyla yüzde 1,6'ya, protestolu senetlerin tahsile alınan ticari senetlere oranı ise aynı dönemde yüzde 0,9'dan yüzde 1,6'ya yükselmiştir (Grafik IV.1.31).

Grafik IV.1.30: Kredi Sınıfları Arası Geçiş Olasılıkları (Ticari Krediler, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: 1. Gruptan 2. Gruba geçiş olasılığı bir yıl önce 1. Gruptayken 2. Gruba geçiş yapan kredi tutarının bir yıl önceki 1. Grup kredi bakiyesine oranı olarak; 2. Gruptan TGA'ya geçiş olasılığı bir yıl önce 2. Gruptayken TGA grubuna geçiş yapan kredi tutarının bir yıl önceki 2. Grup kredi bakiyesine oranı olarak hesaplanmıştır.

Grafik IV.1.31: Protestolu Senet ve Karşılıksız Çek Oranı (6 Aylık HO, %)

Kaynak: TCMB

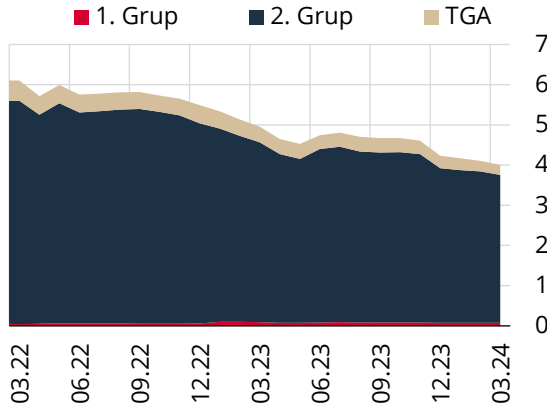
Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Karşılıksız işlem yapılan çeklerin bankalara ibraz edilen toplam çeklere oranı ve protestolu senetlerin tahsile alınan ticari senetlere oranını göstermektedir. Kesikli çizgi 2014-2022 dönemi ortalamasını göstermektedir.

Yapılandırılan kredi oranı gerilemeye devam ederken bankalar olası kredi kayıplarına karşılık yüksek oranda karşılık ayırma politikalarını sürdürmektedir.

2019 yılında ve pandemi döneminde kredi riskliliği artan firmalara nakit yönetiminde esneklik sağlamak amacıyla yaygın şekilde kullanılan kredi yapılandırmaları daha sonraki dönemde gerileme eğilimine girmiş ve yapılandırılan kredilerin brüt kredilere oranı yüzde 4'e gerilemiştir (Grafik IV.1.34). Yapılandırılan kredilerin yüzde 92'si yakın izleme sınıfında, yüzde 6'sı TGA sınıfında ve çok sınırlı bir kısmının da birinci grupta izlendiği görülmektedir. Bankacılık sektörü yapılandırılan krediler için ihtiyatlı bir şekilde yüksek karşılık ayırmaktadır. Birinci grup, yakın izleme ve TGA sınıfındaki krediler için karşılık oranları sırasıyla yüzde 0,9, yüzde 22,2 ve yüzde 81,8 seviyesindedir (Grafik IV.1.35). Yakın izlemede takip edilen ve yapılandırılan kredilerin karşılık oranı yüzde 31,2 ile yakın izlemedeki diğer kredilerin karşılık oranının (yüzde 17,1) üzerindedir. Bankaların, kredi ödemelerinin güçlü seyrettiği dönemde yüksek karşılık ayırması, önümüzdeki dönemde bazı kredilerde tahsil sorunu ortaya çıkması durumunda bu gelişmenin banka bilançolarına ve kârlılıklarına etkisini sınırlayabilecektir.

Grafik IV.1.34: Yapılandırılan Kredi Oranları (%)

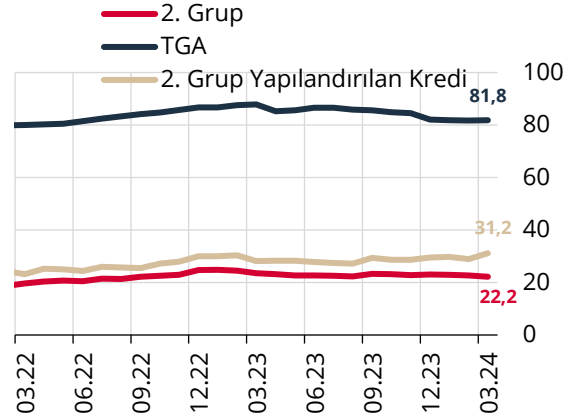

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Seriler yapılandırılan kredilerin brüt kredilere oranını göstermektedir. 1. Grup standart nitelikli krediler, 2. Grup yakın izlemedeki krediler altında izlenen yapılandırılmış kredilerin oranını ifade etmektedir.

Grafik IV.1.35: Kredi Karşılık Oranları (%)

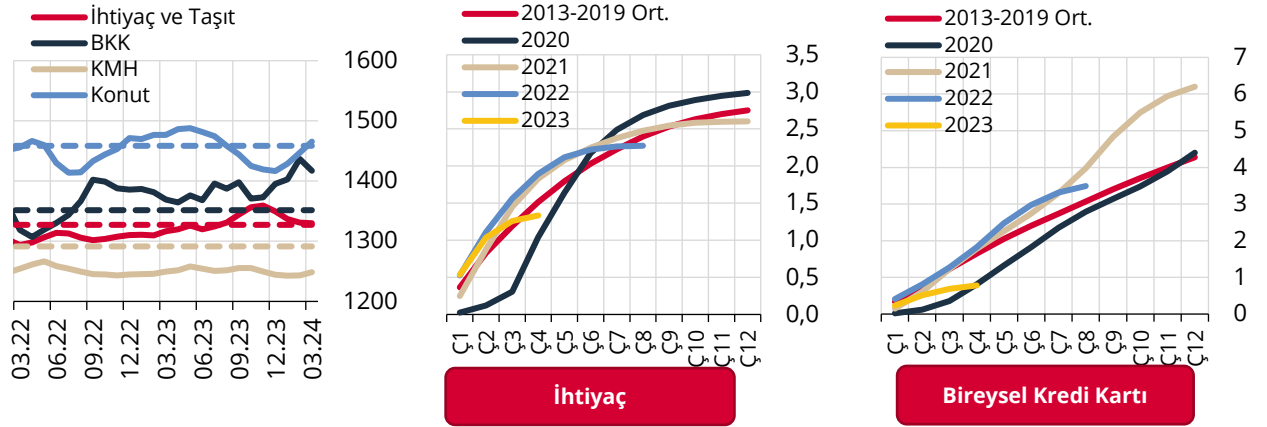
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Kredi karşılık oranı, ilgili gruptaki kredinin beklenen zarar karşılığının o gruptaki kredi tutarına oranını ifade etmektedir.

Kredi faizlerinin artmasıyla birlikte, bireysel kredi başvurularında kredi notu bir miktar düşük bireylerin ağırlığının arttığı izlenmektedir.

2023 yılının ikinci yarısında nispeten kredi notu yüksek müşterilerin BKK ve ihtiyaç kredisi başvurusunda bulunduğu gözlenmişti. Ancak başta faiz oranları olmak üzere finansal koşullardaki sıkılaştırmanın arttığı 2024 yılında bu kredi ürünlerine başvuru yapanların bireysel kredi notunda bir miktar azalış olduğu anlaşılmaktadır. Yüksek maliyetler yüksek kredi notuna sahip müşterilerin kredi başvurularını azaltmıştır (Grafik IV.1.36). İhtiyaç kredileri ve bireysel kredi kartlarında kullanıldığı yıldan itibaren TGA'ya dönüşüm performansları yaşlandırma analizi ile takip edilebilmektedir. Buna göre, 2020 yılı salgın döneminde kullanılan ihtiyaç kredilerinin takip eden 5. çeyrekte itibaren TGA performansının diğer yıllardan olumsuz ayrıştığı izlenmektedir. Bu gelişme pandemi döneminde sağlanan kredi sınıflama esnekliklerinin kaldırılması sonucunda görülen TGA artışı ile açıklanmaktadır. Diğer yıllarda kullanılan ihtiyaç kredilerinin takibe dönüşüm performansında belirgin bir ayrışma bulunmamaktadır. 2023 yılı genelinde kullanılan ihtiyaç kredilerinin mevcut durumda TGA'ya dönüşüm oranı ise yüzde 1 civarındadır. Bireysel kredi kartlarında ise 2021 yılı diğer yıllardan olumsuz ayrışırken 2023 yılı ilk dört çeyreği geçmiş dönem ortalamasından daha iyi performans göstermektedir (Grafik IV.1.36).

Grafik IV.1.36: Bireysel Kredi Notu ve Yaşlandırma Analizi

Kaynak: TCMB

Dipnot: Bireysel kredi notu ilgili dönemde kredi başvurusunda bulunanların ortalama kredi notu yer almaktadır. 3 aylık hareketli ortalama alınmıştır. Kesikli çizgiler 01.20-03.24 ortalamasını göstermektedir. Yaşlandırma analizi, ilgili yılda kullanılan kredinin çeyrekler itibarıyla kümülatif TGA oranı gelişimini göstermektedir. Yüzde üzerinden ifade edilmektedir.

Kutu IV.1.1: Bireysel Kredi Kartı Limit ve Kullanım Eğilimleri

Giriş

Kredi kartının kullanım kolaylıkları ve 2022 yılından 2023 yılının üçüncü çeyreğine kadar yüksek enflasyon ortamında kredi kartı faizlerinin görece düşük kalması, BKK bakiye büyümesinin tarihi yüksek seviyeye ulaşmasında etkili olmuştur. 2022 yılından sonra gözlenen diğer bir gelişme ise kredi kartı limitlerinde enflasyonun üzerinde gerçekleşen artışlardır. TÜFE'nin 2,6 katına çıktığı 2022 ocak - 2024 ocak döneminde BKK limitlerinin ortalama 7 kat ve bakiyelerinin de yaklaşık 5 kat artış kaydetmesi limit gruplarına göre yakın dönem gelişmelerinin analizini önemli kılmaktadır. Bu kutu çalışmasında, BKK gelişmeleri limit grupları ve limit artış kategorileri üzerinden incelenmekte, enflasyonist dönemdeki limit artışları ve kart kullanım tercihleri değerlendirilmektedir. Çalışma bulgularına göre, limit artışları en yüksek limit grubunda (500 bin TL üzeri) enflasyonun belirgin olarak üzerinde gerçekleşirken alt limit segmentinde (100 bin TL altı) enflasyonla uyumlu limit artışları yaşandığı gözlenmektedir.

Bireysel Kredi Kartı Limit Grupları ve Kart Kullanım Eğilimleri

2024 ocak ayı itibarıyla bireylere tanımlanan toplam kredi kartı limiti 4,2 trilyon TL'ye, toplam kart bakiyesi de 1,3 trilyon TL'ye ulaşmıştır (Tablo IV.1.1.1). Buna göre kartlardaki limitin kullanılan kısmını ifade eden limit kullanım oranı ortalama yüzde 30, kişi başı kart bakiyesi de yaklaşık 45,5 bin TL seviyesindedir. Bireylerin tüm bankalardaki toplam limit tutarına göre belirlenen limit gruplarındaki görünümüne bakıldığında, 200 bin TL ve üzeri limite sahip olan bireylerin toplam BKK borçlarının yarısından fazlasına sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca, 500 bin TL üzeri limit grubunda bulunan 1,4 milyon kişi (toplam kart sahibi birey sayısının yüzde 5'i), toplam kredi kartı bakiyesinin yüzde 25'ini oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle yüksek limitli kredi kartı sahiplerinin, genel kredi kartı borcunun önemli bir kısmına sahip olduğu görülmektedir. Kredi kartı limit toplamı 50 bin TL'ye kadar olan bireylerin limitlerinin yüzde 51,6'sı borç bakiyesine dönüşürken daha üst limit gruplarındaki bireylerin limit kullanımı görece düşük seviyededir. Tüm limit gruplarında taksitli harcama payının yüzde 30 seviyelerinde olması da kredi kartının taksitsiz harcamalar kanalından ağırlıklı olarak ödeme saikiyle kullanıldığına işaret etmektedir.

Tablo IV.1.1.1: Limit Gruplarına göre Bireysel Kredi Kartı Göstergeleri

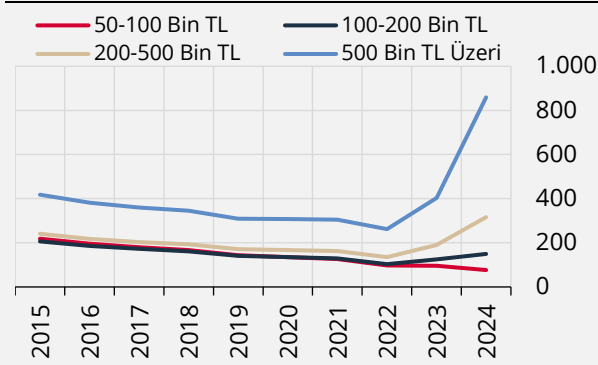
	Toplam Limit (Milyar TL)	Toplam Bakiye (Milyar TL)	Toplam Bakiyedeki Paylar (%)	Limit Kullanım Oranı (%)	Taksitli Payı (%)	Kişi Sayısı (Milyon Kişi)
0 - 50 Bin TL	171,3	88,3	7,0	51,6	23,4	8,7
50 Bin - 100 Bin TL	417,5	154,5	12,3	37,0	32,5	5,6
100 Bin - 200 Bin TL	965,2	289,0	22,9	29,9	34,1	6,7
200 Bin - 500 Bin TL	1.566,3	407,2	32,3	26,0	31,9	5,3
500 Bin TL Üzeri	1.130,9	321,3	25,5	28,4	32,2	1,4
Toplam	4.251,2	1.260,3	100,0	29,6	32,0	27,7

Kaynak: TCMB, Risk Merkezi

Gözlem Tarihi: 01.24

Limit ve bakiye dağılımlarındaki bu görünümün yanında kredi kartı limitlerinin tarihsel gelişimi ve bu limitler dâhilinde ortaya çıkan borçlanma eğilimleri incelenmiştir. Bu gerekçeyle, toplam popülasyondaki dağılımları önemli ölçüde temsil eden rassal bir örneklem ile analizler yapılmıştır. 655.750 gözlemlili örneklemde, 2024 ocak itibarıyla limiti 50 bin TL ve üzeri olan kişiler yer almakta olup, analizlerde 2015-2024 yılları arası dönemin ocak ayı verileri kullanılmıştır (t=10, n=65.575). Her bir dönem için kart borcu olan kişiler dikkate alınırken, örneklemdeki kişilerin yıllar içinde sabit tutulmasıyla bireyler arası heterojenlikler kontrol edilmektedir.

Çalışmada ilk olarak 2024 ocak ayındaki limit tutarlarına göre belirlenmiş gruplarda yer alan bireylerin geçtiğimiz 10 yılda limit ve bakiye gelişimleri enflasyon etkisinden arındırılarak analiz edilmektedir. Bireylerin limitleri geçmişe yönelik enflasyon oranı kullanılarak reelleştirilmiş ve geçmiş yıllarda ilgili bireylerin reel olarak hangi limitlere sahip olduğu analiz edilmiştir. Grafik IV.1.1.1 ve Grafik IV.1.1.2'de güncel limit tutarlarına göre belirlenmiş grupların geçmişe yönelik olarak ortalama reel limit ve bakiye seviyeleri gösterilmektedir.

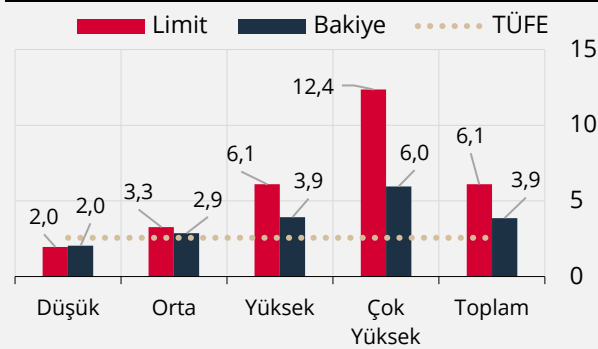
Grafik IV.1.1.1: Bireysel Kredi Kartı Reel Limit Gelişimi (Bin TL)

Kaynak: Risk Merkezi, Yazar Hesaplamaları

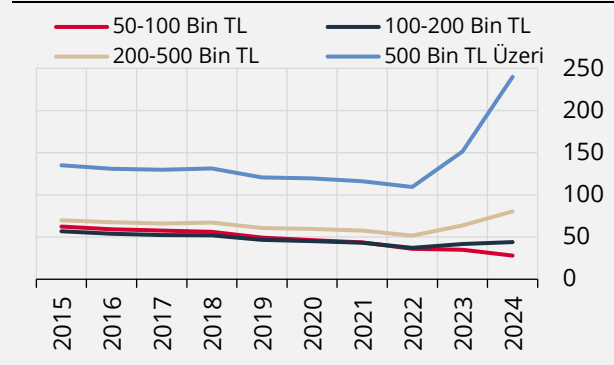
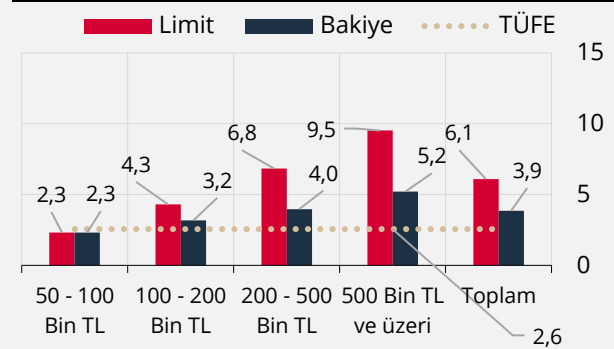
Son Gözlem: 2024

Dipnot: Reel bakiye ve limit hesaplamasında geçmiş yıl nominal bakiye ve limit değerleri TÜFE ile büyütülmüştür. Bireylerin 2015-2024 yıllarında ait oldukları limit grupları 2024 yılı ocak ayındaki limit büyüklüklerine göre (50-100 bin TL, 100-200 bin TL, 200-500 bin TL ve 500 bin TL üzeri) belirlenmiştir.

BKK reel limit ve bakiye gelişimi limit gruplarına göre zaman içinde farklılaşmaktadır. 2022 yılına kadar olan dönemde örneklerdeki bireylerin reel olarak limitlerinde sınırlı bir daralma olduğu gözlenmektedir. Buna karşılık, reel limitler 2022 yılı sonrasında özellikle 200 bin TL ve üzeri limit gruplarında çok hızlı bir şekilde artmıştır. 500 bin TL üzeri limit grubu diğer limit gruplarından büyük ölçüde ayrılmış, limitler 2022 yılına göre 4, 2023 yılına göre 2 katına çıkmıştır. Reel bakiye ise 200 bin TL ve altı limit gruplarında görece daha istikrarlı seyrederken daha yüksek limit gruplarında 2022 yılından itibaren hızlı artış göstermiştir (Grafik IV.1.1.1 ve Grafik IV.1.1.2). Ayrıca, tüm limit gruplarında 2022 yılı öncesinde benzer bir eğilim olduğu, 2022 yılı sonrasında ise yüksek limitli bireylerin kart limitleri ve bakiyelerindeki değişimde düşük limit gruplarından önemli ölçüde ayrıştığı gözlenmektedir.

Grafik IV.1.1.3: Limit Artış Kategorilerine göre Limit ve Bakiye Değişimi (2022 Yılı Ocak Ayı Limit ve Bakiyesinin Katı)

Kaynak: Risk Merkezi, Yazar Hesaplamaları

Grafik IV.1.1.2: Bireysel Kredi Kartı Reel Bakiye Gelişimi (Bin TL)**Grafik IV.1.1.4: Limit Gruplarına göre Limit ve Bakiye Değişimi (2022 Yılı Ocak Ayı Limit ve Bakiyesinin Katı)**

Son Gözlem: 2024

Yüksek Enflasyon Döneminde Limit ve Bakiye Gelişmeleri

Çalışmanın bu bölümünde, 2022 ocak - 2024 ocak döneminde kredi kartı limitleri ve bakiyelerindeki artış oranı limit grupları ve limit artış kategorilerine göre medyan gözlemler üzerinden incelenmektedir. Limit artış kategorileri "düşük" (limit artışı enflasyonun altında olan bireyler), "orta" (limit artışı enflasyonun üzerinde ve örneklemin ilk yüzde 25'lik diliminde olan bireyler), "yüksek" (limit artışı örneklemin yüzde 25 ve yüzde 75'lik dilimleri arasında olan bireyler) ve "çok yüksek" (limit artışı örneklemin yüzde 75'lik diliminin üzerinde olan bireyler) olarak belirlenmiştir.

TÜFE'nin 2,6 katına çıktığı bahse konu dönemde kredi kartı limitinin yaklaşık 6,1 katına, kredi kartı bakiyesinin ise 3,9 katına ulaşması enflasyonun yüksek seyrettiği son dönemde belli limit grup ve kategorilerinde ihtiyaç saikinin ötesinde limit artırımlarının temin edildiğini ima etmektedir (Grafik IV.1.1.3 ve Grafik IV.1.1.4). 50 bin TL ile 100 bin TL arası grupta yer alan bireylerin limitleri 2,3 katına çıkarken bu değer üst limit gruplarında artarak 500 bin TL

ve üzeri limitli bireylerde 9,5 değerine ulaşmıştır. Alt limit gruplarından üst limit gruplarına doğru gerçekleşen bu eğilimin bütün limit artış kategorilerinde geçerli olduğu görülmektedir (Tablo IV.1.1.2). Bu durum, ihtiyaç saikinin ötesinde limit artırımı eğiliminin üst limit gruplarında daha güçlü olduğunu işaret etmektedir.

Tablo IV.1.1.2: Limit Değişimi (2022 Yılı Ocak Ayı Limitinin Katı)

		2024 Yılı Ocak Ayı İtibarıyla Limit Grubu					Toplam
		50 Bin TL - 100 Bin TL	100 Bin TL - 200 Bin TL	200 Bin TL - 500 Bin TL	500 Bin TL ve üzeri		
Limit Artış Kategorileri	Düşük	1,8	2,0	2,2	2,2	2,0	
	Orta	3,1	3,3	3,3	3,5	3,2	
	Yüksek	4,3	5,4	6,3	6,8	6,1	
	Çok Yüksek	-	9,5	11,5	13,8	12,4	
	Toplam	2,3	4,3	6,8	9,5	6,1	

Kaynak: Risk Merkezi, Yazar Hesaplamaları

Dipnot: Tablodaki değerler ilgili grup ve kategori altındaki bireylerin medyan " $Limit_{01.2024} / Limit_{01.2022}$ " değerleridir.

2022-2024 dönemi bakiye artışlarının farklı limit grup ve kategorilerinde, limitlere kıyasla birbirine daha yakın değerler aldığı görülmektedir (Tablo IV.1.1.3). Medyan kredi kartı limitinin 6,1 katına çıktığı söz konusu dönemde kredi kartı bakiyesinin 3,9 katına ulaşması özellikle belli limit grup ve kategorilerinde ihtiyaç saikinin ötesinde limit artırımlarının temin edildiği görüşünü desteklemektedir. Diğer yandan, iki yönlü etkileşim göz önünde bulundurulduğunda, yüksek limit artışlarının beraberinde yüksek harcama ve BKK bakiye artışı getirmiş olabileceği değerlendirilmektedir. 50 bin TL ile 100 bin TL arası limit grubunda bakiye artışının limit artışı düzeyinde gerçekleşmesi bu grubun kart kullanım imkân ve alışkanlıklarında kayda değer bir değişim yaşanmadığını ima etmektedir. Nitekim bu gruptaki bakiye artışı TÜFE artışı ile de oldukça yakın bir seviyede yer almaktadır. Öte yandan, daha yüksek montan gruplarında limit artışları ile bakiye artışları arasındaki farkın artması ilave hazır limit imkânı elde edildiğini göstermektedir.

Tablo IV.1.1.3: Bakiye Değişimi (2022 Yılı Ocak Ayı Bakiyesinin Katı)

		2024 Yılı Ocak Ayı İtibarıyla Limit Grubu					Toplam
		50 Bin TL - 100 Bin TL	100 Bin TL - 200 Bin TL	200 Bin TL - 500 Bin TL	500 Bin TL ve üzeri		
Limit Artış Kategorileri	Düşük	1,9	2,1	2,2	2,0	2,0	
	Orta	2,9	2,8	2,9	3,2	2,9	
	Yüksek	3,5	3,9	3,7	4,3	3,9	
	Çok Yüksek	-	5,3	5,0	6,6	6,0	
	Toplam	2,3	3,2	4,0	5,2	3,9	

Kaynak: Risk Merkezi, Yazar Hesaplamaları

Dipnot: Tablodaki değerler ilgili grup ve kategori altındaki bireylerin medyan " $Bakiye_{01.2024} / Bakiye_{01.2022}$ " değerleridir.

Sonuç ve Değerlendirme

Kredi kartı harcamalarının sonradan taksitlendirilmesi veya borcun tamamının ödenmeyerek faize bırakılması, özellikle borçlanma maliyetlerinin yükseldiği dönemlerde bireylerin temerrüt riskini artırabilmektedir. Son döneme bakıldığında, kredi kartı bakiyesinin hızlı büyümesinde yüksek limit sahibi grubun belirleyici olduğu gözlenmektedir. Bireylere tanımlanan yüksek limitlerin, bireylerde gelirleri ile uyumlu olmayan harcama davranışına ve tüketim talebine yol açması muhtemeldir. Bu noktada, yüksek limitli kartların zorunlu olmayan saiklerle kullanımının, hem tüketim ve ara malı ithalatı kanalından cari dengeyi hem de öne çekilen talepler kanalından enflasyonu olumsuz etkileyebileceği not edilmelidir. Yüksek limit grubunda daha kritik olmakla birlikte, kredi kartı limitlerinin ve ödeme koşullarının bireylerin gelirleriyle¹ ve enflasyon ile uyumlu bir şekilde belirlenmesi, finansal istikrara ek olarak cari denge ve fiyat istikrarı açısından da önem arz etmektedir.

¹ Yönetmelikle, bireylerin kredi kartları toplam limiti aylık net belgeli gelirin en fazla 4 katı olarak sınırlandırılmıştır.

Kutu IV.1.II: Borçlanma Faizi Yapısına Göre Firmaların Kredi Davranışı

2022 yılı geneli ve 2023 yılı ilk yarısında finansman maliyetleri düşük seyretmiş, 2022 yılı ağustos ayında menkul kıymet tesisi kapsamında ticari kredi faizlerine getirilen üst limitler 2023 yılının haziran ayına kadar ticari kredi faizlerinin enflasyonun belirgin altında oluşmasına neden olmuştur. İlgili dönemde bankalar faiz riskinin yönetimi kapsamında kredi vadelerini kısaltmış ve değişken faizli kredilere ağırlık vermiştir. 2023 yılının ikinci yarısından itibaren ticari kredi faizlerindeki yükseliş önceki dönemde değişken faizli kredi kullanan firmaların maruz kaldıkları faiz riskinin artmasına neden olmuştur.

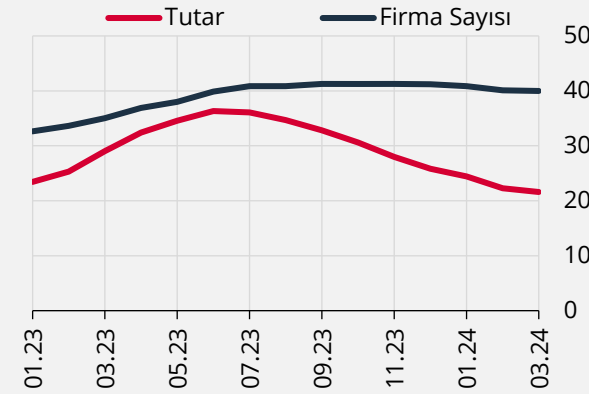
Bu kutuda sıkılaştırma dönemi öncesi yoğun şekilde değişken faizli kredi kullanmış firmaların sıkılaştırma ile birlikte kredi kompozisyonundaki değişim ve kredi riski görünümü analiz edilmektedir. Sıkı para politikasına geçildikten sonra, önceki dönemde değişken faizli borçlanmayı tercih eden firmaların süreç içinde kredi tercihlerinin değişimi ve faiz riskinin yönetimi kıyaslamalı olarak incelenmektedir. İnceleme sonucunda, artan finansman maliyetleri dolayısıyla değişken faizli kredi kullanımının sektör genelinde azaldığı görülmektedir. 2023 yılı ağustos ayı itibarıyla değişken faiz ağırlıklı borçlanan firmaların TL kredileri yatay seyretmiş, bu firmaların sabit faiz ağırlıklı borçlanan firmalara nazaran YP krediye yöneldiği bulgulanmıştır. Bu firmaların kredi riski göstergelerinde ise belirgin bir bozulma gözlenmemiştir.

Çalışmada firma ve kredi bazlı veriler kullanılarak değişken ve sabit faiz ağırlıklı kredi kullanan firma grupları tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında, kullanılan değişken faizli TL ticari kredilerin toplam TL ticari krediler içindeki payı en az yüzde 50 olan firmalar değişken faizli borçlanan firmalar olarak tanımlanmaktadır:

$$\text{Değişken Faiz Ağırlıklı Borçlanan Firma Kriteri} = \left(\frac{\text{Firmanın Değişken Faizli TL Ticari Kredileri}}{\text{Firmanın Toplam TL Ticari Kredileri}} > \%50 \right)$$

Değişken faizli TL ticari kredilerin toplam TL ticari krediler içindeki payı yüzde 50 ve altında olan firmalar sabit faizli borçlanan firma olarak sınıflandırılmıştır. Değişken faiz ağırlıklı borç yapısına sahip firmaların TL ticari kredi bakiyesinin toplam TL ticari kredilerdeki payı, 2023 yılı haziran ayında yüzde 36,3 seviyesine ulaştıktan sonra parasal sıkılaştırmanın ve artan finansman maliyetlerinin etkisi ile düşüş kaydetmiştir. Sıkılaştırılan finansal koşullarla birlikte değişken faiz ağırlıklı borçlanan firmaların payındaki artış seyri durmuş, bu firmaların toplam TL kredi payı mart ayı itibarıyla yüzde 22'ye gerilemiştir (Grafik IV.1.II.1). Firma sayısındaki yatay seyre rağmen kredi paylarının belirgin ölçüde gerilemesi, değişken faiz ağırlıklı firmaların yeni TL ticari kredi kullanımlarının sektörün belirgin altında olduğunu ima etmektedir.

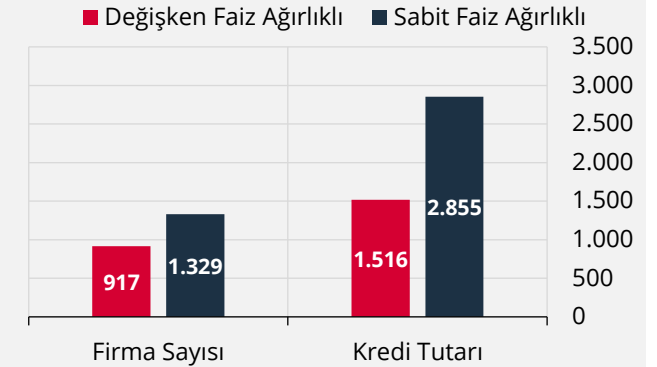
Grafik IV.1.II.1: Değişken Faiz Ağırlıklı Borçlanan Firmaların TL Ticari Kredi Payı (%)

Kaynak: TCMB, Yazar Hesaplamaları Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Değişken faiz ağırlıklı borçlanan firmaların ilgili aydaki toplam TL ticari kredi tutarının ve sayısının toplam içindeki payı gösterilmektedir. Firmalar kredi kompozisyonuna göre her ay değişiklik göstermektedir.

Grafik IV.1.II.2: Örneklemdeki Firmaların TL Kredi Tutarı ve Sayısı (Milyar TL, Bin Firma)

Kaynak: TCMB, Yazar Hesaplamaları Son Gözlem: 08.23

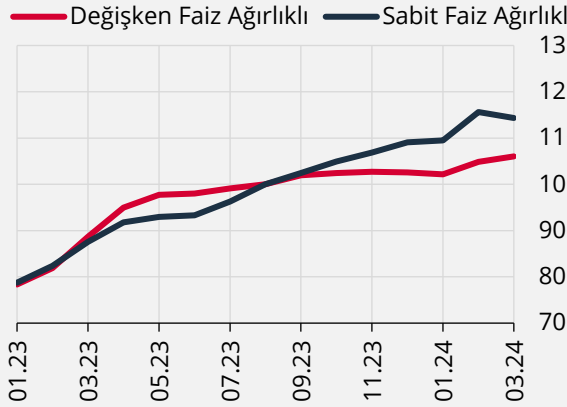
Dipnot: 2023 yılı ağustos ayındaki değişken ve sabit faiz ağırlıklı firma sayısını ve bu grupların kullandığı değişken faizli TL ticari kredi tutarını göstermektedir.

Devam eden bölümde, değişken faiz ağırlıklı firmaların kredi davranışındaki değişimleri ayırt etmek için firmalar arası farklılıklar göz önünde bulundurularak sabit bir firma örneklemini üzerinden analizler yapılmıştır. Firma örneklemini belirlerken stok krediler içinde değişken faizli kredi payının yüksek seviyelere

ulaştığı ve politika faizinde güçlü artış yapılan 2023 yılı ağustos ayı baz alınmış, bu dönemdeki firmalar faiz yapısına göre iki gruba ayrılmıştır. Bu bilgiler kullanılarak, bu iki grubun 2023 yılı ağustos ayından 2024 yılı mart ayına kadar borçlanma davranışındaki değişiklikler ve kredi riski görünümüne ilişkin sonuçlar kıyaslamalı olarak sunulmaktadır. Örnekleme 2023 yılı ağustos ayı itibarıyla değişken faiz ağırlıklı borçlanan firmaların sayısı yaklaşık 917 bin, sabit faiz ağırlıklı borçlanan firmaların sayısının ise 1,33 milyon olduğu görülmektedir. 2023 yılı ağustos ayı itibarıyla değişken faiz tercih eden firmaların kullandığı toplam TL ticari kredi tutarı 1,5 trilyon TL, diğer grubun ise 2,9 trilyon TL olarak gerçekleşmiştir (Grafik IV.1.II.2).

2023 yılı ağustos ayında TL ticari kredi tutarı 100 olarak baz alındığında, değişken faiz ağırlıklı firmaların takip eden dönemde TL ticari kredi bakiyesinin yatay kaldığı, fakat diğer grupta bakiyenin sıkılaşma sonrası dönemde de artış seyrinin devam ettiği görülmektedir (Grafik IV.1.II.3). Buna göre, değişken faizli borçlanan firmaların borç yönetimlerini etkin bir şekilde yürütmek için TL kredi taleplerini azalttığı değerlendirilebilir. Diğer yandan, bankaların değişken faiz ağırlıklı borçlanan firmaların potansiyel faiz riskini dikkate alarak bu firmalara daha sınırlı ticari kredi arzı sağladığına yönelik çıkarım yapılabilir. Sıkılaşma sonrası dönemde, her iki gruptaki firmaların değişken faizli TL kredi bakiyelerini önemli ölçüde azalttıkları da dikkat çekmektedir (Grafik IV.1.II.4). Özellikle değişken faiz ağırlıklı firmalardaki ilgili kredi tutarı nominal olarak yaklaşık yüzde 25 gerileme kaydetmiştir. Bu durum firmaların faize duyarlı borçlarını etkin şekilde yönettiğini göstermektedir.

Grafik IV.1.II.3: TL Ticari Kredi Gelişimi
(Endeks, 08.23=100)

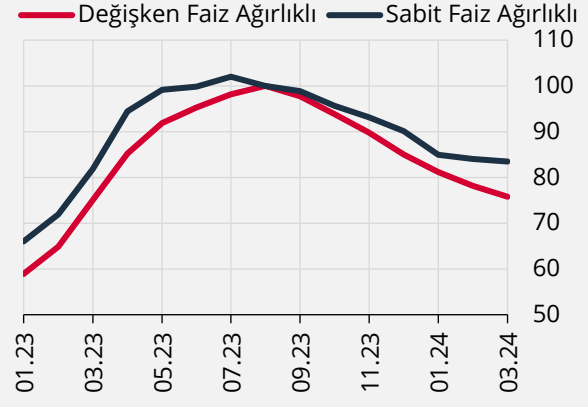

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Değişken ve sabit faiz ağırlıklı borçlanan firmaların kullandığı toplam TL ticari kredi gelişimi 2023 yılı ağustos ayı baz alınarak endekslenmiştir. Örnekleme 2023 yılı ağustos ayındaki firmaları içermektedir.

Grafik IV.1.II.4: Değişken Faizli TL Kredi Gelişimi
(Endeks, 08.23=100)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

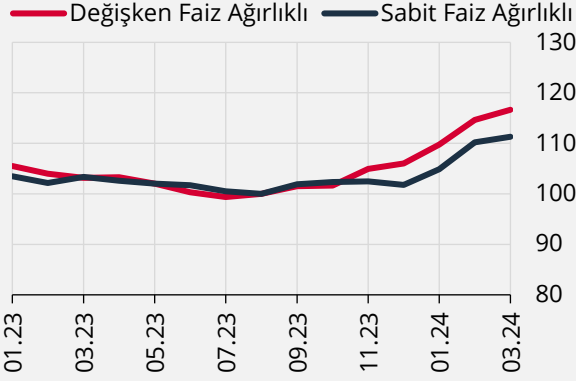
Dipnot: Değişken ve sabit faiz ağırlıklı borçlanan firmaların kullandığı değişken faizli TL ticari kredi gelişimi 2023 yılı ağustos ayı baz alınarak endekslenmiştir. Örnekleme 2023 yılı ağustos ayındaki firmaları içermektedir.

Örnekleme firmalarının YP kredi gelişimine bakıldığında, sıkılaşma öncesi dönemde değişken faizli firmalarla diğer grubun benzer hareket ettiği görülmektedir. Parasal sıkılaşmadan sonra, değişken faiz ağırlıklı borçlanan grup sabit faiz ağırlıklı firmalardan daha yüksek YP kredi büyümesi sergilemiştir (Grafik IV.1.II.5). Değişken faiz ağırlıklı borçlanan firmaların kredi portföyünün yaklaşık yüzde 43'ü YP ticari kredilerden oluşurken, diğer grupta bu pay yüzde 30 ile sınırlı kalmıştır (Grafik IV.1.II.6). Bu veriler ışığında, değişken faiz tercih eden firmaların kredi tercihlerinde YP krediye yönelim görülürken, diğer grupta YP yönelimi sınırlı seyretmiştir. Değişken faiz ağırlıklı firmaların azalan değişken faizli TL kredi bakiyelerini YP krediler ile ikâme ettiği değerlendirilmektedir.

Son olarak, iki firma grubunun kredi riski görünümünün zaman içindeki değişimi analiz edilmektedir. 2023 yılı ağustos öncesi dönemde iki grupta yer alan firmaların kredi kalitesinde risk unsuru olan tahsili gecikmiş alacakların (TGA) ve yakın izlemeye düşen kredilerin büyümesi birbirine benzer seyrederken, parasal sıkılaşmanın etkin olduğu dönemde değişken faiz ağırlıklı firmalar diğer gruptan bir miktar yukarı yönlü ayrılmıştır (Grafik IV.1.II.1.7).

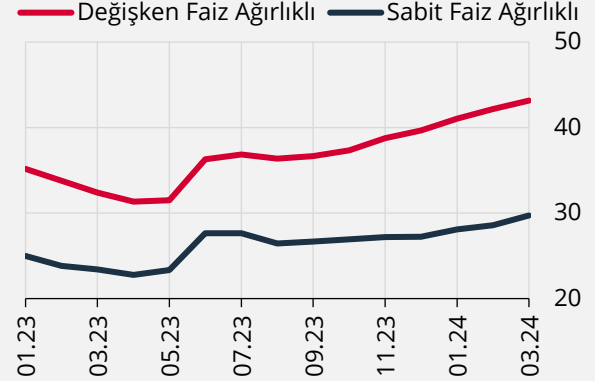
Grafik IV.1.II.5: YP Ticari Kredi Gelişimi

(Endeks, 08.23=100)

Kaynak: TCMB, Yazar Hesaplaması Son Gözlem: 03.24

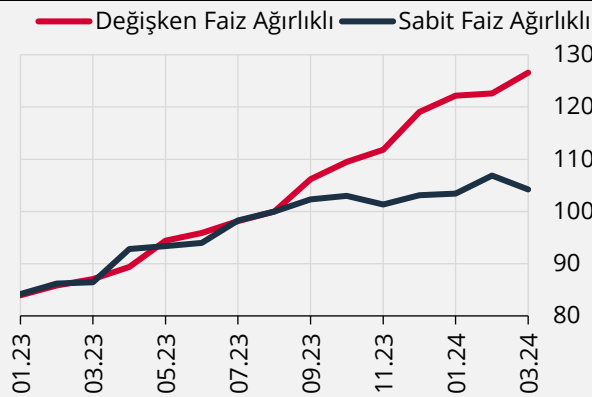
Dipnot: Değişken ve sabit faiz ağırlıklı borçlanan firmaların kullandığı YP ticari kredi gelişimi 2023 yılı ağustos ayı baz alınarak endekslenmiştir. Örneklem 2023 yılı ağustos ayındaki firmaları içermektedir.

Grafik IV.1.II.6: YP Ticari Kredi Payı (%)

Kaynak: TCMB, Yazar Hesaplaması Son Gözlem: 03.24

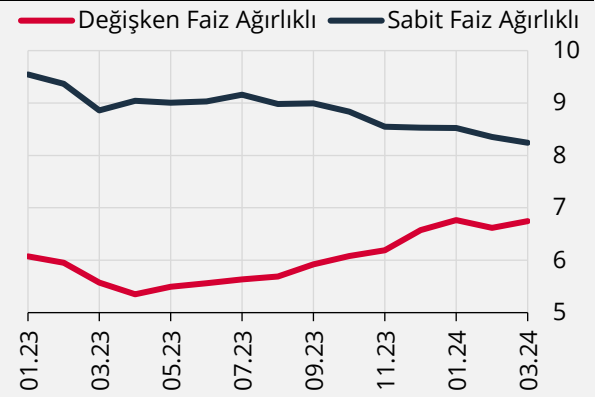
Dipnot: Değişken ve sabit faiz ağırlıklı borçlanan firmaların kullandığı YP ticari kredi bakiyesinin kullandıkları toplam ticari krediler içindeki payını göstermektedir. Örneklem 2023 yılı ağustos ayındaki firmaları içermektedir.

Sıkılaştırma döneminde, TGA ve yakın izlemeye düşen kredilerin payı değişken faiz ağırlıklı borçlanan firmalarda artarken, diğer grupta gerileme gözlenmiştir (Grafik IV.1.II.1.8). Bununla birlikte, değişken faizle borçlanan firmalar genel itibarıyla diğer gruptan daha düşük TGA ve yakın izleme oranına sahiptir ve kredi risklerindeki artışa rağmen halen sektör ortalamasının altında riskli kredileri bulunmaktadır. Ayrıca, mevcut dönemde değişken faiz ağırlıklı firmaların TGA ve yakın izleme kredi bakiyesi sektörde yalnızca yüzde 20 paya sahip olup, bu firmaların kredi kalitesinde bir miktar bozulma olsa da bu miktarın toplam krediler içindeki payı oldukça düşük seyretmektedir.

Grafik IV.1.II.7: Tahsili Gecikmiş Alacak ve Yakın İzlemedeki Kredi Gelişimi (Endeks, 08.23=100)

Kaynak: TCMB, Yazar Hesaplaması Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Değişken ve sabit faiz ağırlıklı borçlanan firmaların ödemesi gecikmiş ve yakın izlemeye düşmüş kredilerinin gelişimi 2023 yılı ağustos ayı baz alınarak endekslenmiştir. Örneklem 2023 yılı ağustos ayındaki firmaları içermektedir.

Grafik IV.1.II.8: Tahsili Gecikmiş Alacak ve Yakın İzlemedeki Kredi Payı (%)

Kaynak: TCMB, Yazar Hesaplaması Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Değişken ve sabit faiz ağırlıklı borçlanan firmaların ödemesi gecikmiş ve yakın izlemeye düşmüş kredilerinin kullandıkları toplam krediler içindeki payını göstermektedir. Örneklem 2023 yılı ağustos ayındaki firmaları içermektedir.

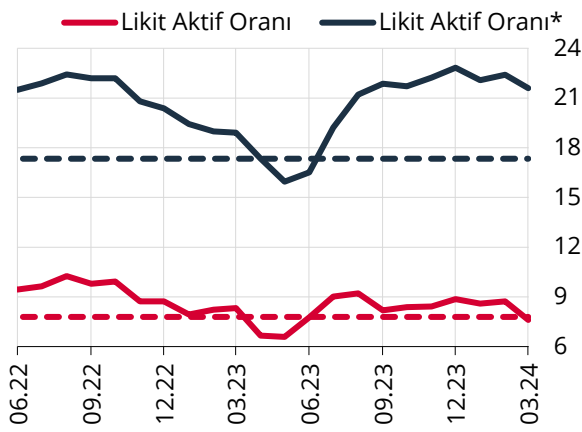
Sonuç olarak, değişken faizle borçlanan firmaların TL ticari kredi bakiyeleri yatay seyretmiş, bu firmalar finansman türlerini çeşitlendirerek YP kredi paylarını artırmışlardır. Ayrıca, faiz oranı değişimlerine daha duyarlı olan firmaların, kredi faizlerinin artış eğiliminde olduğu süreçte kredi riskine ilişkin göstergelerindeki bozulma düşük seviyelerde kalmıştır. Bu nedenle, artan finansman maliyetlerinin reel sektörde neden olabileceği risklerin bankacılık sektörü aktif kalitesine yansımalarının sınırlı olabileceği değerlendirilmektedir.

IV.2 Likidite Riski

Bankaların likit aktifleri tarihsel ortalamalarına yakın seyretmektedir.

2023 yılının ikinci yarısında artış eğiliminde olan likit aktif oranı 2024 yılının ilk çeyreğinde bir miktar gerileyerek tarihsel ortalamasına yakınsamıştır. ZK'ların da dâhil edildiği likit aktif göstergesinde ise tarihsel ortalamasının oldukça üzerindeki seyir devam etmektedir (Grafik IV.2.1). Özellikle KKM kur farkı ödemeleri kaynaklı oluşan likiditenin sterilizasyonu amacıyla ZK oranlarının artırılması sonrasında söz konusu likidite oranı yüksek seviyeye ulaşmıştır. KKM bakiyesindeki gerileme ile birlikte tesis edilen ZK'ların da azalması, 2024 yılının ilk çeyreğinde ZK dâhil likit aktif oranının bir miktar gerilemesine neden olmuştur. ZK hariç likit aktif oranına yurt dışı muhabir bankalardaki serbest hesap bakiyesi yukarı yönlü etkide bulunurken 2024 yılı ilk çeyreğinde azalan serbest DBS portföyü aşağı yönlü etkide bulunmuştur (Grafik IV.2.2). Yılın ilk iki ayında sistemde dönemsel olarak yüksek seyreden likidite nedeniyle bankaların APİ işlemleri için teminat olarak kullandıkları bloke hesaplardan serbest hesaplara geçiş sonucu serbest DBS bakiyesi artmıştır. Mart ayında ise sistemin fonlama ihtiyacında yaşanan artış, bankaların APİ fonlamasında teminat olarak kullandıkları serbest DBS'lerin bloke hesaplara geçmesine neden olurken, serbest DBS oranı tarihsel ortalamasına yakınsamıştır. 9 Mayıs 2024 tarihinde menkul kıymet tesisi uygulamasının sonlandırılması ile birlikte söz konusu uygulama kapsamında bloke hesaplarda bulunan menkul kıymetler serbest hesaplara geçmiştir. Bu gelişme sonrasında bankaların serbest DBS oranının yaklaşık 2 yüzde puan artması beklenmektedir.

Grafik IV.2.1: Likit Aktiflerin Payı (%)

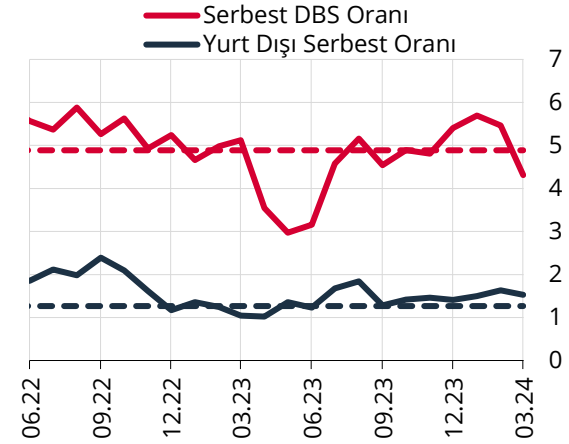

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Likit Aktif Oranı = (Nakit + Y. Dışı Bankalar Serbest + Serbest DBS + T. Repo Alacakları + Takasbank ve BİST Interbank Piyasası) / Aktifler. Likit Aktif Oranı* = (Nakit + Y. Dışı Bankalar Serbest + Serbest DBS + ZK) / Aktifler. Kesikli çizgiler her bir serinin 2014-2021 dönemi ortalamasıdır.

Grafik IV.2.2: Seçilmiş Likit Kalemler (%)

Kaynak: TCMB

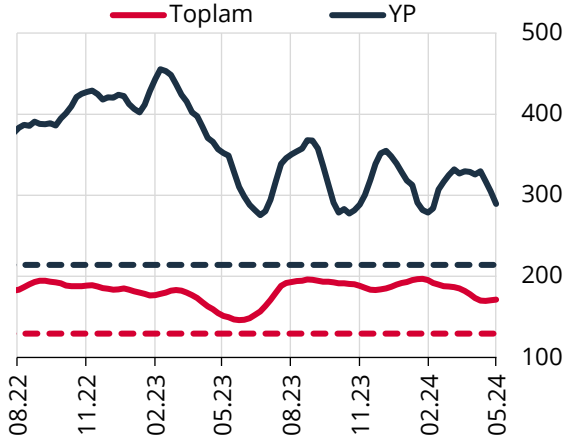
Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Serbest DBS Oranı, teminata konu olmayan kamu borçlanma senetleri toplamının aktiflere oranını ifade etmektedir. Yurt Dışı Serbest Oranı = Yurt dışı serbest hesaplar/Aktifler. Kesikli çizgiler her bir serinin 2014-2021 dönemi ortalamasıdır.

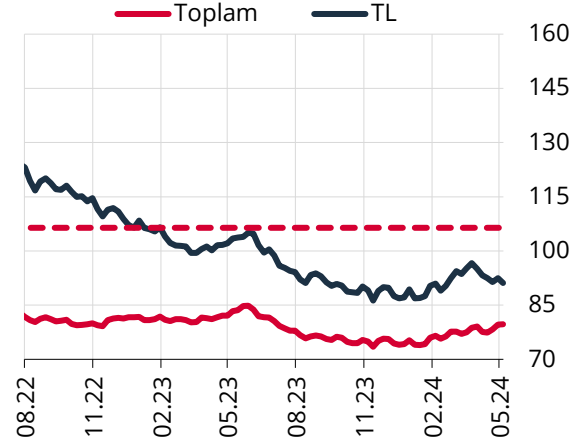
Likidite karşılama oranı ve kredi/mevduat oranı gibi diğer likidite göstergelerinde olumlu görünüm korunmaktadır.

Bankaların 30 gün içinde gerçekleşecek net nakit çıkışlarını yüksek likit varlıklar ile karşılama kapasitesini gösteren likidite karşılama oranları (LKO), yasal sınırların ve tarihsel ortalamalarının üzerinde seyretmektedir (Grafik IV.2.3). Bankacılık sektörü likit varlıkları kısa vadede oluşabilecek olası nakit çıkışlarını hem TL hem de YP cinsi karşılayabilecek kapasitededir. 2023 yılının ikinci yarısından itibaren efektif giriş çıkışları, TCMB swap işlemleri, sermaye hareketleri ve YP mevduat tercihlerine ilişkin gelişmeler sonrası YP LKO oranında dalgalı bir seyir gözlenmiştir.

Kredi/mevduat (KM) oranı 2023 yılının ikinci yarısında tarihsel olarak en düşük seviyesini görmüştür. Bu dönemde KKM kur farkı ödemeleri nedeniyle mevduat büyümesi hızlanırken, yavaşlayan kredi büyümesi ile birlikte KM oranı yüzde 74'e gerilemiştir. 2024 yılının ilk çeyreğinde ise kredi büyümesinin bir miktar hızlanmasına karşın mevduattan alternatif yatırım araçlarına geçişlerin görülmesi ile KM oranı yüzde 80'e yakınsamıştır. Nisan ayından itibaren güçlü TL mevduat tercihi ve yavaşlayan TL kredi büyümesi nedeniyle TL cinsi KM oranında gerileme eğilimi gözlenmektedir (Grafik IV.2.4). Diğer yandan istikrarlı bir fonlama kaynağı olan mevduatın kredi bakiyesinin önemli ölçüde üzerinde olması sektörün likidite görünümüne olumlu katkı vermektedir.

Grafik IV.2.3: Likidite Karşılama Oranları
(4 HHO, %)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 10.05.24
Dipnot: KYB'ler hariçtir. Konsolide olmayan raporlamalar kullanılmıştır. Toplam ve YP LKO'lar için yasal alt limitler sırasıyla yüzde 100 ve 80 olarak uygulanmaktadır. Kesikli çizgiler her bir serinin 2014-2021 dönemi ortalamasıdır.

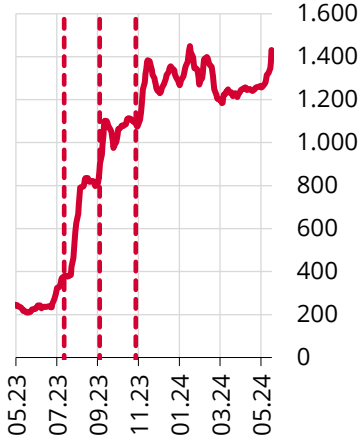
Grafik IV.2.4: Kredi/Mevduat Oranı (%)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 10.05.24
Dipnot: KYB'ler hariç hesaplanmıştır. Bankalara kullanılan krediler ile bankalar mevduatı hariçtir. Kesikli çizgi, ilgili oranların 2014-2021 ortalamasıdır.

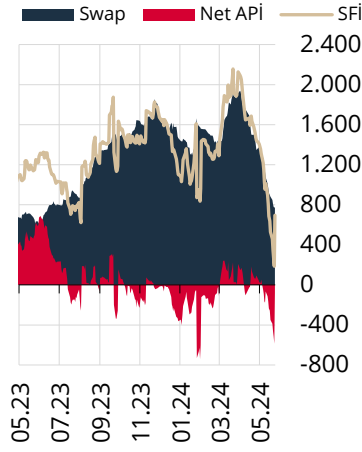
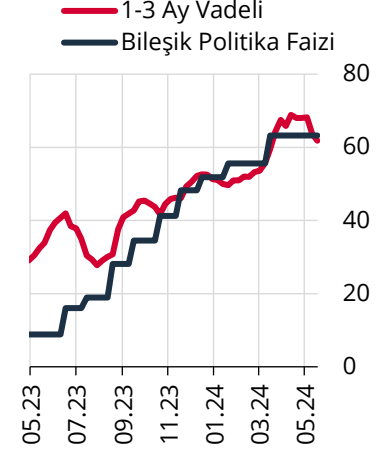
Sistemde oluşan fazla TL likidite, zorunlu karşılıklar ve depo işlemleri ile sterilize edilirken, nisan ayından itibaren yabancıların Türk varlıklarına artan ilgisi ve yurt içi yerleşiklerin artan TL mevduat tercihi sonrasında oluşan likidite APİ'de net fonlamanın negatife dönmesine neden olmuştur.

2023 yılı üçüncü çeyreğinde KKM kur farkı ödemeleri ve yılın son çeyreğinde artan sermaye girişi, düşük kredi büyümesi ve kamu işlemleri kaynaklı sistemde fazla TL likidite oluşmuş ve ilgili dönemde devreye alınan depo ihaleleri ve TL cinsi ZK oranındaki artışlarla fazla likidite sterilize edilmiştir (Grafik IV.2.5). Bankaların yüksek likidite seviyesi özellikle 2024 yılının ocak ve şubat aylarında mevduat faizlerini aşağı yönlü baskılamış ve bu durum parasal aktarımı zayıflatarak politika faizi ile mevduat faizleri arasındaki farkın açılmasına sebep olmuştur. Şubat ayında YP yükümlülükler için TL cinsi ZK tesisi uygulaması, TL'ye geçiş hedeflerine ulaşan bankalar için ZK'lara faiz ödemesi uygulamasının devreye alınması ve mart ayında gerçekleşen politika faizi artırımının etkisiyle TL mevduat faizleri yükselişe geçmiş, politika faizi ile uyumlu hareket etmeye başlamış ve para politikası aktarım kanalı güçlenmiştir (Grafik IV.2.7).

Nisan ayından itibaren yabancıların Türk varlıklarına artan ilgisi ve yurt içi yerleşiklerin YP mevduattan TL mevduata geçişinin hızlanması sonrasında oluşan likidite fazlası APİ'de net fonlamanın negatife dönmesine neden olmuştur (Grafik IV.2.6). Mayıs ayında oluşan TL likidite fazlası sebebiyle mevduat faizlerinde bir miktar gerileme gözlenmiştir. 23 Mayıs tarihinde TCMB, sistemde oluşan TL likidite fazlasını sterilize etmek amacıyla ZK oranlarını artırmıştır. Alınan kararlar neticesinde sistemden yaklaşık 550 milyar TL likidite çekilmiştir.

Grafik IV.2.5: TL ZK Bakiyesi
(14 HHO, Milyar TL)

Kaynak: TCMB

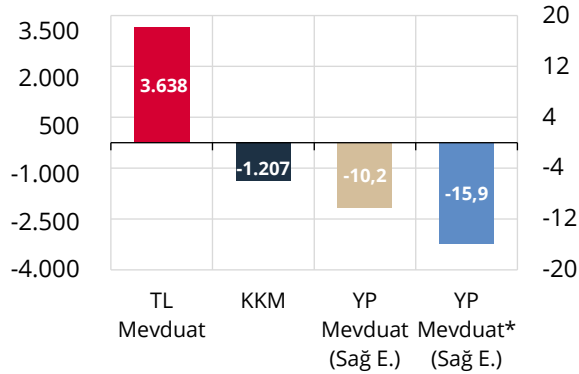
Grafik IV.2.6: TCMB Fonlaması
(Milyar TL)**Grafik IV.2.7: TL Mevduat Faizleri (%)**

Son Gözlem: 24.05.2024

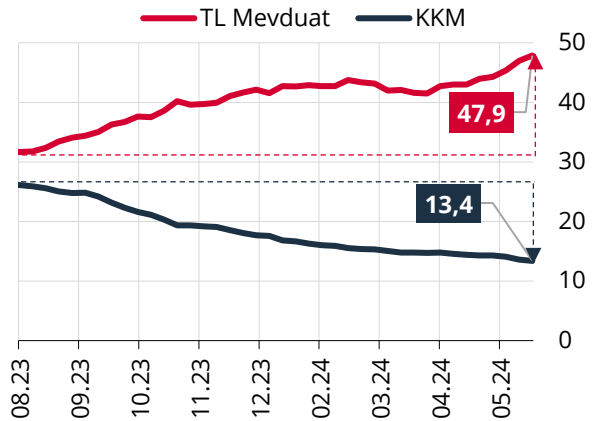
Dipnot: Kesikli çizgiler KKM hesaplarına ilişkin 21 Temmuz 2023, 14 Eylül 2023 ve 2 Kasım 2023 tarihlerinde alınan ZK kararlarını göstermektedir. Mevduat faizinin bileşik olarak raporlanması sebebiyle politika faizi de bileşik olarak gösterilmiştir.

Mevduat kompozisyonunda TL mevduatın payı önemli ölçüde artarken, KKM payı azalmaktadır.

Parasal sıkılaştırma adımlarına ilave olarak 2023 yılının ağustos ayında KKM'den TL mevduata geçişi teşvik eden ve TL mevduat payının artmasına yönelik devreye alınan düzenlemeler sonrasında KKM bakiyesi 1,2 trilyon TL azalırken TL mevduat 3,6 trilyon TL artmıştır. Tüm bu gelişmeler sonrasında mevduat kompozisyonunda TL payı yüzde 48'e yükselirken KKM payı yüzde 13'e gerilemiştir. Ayrıca, aynı dönemde YP mevduat kur ve parite etkisinden arındırılmış olarak 15,9 milyar ABD doları gerilemiştir. TL mevduat faizlerinin gelmiş olduğu seviye ve beklentilerdeki iyileşmelerin etkisiyle TL mevduat payının önümüzdeki dönemde artmaya devam etmesi beklenmektedir (Grafik IV.2.8 ve IV.2.9). Ayrıca 23 Mayıs tarihinde yenileme dâhil toplam hedefin yüzde 75'e ve bu hedefin sağlanması halinde KKM için tesis edilen ZK'lara uygulanan faiz oranının politika faiz oranının yüzde 40'ına düşürülmesine karar verilmiştir. Atılan adımlar, KKM hesaplarının avantajını azaltarak KKM bakiyesindeki azalışın hızlanmasına katkı sunacaktır.

Grafik IV.2.8: Mevduat Değişimi (Milyar TL, Milyar ABD Doları)

Kaynak: TCMB

Grafik IV.2.9: Mevduat Dağılımı (Pay, %)

Son Gözlem: 24.05.24

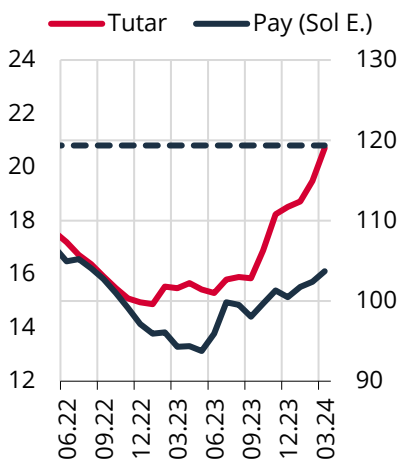
Dipnot: TL mevduat bakiyesi KKM bakiyesini içermemektedir. Mevduat değişimi grafiği 25 Ağustos 2023 ile 24 Mayıs 2024 tarihleri arasındaki değişimi ifade etmektedir. YP Mevduat* bakiyesi kur ve parite etkilerinden arındırılmıştır.

Ülke risk primindeki iyileşme sonrası yurt dışı finansman maliyetlerinde gözlenen düşüş ile bankaların dış borç yenileme oranları artmaktadır.

Yabancı yatırımcı ilgisinin yüksek olması ve ülke risk primindeki iyileşme ile bankacılık sektörü dış borç stoku yükselirken, fonlama kompozisyonunda dış borcun payı yüzde 16'ya kadar yükselmiştir (Grafik IV.2.10). CDS seviyesinde yaşanan gerilemeye bağlı azalan maliyetlerle uzun vadeli borçlanma imkânlarından faydalanan bankaların yurt dışı borç çevirme oranlarında yükseliş gözlenmektedir. Bankaların orta-uzun vadeli dış borçlarını yüzde 170'in üzerinde yenilemesi, dış borçların ortalama vadesini uzatmaktadır (Grafik IV.2.11). Uzun vadeli borçlanma işlemleri banka bilançolarında vade uyumsuzluğu kaynaklı riskleri de azaltıcı bir faktör olarak değerlendirilmektedir.

Yurt dışı borçlanma kaynaklarına erişimin artması bankalara dış borç kompozisyonunu çeşitlendirme imkânı sağlamıştır. Geçtiğimiz yıllarda gerileme eğiliminde olan eurobond ihraçları mevcut Rapor döneminde hızlanmış ve eurobond bakiyesi 20 milyar ABD Dolarını aşarak 2021 yılındaki seviyelere ulaşmıştır. Benzer şekilde bankalar sermaye benzeri borçlanmalarını (SBB) da artırarak sermayelerini güçlendirmektedir (Grafik IV.2.12).

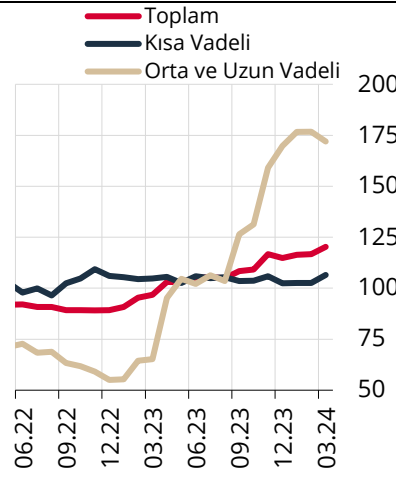
Grafik IV.2.10: Dış Borç Bakiyesi ve Payı (Milyar ABD Doları, %)

Kaynak: TCMB, MKK

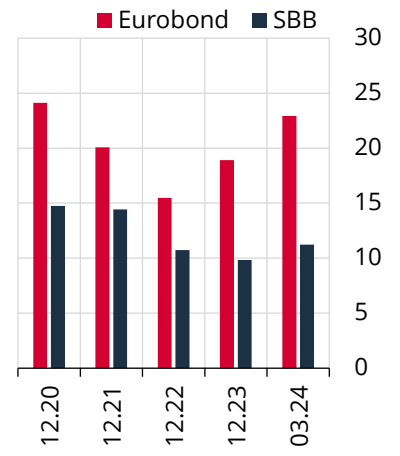
Dipnot: Tutar parite etkisinden arındırılmıştır. Euro cinsi dış borçların ABD doları karşılığı 2018 Haziran ayı parite değeriyle yeniden hesaplanmıştır. Kesikli çizgi, pay serisinin 2014-2021 ortalamasıdır.

Grafik IV.2.11: Dış Borç Yenileme Oranı (%)

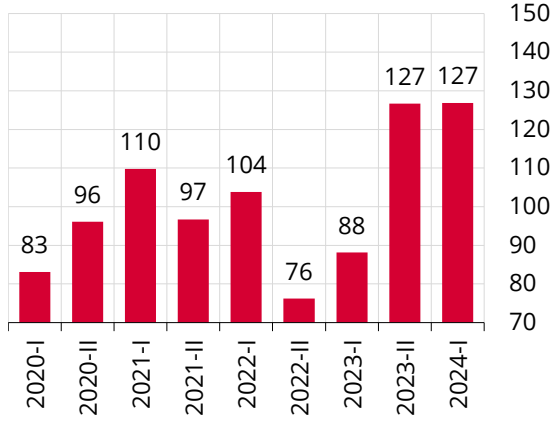
Dipnot: Dış borç yenileme oranı, menkul kıymet ihraçları dâhil toplam yurt dışı yükümlülük kullanım ve geri ödeme tutarlarının toplam için 6, kısa vade için 3, uzun vade için 12 aylık hareketli toplamı üzerinden hesaplanmıştır.

Grafik IV.2.12: Eurobond ve SBB Bakiyeleri (Milyar ABD Doları)

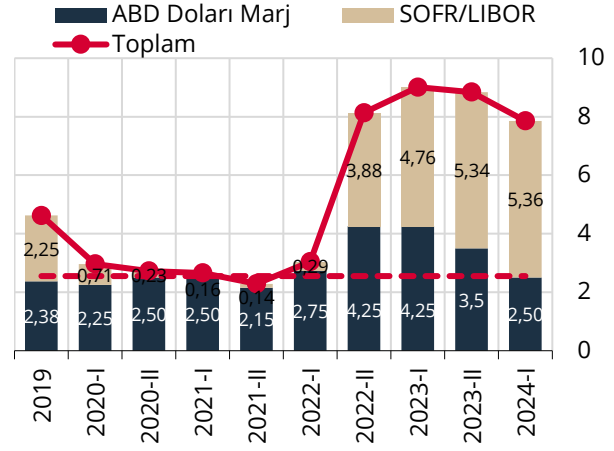
Son Gözlem: 03.24

Sendikasyon kredileri, finansman maliyetlerindeki gerileme ile birlikte yüksek oranlarda yenilenmektedir. 2024 yılının ilk sendikasyon kredisi döneminde beş banka kredilerini ortalamada yüzde 127 yenilemiştir (Grafik IV.2.13). Yılın ilk yarısında yenilenecek diğer sendikasyon işlemlerinde de bankalar yüzde 100 üzerinde yenileme yapmayı planlamaktadır. SOFR referans faiz oranının bir önceki dönemle benzer seyretmesine karşın marjlarda gözlenen azalış sendikasyon kredisi toplam maliyetlerinde düşürücü etki yapmıştır. Sendikasyon işlemlerinde risk primi geçen yılın aynı dönemine göre 175 bp, geçen yılın son çeyreğinde yapılan işlemlere göre ise 100 bp azalmıştır (Grafik IV.2.14). Önümüzdeki süreçte ise YP dış borçların plasman imkânları, YP kredi talebi ve TCMB swap imkânlarının seyri bankaların dış borçlanma talebi açısından belirleyici olacaktır.

Grafik IV.2.13: Sendikasyon Kredilerinde Yenileme Oranı (%)

Kaynak: TCMB, KAP

Son Gözlem: 05.24

Grafik IV.2.14: Sendikasyon Kredilerinde Maliyetler (%)

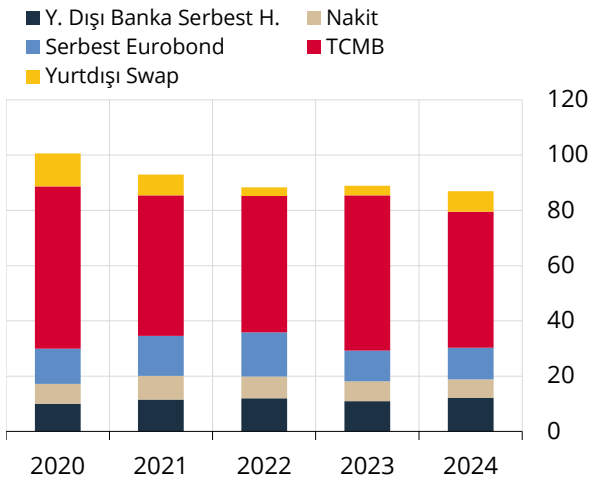
Kaynak: KAP, Bloomberg

Son Gözlem: 05.24

Dipnot: 2024-I döneminde 5 banka için hesaplanırken önceki dönemlerde KYB'ler hariç büyük ölçekli 10 banka için hesaplanmıştır. I ve II sırasıyla ilgili yılın nisan-haziran ile ekim-aralık sendikasyon dönemlerini temsil etmektedir. Dış borç yenileme oranı, belirtilen dönemlerdeki toplam kullanım ve geri ödeme tutarlarının oranı olarak hesaplanmıştır. ABD doları marj, SOFR/LIBOR oranına ek olarak uygulanan faiz oranını göstermektedir. Kesikli çizgi, toplam maliyetin 2014-2021 ortalamasıdır.

Sektörün olası YP likidite şoklarına karşı sahip olduğu YP likidite tamponları güçlü seyrini korumaktadır.

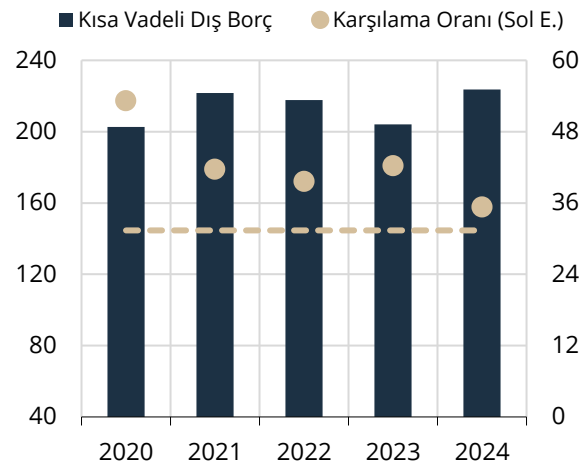
2024 Mart ayı itibarıyla bankaların 87 milyar ABD doları YP cinsi likit varlığı bulunmaktadır (Grafik IV.2.15). Sektörün 1 yıl içinde vadesi dolacak YP cinsi dış borç stoku 55,1 milyar ABD doları iken, YP cinsi likit varlıkları ile kısa vadeli yurt dışı borçlarını karşılama oranı yüzde 158 seviyesindedir (Grafik IV.2.16). Bankaların kısa vadeli YP dış borcunu karşılama oranının tarihsel seviyenin üstünde seyretmesi güçlü YP likidite tamponlarının bulunduğunu göstermektedir.

Grafik IV.2.15: YP Likit Aktifler (Milyar ABD Doları)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: İlgili kalemler için yılın son 3 ayının ortalaması hesaplanmıştır. TCMB kalemi bankaların TCMB nezdinde bulundurduğu YP hesap bakiyesi toplamı olup swap ve serbest hesap bakiyelerini içermektedir.

Grafik IV.2.16: Kısa Vadeli YP Dış Borç ve Karşılama Oranı (Milyar ABD Doları, %)

Kaynak: KAP, Bloomberg

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Dış borç, 1 yıl içinde vadesi dolacak YP cinsi dış borçları içermekte olup yurt dışı yerleşiklerin YP mevduat hesapları hariç tutularak hesaplanmaktadır. Dış borca ilişkin son veri tarihi mart ayıdır. Kesikli çizgiler karşılama oranının 2014-2021 dönemi ortalamasını göstermektedir.

Bankaların kısa vadeli YP dış borç bakiyesinde yükselen yurt dışı borçlanmaya bağlı olarak bir miktar artış gözlenmektedir. Ancak YP likit aktiflerin kısa vadeli YP dış borcu karşılama kapasitesinin tarihsel ortalamasının üzerinde seyretmesi dış borç ödemelerinin bankalar için risk unsuru olmadığını ve sektörün küresel likidite gelişmelerine karşı dayanıklı yapısını ortaya koymaktadır. YP cinsi tesis edilen 78 milyar ABD doları tutarındaki ZK ise bankaların likit aktif portföylerini destekleyebilecek ilave bir imkân olarak bulunmaktadır.

Tablo IV.2.1: Seçilmiş Likidite Göstergelerinin Gelişimi

	2013 Mayıs	2018 Haziran	2023 Mayıs	2024 Mart
YP Dış Borç (Milyar ABD doları)	127	164	101	119
Kısa Vadeli YP Dış Borç (Milyar ABD doları)	69	73	49	55
YP Likit Aktif (Milyar ABD doları)	75	125	88	87
Kısa Vadeli Borç Karşılama Oranı (%)	108	170	177	158
Dış Borç Ortalama Kalan Vade (Ay)	32	37	36	33
YP Zorunlu Karşılıklar (Milyar ABD doları)	28	42	77	78

Kaynak: TCMB

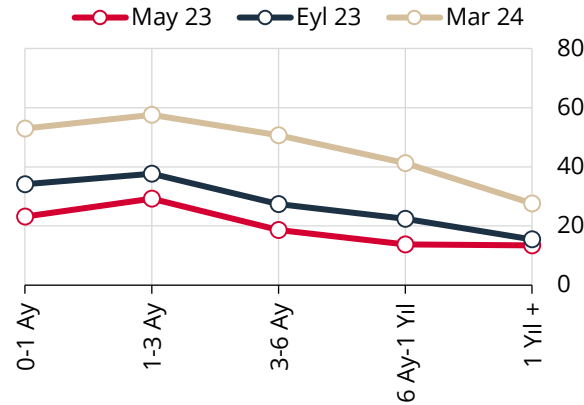
Dipnot: YP likit aktifler, Grafik IV.2.15'te yer alan kalemlerin toplamıdır.

IV.3 Faiz ve Kur Riski

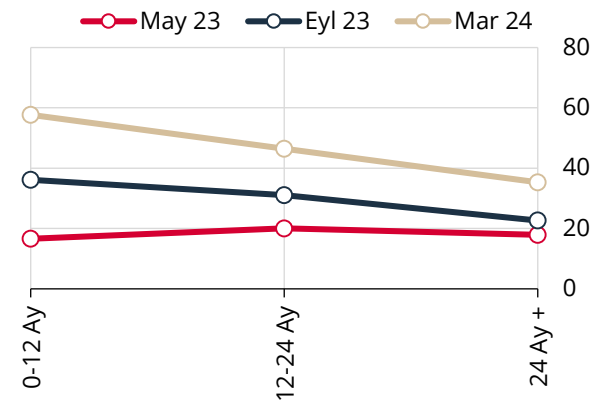
Politika faizindeki kademeli artış sonrasında stok kredi mevduat faiz farkları tarihsel ortalamalarına yakınsamaktadır.

2023 yılı haziran ayında başlayan faiz artırımlarıyla birlikte kredi ve mevduat faizleri de yukarı yönlü hareketlenmiştir. Faizlerdeki yükselişler sektörün vade uyumsuzluğu sebebiyle, kredi mevduat faiz marjı ve yeniden değerlendirme kanalı üzerinden banka bilançolarını etkileyebilmektedir. Faiz artış döngüsünün başından itibaren yeni açılan kredilerin faizi 48,4 yüzde puan ile önemli ölçüde artarken, stok kredilerin ağırlıklı ortalama faizi ise Mayıs 2023 – Mart 2024 döneminde 29,7 yüzde puan yukarı gelerek 47,3 seviyesinde gerçekleşmiştir. Diğer taraftan daha kısa vadeli olması nedeniyle kredilere kıyasla faizi daha hızlı yenilenen mevduat ürününde yeni açılan mevduat faizi aynı dönemde 31,4 yüzde puan, vadesiz mevduat hariç stok TL mevduat faizi ise akım faizlerdeki yükselişe yakın 26,7 yüzde puan artmıştır (Grafik IV.3.1 ve Grafik IV.3.2). Faiz artırım döngüsüne girerken gerilemekte olan stok faiz marjı bu gelişmeler ışığında iyileşmiş, çekirdek marj vadesiz mevduat ile düzeltilindiğinde temmuz ayından bu yana pozitif alana yükselmiştir. Ancak, stok kredi mevduat faiz farkları son dönemde tarihsel ortalamasına yakınsamaya başlamıştır (Grafik IV.3.3). Diğer taraftan TL DİBS faizlerinde farklı vadeler için 16 ile 35 yüzde puan arasında görülen yukarı yönlü hareket ile birlikte bankaların düzenlemeler kapsamında bilançolarında taşıdıkları uzun vadeli ve sabit getirili menkul kıymetlerin piyasa değerlerinde değer kayıpları gerçekleşmiştir (Grafik IV.3.4). Ancak, bankalar bu menkul kıymetleri ağırlıklı olarak itfa edilen maliyet yöntemiyle sınıflandırdıklarından söz konusu değer kayıplarının bilançolara etkisi sınırlı olmuştur.

Grafik IV.3.1: TL Mevduat Faiz Eğrisi*
(Stok, Yüzde)

Grafik IV.3.2: TL Kredi Getiri Eğrisi*
(Stok, Yüzde)

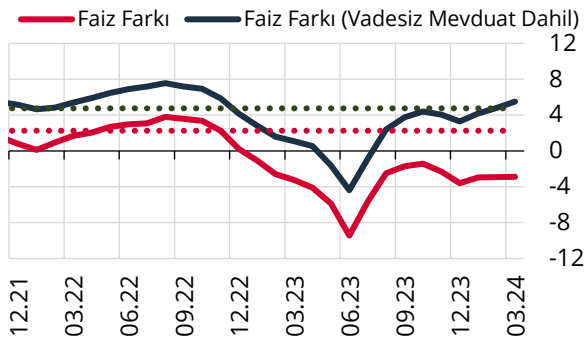

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: *Mevduat faizlerinde bankalar mevduatı ve vadesiz mevduat hariçtir. Katılım bankaları dâhil değildir.

Grafik IV.3.3: TL Kredi* Mevduat Faiz Farkı
(Stok, Yüzde)

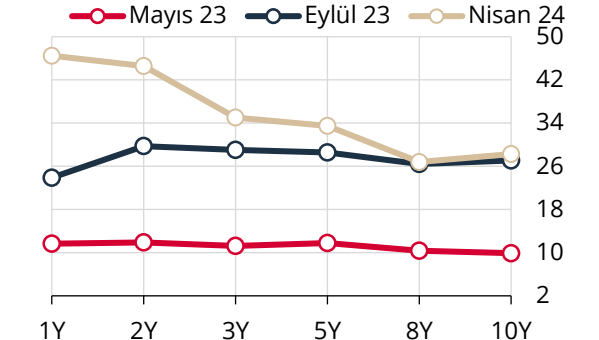

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: *Katılım bankaları hariçtir. Kredi faizleri KK ve KMH dâhildir. Kesikli çizgiler 2013–2021 ortalamasını ifade eder. ** İlgili ayın son gün verileridir.

Grafik IV.3.4: Sabit getirili TL Devlet Tahvili Getiri Eğrisi** (Bileşik, Yüzde)

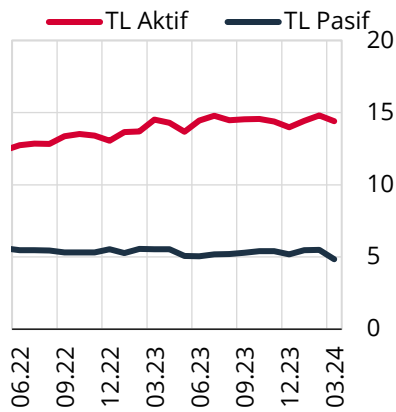
Kaynak: Bloomberg

Son Gözlem: 04.24

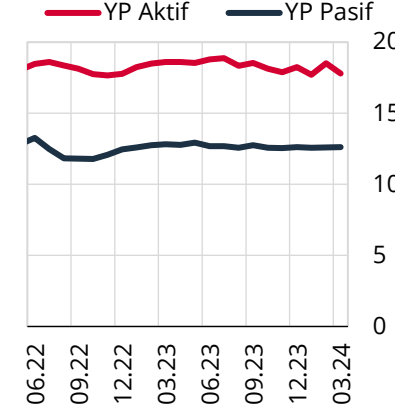
Faize duyarlı aktif ve pasifler arasındaki vade uyumsuzluğu tarihsel ortalamalarına yakın seviyede devam etmektedir.

Bankaların faize duyarlı TL aktiflerinin ağırlıklı ortalama vadesi 14 ay seviyesinde yataya yakın bir seyir izlemektedir. Menkul kıymet tesisi uygulamalarının başlamasıyla artan uzun vadeli sabit getirili menkul kıymet payı, TL aktiflerin ortalama vadesini uzatırken, vadenin son dönemde daha yatay bir seyir izlediği gözlenmektedir. Faize duyarlı TL yükümlülüklerin ortalama vadesi ise mart ayı itibarıyla 4,8 ay seviyesinde gerçekleşmiştir (Grafik IV.3.5). YP aktif ve pasiflerin ağırlıklı ortalama vadelerinin farkı önceki rapor döneminden bu yana sınırlı ölçüde gerilemiştir. YP aktiflerin ortalama vadesi 17,8 ay olurken YP pasiflerin vadesi ise 12,6 ay olmuştur. (Grafik IV.3.6). Öte yandan, vade farkları TL aktif ve pasifler için 9,6 ay ile tarihsel ortalamasına yakın seyrederken, YP aktif ve pasifler için azalarak 5,2 ay seviyesinde gerçekleşmiştir (Grafik IV.3.7).

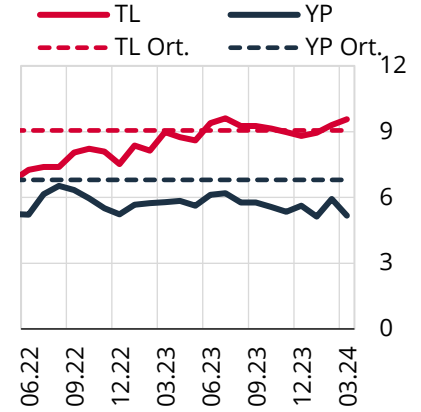
Grafik IV.3.5: TL Aktif ve Pasiflerin Ağırlıklı Ortalama Vadesi (Ay)

Grafik IV.3.6: YP Aktif ve Pasiflerin Ağırlıklı Ortalama Vadesi (Ay)

Grafik IV.3.7: Aktif ve Pasiflerin Ağırlıklı Ortalama Vade Farkı (Ay)

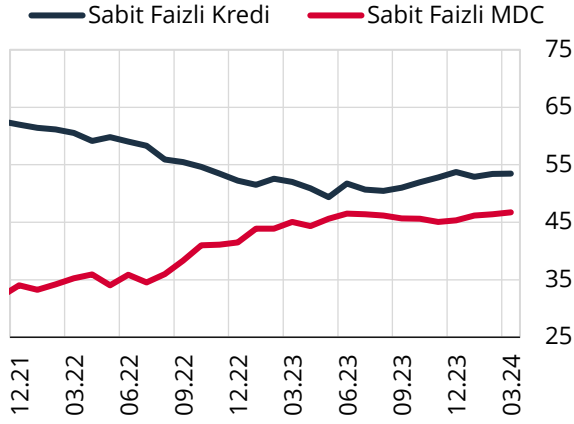
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Vadeler, yeniden fiyatlandırma dönemini göstermektedir. Ağırlıklı ortalama vadeler vade dilimlerinin orta noktaları ile ilgili finansal varlık ve yükümlülüklerin nakit akışları esas alınarak hesaplanmaktadır. Ortalamalar 2013-2020 ortalamalarını göstermektedir. Katılım bankaları dâhil değildir. Bankalar, vadesiz mevduat üzerinden hesapladıkları çekirdek mevduatı üç yıla kadar vadelere dağıtabilmektedirler.

Bankaların kredi portföyünde sabit faizli kredilerin payı artmaktadır.

Bankaların portföylerindeki uzun vadeli sabit getirili menkul kıymetlerin payı 2022 yılının ikinci yarısından faiz artırım sürecinin başladığı tarihe kadar artmıştır. Bankalar bahsi geçen dönemde, maruz kaldıkları yeniden fiyatlandırma riskini yönetebilmek için sabit faizli kredilerin payını azaltırken, faiz artırım döngüsünün başlaması sonrasında sabit faizli kredilerinin payını artırmaktadır. Bu gelişmede, kredi faizlerindeki yükseliş sonrasında bankaların sabit faizli kredi iştahının artmasının belirleyici olduğu düşünülmektedir. Öte yandan, bankaların uzun vadeli sabit getirili menkul kıymet alımını teşvik eden düzenlemelerin kademeli olarak sadeleştirilmesi neticesinde, bilançolardaki sabit faizli menkul kıymet payı yataya yakın bir seyir izlemektedir (Grafik IV.3.8). Diğer taraftan TL menkul kıymetlerin ortalama vadesi önemli bir değişiklik gözlenmezken, sabit faizli TL kredi ortalama vadesinin azaldığı görülmektedir (Grafik IV.3.9).

Grafik IV.3.8: TL Menkul Değerler ve TL Kredilerin Faiz Yapısı (%)

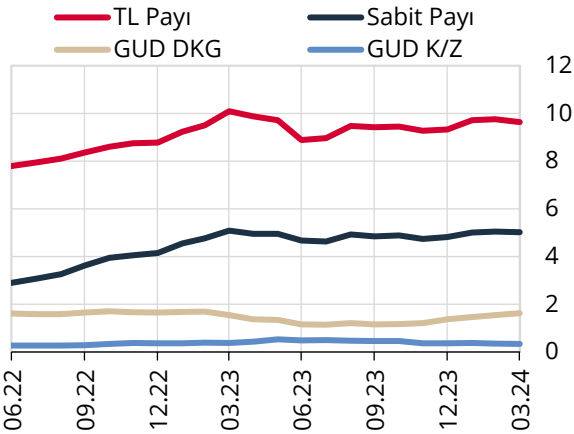
Kaynak: TCMB

Dipnot: Ağırlıklı ortalama vadeler gösterilmektedir. Ağırlıklı ortalama vadeler vade dilimlerinin orta noktaları ile sabit faizli TL kredilerin nakit akışları esas alınarak hesaplanmaktadır. TL menkul değerler için vade, bankaların elinde bulundurduğu sabit getirili toplam menkul kıymetler üzerinden hesaplanmıştır. Katılım bankaları hariçtir.

Son Gözlem: 03.24

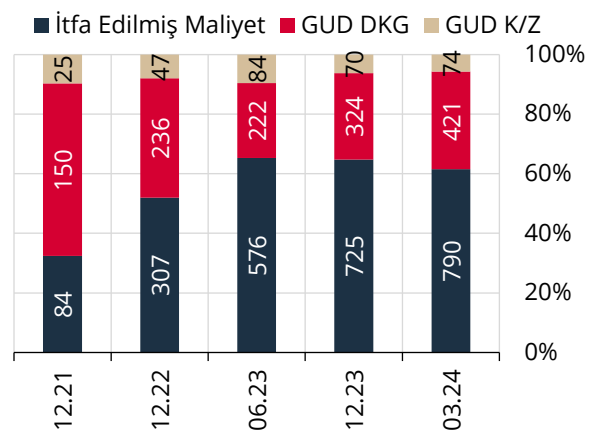
Bankalar menkul kıymetlerin değer azalışı kaynaklı ortaya çıkabilecek olası kayıpları, bu kıymetleri ağırlıklı olarak itfa edilmiş değerleri ile bilançolarında sınıflandırarak dengelemişlerdir.

Bankaların bilançolarında taşıdıkları TL menkul kıymetlerin aktif içindeki payı yüzde 9,6; sabit faizli TL menkul kıymetlerin payı ise yüzde 5 seviyesindedir (Grafik IV.3.10). Bankalar uzun vadeli ve sabit getirili TL menkul kıymetleri, değer azalışlarının kârlılık ve özkaynak üzerindeki olumsuz etkisini sınırlamaya yönelik olarak bilançolarında itfa edilmiş maliyet yöntemi ile muhasebeleştirmektedir. İtfa edilmiş maliyetle değerlendirilen sabit faizli TL menkul kıymetlerin payı yüzde 62 seviyesinde gerçekleşmiştir (Grafik IV.3.11).

Grafik IV.3.10: TL Menkul Kıymetlerin Aktif Payı (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 29.03.24

Grafik IV.3.11: Sabit Faizli TL Menkul Değerler (Milyar TL, % Pay)

Kaynak: TCMB

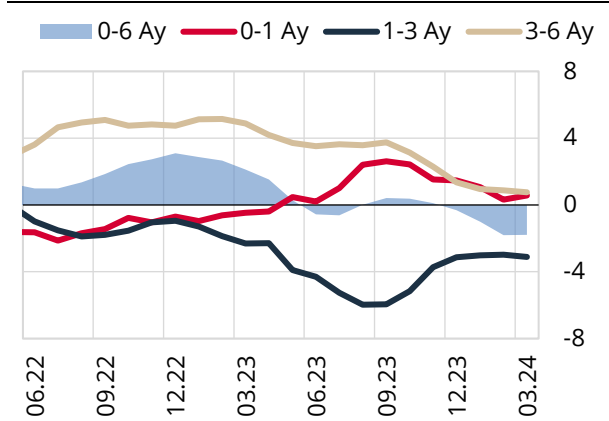
Son Gözlem: 29.03.24

Dipnot: Getirisi faize bağlı olmayan menkul kıymetler sabit faizli menkul kıymetlere dâhil edilmiştir. GUD K/Z "Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Zarara Yansıtılan Menkul Değerler"; İtfa Edilmiş Maliyet "İtfa Edilmiş Maliyeti Üzerinden Değerlenen Menkul Değerler" ve GUD DKG "Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Menkul Değerler" için kullanılmıştır.

Bankaların 6 aydan kısa vadede taşıdıkları TL varlık yükümlülük farkı negatif alana geçmiştir.

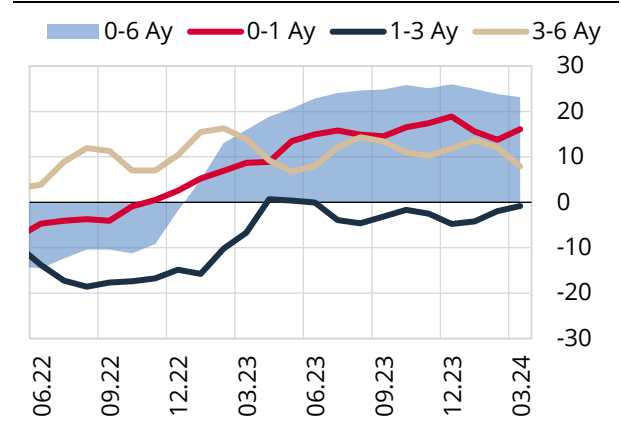
Sistemdeki fazla TL likiditeyi sterilize etmek için KKM hesaplarına zorunlu karşılık uygulanmasıyla birlikte bankaların 1 aya kadar vadeli TL pozisyonları 2023 yılının üçüncü çeyreğinde pozitif alana geçmiştir. Ayrıca bankalar, uygulanan zorunlu karşılık oranlarının vadeler arasında farklılaşmasının etkisiyle KKM hesaplarını 6 ay ve üzeri vadelere yönlendirerek 1-3 ay vadedeki negatif pozisyonlarını azaltmışlardır. 2023 yılı üçüncü çeyreğinden itibaren KKM'den TL mevduata geçişin hızlanması ile birlikte zorunlu karşılıklardaki azalış nedeniyle 1 aya kadar vadedeki pozisyonda sınırlı gerileme gerçekleşmiştir (Grafik IV.3.12). YP tarafta ise YP mevduatın ağırlıklı olarak vadesiz hesaplarda bulunması nedeniyle 6 aya kadar vade için oluşan pozitif alandaki pozisyon korunmaktadır (Grafik IV.3.13).

Grafik IV.3.12: TL Varlık-Yükümlülük/Toplam Aktif Boşluk (Gap) Analizi (Yüzde, 3 Aylık HO)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 03.24
Dipnot: Katılım bankaları hariçtir. Vadesiz kalemler hariçtir.

Grafik IV.3.13: YP Varlık-Yükümlülük Boşluk (Gap) Analizi (Milyar ABD Doları, 3 Aylık HO)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 03.24

Bankacılık hesaplarının TL ve YP faiz şoklarına duyarlılığı tarihsel ortalamalarının altında seyretmektedir.

Standart faiz riski ölçüm yaklaşımına göre, bankaların TL faiz oranlarında 500 baz puan, YP faiz oranlarında 200 baz puan yukarı yönlü bir şok karşısında bankacılık hesapları kaynaklı ortaya çıkabilecek olası kayıpları YP için oldukça sınırlı iken TL için ise yasal özkaynakların yüzde 4,9'u olup tarihsel ortalamasının oldukça altındadır (Grafik IV.3.14)¹. Şok senaryosu altında yasal özkaynaklarının yüzde 15 ve üzerinde kayıp yaşayan banka bulunmazken sektörün aktif büyüklüğünün yüzde 10,2'sine sahip bankaların faiz şoku duyarlılığı yüzde 10-15 aralığındadır (Grafik IV.3.15). Bu çerçevede, faiz şoku uygulandığında sektörün düzenleme sınırlarıyla uyumlu bir risk görünümüne ve bilanço yapısına sahip olduğu değerlendirilmektedir.

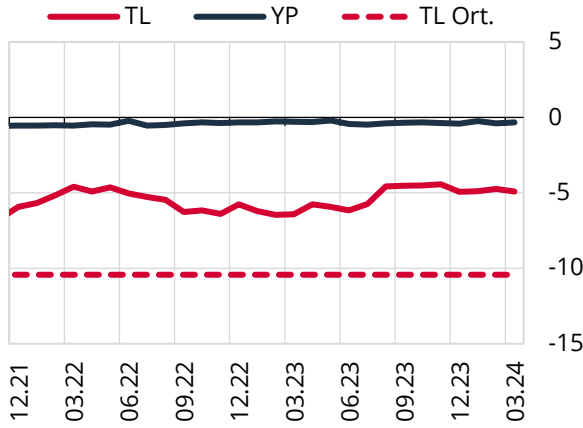
Sektörün YP pozisyon fazlası bir miktar gerilemekle birlikte, YPNGP/özkaynak oranı yasal sınırlar içinde seyretmiştir.

Yabancı para net genel pozisyonu (YPNGP) 2023 yılı ekim ayı sonrasında azalarak 10 Mayıs 2024 tarihinde 2,5 milyar ABD doları seviyesine gerilemiş olmakla birlikte, YPNGP/özkaynak oranı yüzde 3 ile yasal sınırın² içindedir (Grafik IV.3.16). Yabancı para pozisyon fazlası taşıyan banka sayısı azalırken, YP pozisyonu pozitif bölgede yer alan bankaların aktif büyüklüğünün sektörün önemli kısmını oluşturduğu görülmektedir (Grafik IV.3.17). Diğer taraftan bilanço içi YP açık pozisyonu, 2023 yılı ekim ayı sonrasında dalgalı bir seyir izlemiş, 2024 yılı mayıs ayında 40 milyar ABD doları seviyesiyle ekim ayı seviyesinin bir miktar altında gerçekleşmiştir (Grafik IV.3.18).

¹BDDK'nın Bankacılık Hesaplarından Kaynaklanan Faiz Oranı Riskinin Standart Şok Yöntemiyle Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmeliği kapsamında faiz riski kaynaklı kaybın yasal özkaynağa oranı yüzde 20'yi aşamaz.

²Daha önce yüzde 20 olan YPNGP/özkaynak oranı yasal sınırı, 9 Ocak'ta yürürlüğe giren değişiklik ile yüzde 5'e düşürülmüş, 9 Mart 2023 tarihinde ise yüzde 10'a çıkarılmıştır.

Grafik IV.3.14: Pozitif Faiz Şoku Sonrası Kayıpların Özkaynaklara Oranı (Bankacılık Hesapları, %)

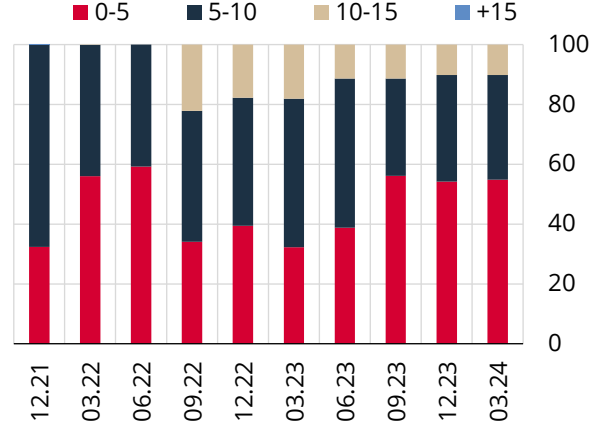

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Ekonomik değer yaklaşımında faize duyarlı varlık ve yükümlülüklerin faiz oranındaki değişim karşısında bugünkü değerindeki değişim esas alınmaktadır. Verim eğrisinin TL faiz şokunda 500 bp ve YP faiz şokunda 200 bp yukarı yönlü paralel hareket ettiği varsayılmaktadır. Faiz şoku senaryosunda yaşanan kayıplar dilimlere ayrılmıştır. Her dilime düşen bankaların aktif toplamı sektörün aktif toplamına oranlanmıştır. Katılım bankaları hariçtir. Tarihsel ortalama 2013-2020 ortalamasıdır.

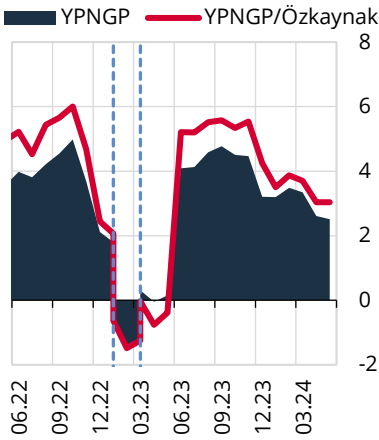
Grafik IV.3.15: TL Faiz Şoku Sonrası Kayıp/Özkaynak Dilimlerine Göre Banka Aktiflerinin Payı (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

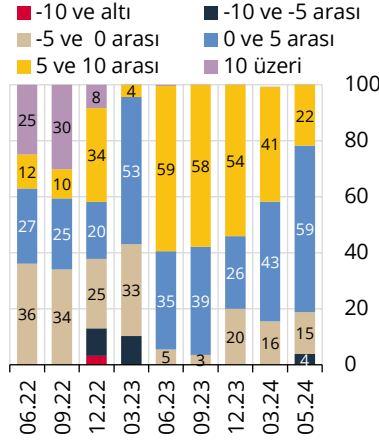
Grafik IV.3.16: YPNGP/Özkaynak Oranı ve YPNGP Gelişimi (% Milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB

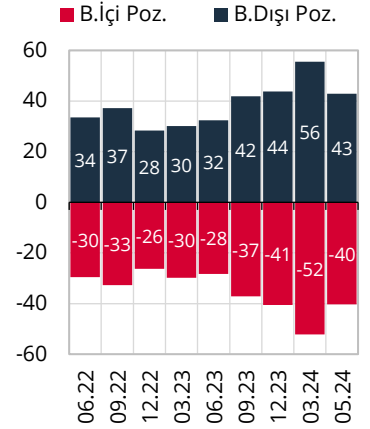
Dipnot: YPNGP/Özkaynak standart oranı değerlerinin haftalık basit aritmetik ortalaması alınmıştır. Kesikli çizgiler BDDK düzenleme değişikliği tarihlerini göstermektedir.

Grafik IV.3.17: Bankaların YPNGP/Özkaynak Oranına Göre Aktif Büyüklüğü Payları (%)

Dipnot: Nisan ve mayıs ayları aktif büyüklüğü hesaplamasında mart ayının aktif büyüklükleri kullanılmıştır.

Grafik IV.3.18: Bankacılık Sektörü YP Pozisyon Gelişimi (Milyar ABD doları)

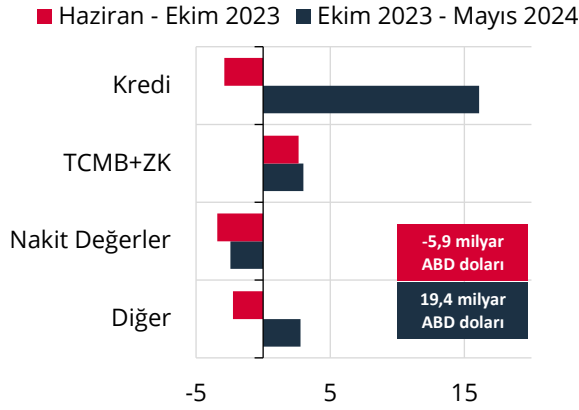
Son Gözlem: 10.05.2024

Bilanço içi pozisyon açığının gerilemesinde, YP varlıkların YP yükümlülüklerden daha fazla artış göstermesi etkili olmuştur.

Bilanço içi YP varlıklar, 2023 ekim-2024 mayıs döneminde 19,4 milyar ABD doları artış göstermiştir (Grafik IV.3.19). Son dönemde Türk lirası borçlanma maliyetindeki artışın ve döviz kuruna ilişkin beklentilerin YP kredi kullanımını cazip hale getirmesiyle, bankaların YP varlıkları döviz kredileri kanalından desteklenmiştir. Buna ek olarak, TCMB ve ZK kalemlerindeki yükseliş, döviz varlıklarının artışında diğer belirleyici olmuştur. Sıkı para politikası ile birlikte risk priminde düşüş ve yurt dışı borçlanma koşullarındaki iyileşme sonrasında bankaların yurt dışı eurobond ihraçları, sendikasyon kredisi yenilemeleri ve sermaye benzeri borçlanmaları artmaktadır. Bu çerçevede, bankaların bilanço içindeki YP yükümlülükleri 2023 ekim-2024 mayıs döneminde 16,4 milyar ABD

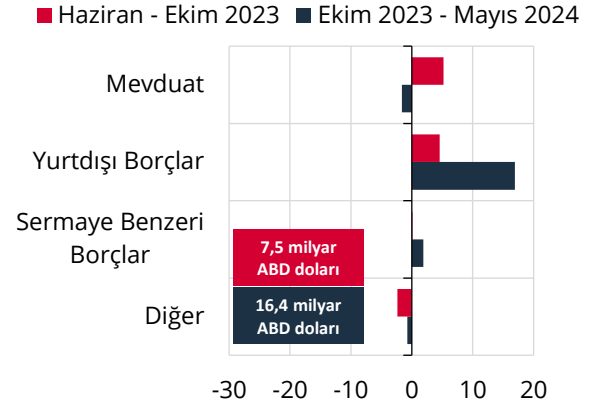
doları yükselmiştir. Yükümlülük artışında en önemli etken yurt dışı borçlar kalemindeki artış olmuştur (Grafik IV.3.20).

Grafik IV.3.19: Bankaların Bilanço İçi Döviz Varlıklarındaki Değişim (Milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 10.05.2024
Dipnot: Nakit değerler, yurt dışı bankalar ve ters repo işlemlerinden alacakları da içermektedir.

Grafik IV.3.20: Bankaların Bilanço İçi Döviz Yükümlülüklerindeki Değişim (Milyar ABD doları)

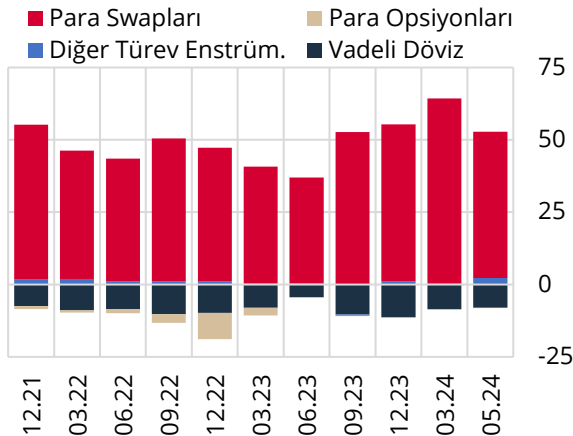

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 10.05.2024
Dipnot: YP mevduat, DTH ile kıymetli maden depo hesaplarının toplamıdır. Yurt dışı borçlar, yurt dışından kullanılan krediler, ihraç edilen menkul kıymetler ve repo işlemlerinden sağlanan fonların toplamıdır.

Bilanço dışı işlemlerde para swaplarının ağırlığı öne çıkmaktadır.

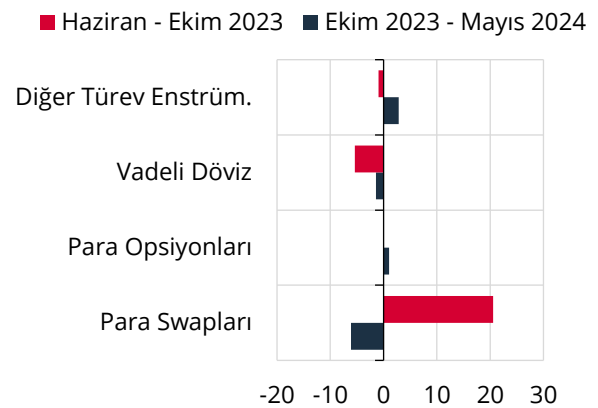
Bankalar bilanço içi pozisyon açığını kapatmada yaygın olarak para swaplarını kullanırken, diğer türev enstrümanlar arasında vadeli döviz işlemlerinin hacmi sınırlı da olsa yüksektir (Grafik IV.3.21). Bankaların, bilanço içi YP yükümlülüklerindeki artışın bir sonucu olarak artan döviz likiditelerini swap işlemleri aracılığı ile TL'ye dönerek bilanço yönetimlerini gerçekleştirdikleri görülmektedir. Ancak, 2023 yılı ekim ayı sonrasında swap alacaklarını azalttıkları dikkat çekmektedir. Vadeli döviz işlemlerinde ise nette alım yönünde aksiyon aldıkları izlenmektedir (Grafik IV.3.22).

Grafik IV.3.21: Bankaların Net Bilanço Dışı Döviz Varlıklarının Gelişimi (Milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 10.05.2024
Dipnot: Para opsiyonları, para opsiyonlarının delta eşdeğerini ifade etmektedir. Vadeli döviz pozisyonu, iki güne kadar valörlü döviz pozisyonunu da içermektedir.

Grafik IV.3.22: Bankaların Bilanço Dışı Net Döviz Pozisyonundaki Değişim (Milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 10.05.2024
Dipnot: Para opsiyonları, para opsiyonlarının delta eşdeğerini ifade etmektedir. Vadeli döviz pozisyonu, iki güne kadar valörlü döviz pozisyonunu da içermektedir.

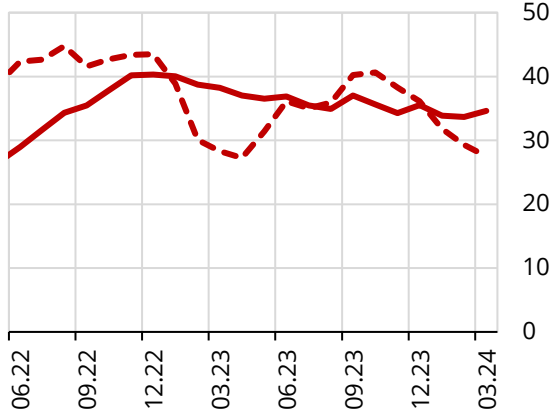
IV.4 Kârlılık ve Sermaye Yeterliliği

2023 yılının üçüncü çeyreğinde toparlanan bankacılık sektörü kârlılığı, son çeyrekte itibaren azalmakla birlikte içsel sermaye üretimini desteklemeye devam etmektedir.

Sektörün özkaynak kârlılığı 2024 yılı mart ayı itibarıyla yüzde 34,6 olarak gerçekleşmiştir. Yakın dönem eğilimlerini gösteren yıllıklandırılmış son 3 aylık özkaynak kârlılığındaki düşüş eğilimi daha belirgindir (Grafik IV.4.1). Politika faiz artırımlarının kredi ve mevduat yeniden fiyatlamaları üzerindeki etkileri ile 2024 Şubat ayına kadar olan dönemde zorunlu karşılık maliyetleri kâr performansı üzerinde belirleyici olmuştur. İkinci çeyrekte itibaren faiz artırımlarının yeniden fiyatlamalar üzerindeki etkilerinin azalması ve hedefe bağlı olarak ZK'lara faiz ödemelerinin sektör kârlılığına olumlu etkide bulunacağı değerlendirilmektedir. 2023 yılının ikinci yarısından itibaren bankalar arasında kârlılık dağılımında önemli bir değişiklik olmamıştır. Aktif büyüklüklerine göre bankaların önemli bir kısmı yüzde 25-50 arası özkaynak kârlılığına sahiptir. (Grafik IV.4.2). Ayrıca, 2024 yılı mart ayı itibarıyla bankaların 66,4 milyar TL olan serbest karşılıkları dikkate alındığında sektörün özkaynak kârlılığı yüzde 38'e ulaşmaktadır.

Grafik IV.4.1: Özkaynak Kârlılığı

(3 Aylık, 12 Aylık, %)

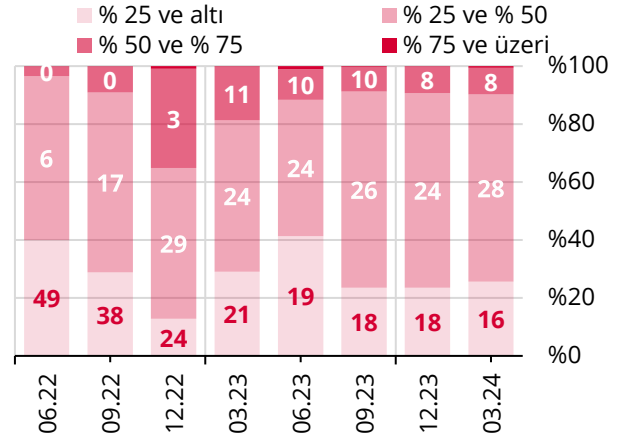
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Yıllıklandırılmış üç aylık özkaynak kârlılık oranı kesik çizgilerle gösterilmiştir.

Grafik IV.4.2: Özkaynak Kârlılık Dağılımı

(12 Aylık, % Aktif Payı)

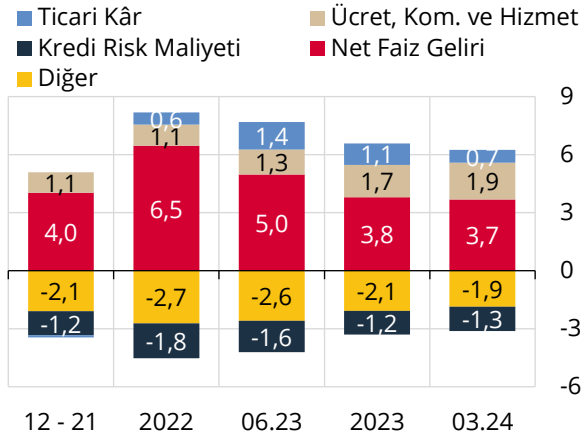

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

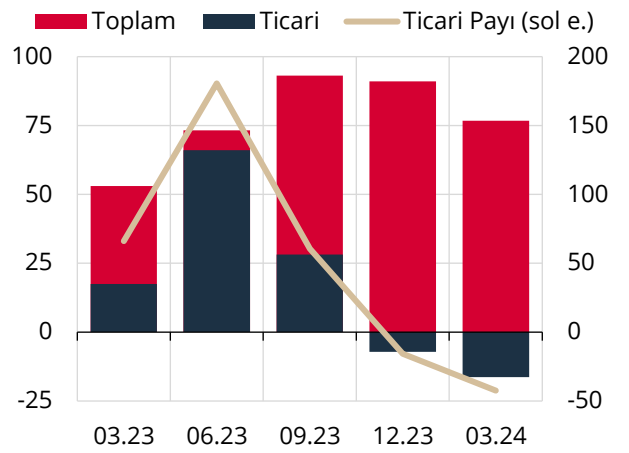
Kârlılığın bileşenleri incelendiğinde net faiz gelirindeki azalışın yavaşlamaya başladığı, ücret ve komisyon gelirlerinin güçlendiği ve kredi risk maliyetinin tarihsel ortalamasına yakın hareket ettiği görülmektedir.

2023 yılının ikinci yarısında sektörün net faiz geliri, politika faiz artırımlarının kredi ve mevduat fiyatlamaları üzerindeki etkisiyle önemli ölçüde gerilemişti. 2024 ilk çeyreği itibarıyla bu etkinin azalmaya başladığı görülmektedir. Öte yandan ücret, komisyon ve hizmet gelirlerinin kârlılığa katkısı artmaya devam ederken, sermaye piyasası ve kambiyo işlemlerinden elde edilen gelirlerin kâra katkısı azalmıştır (Grafik IV.4.3). 2023 yılının ilk yarısında kur gelişmeleri ve döviz kuru alım-satım marjlarının açılması sonucu artan sermaye piyasası ve kambiyo işlemlerinden elde edilen kârlarda 2023 yılının ikinci yarısından itibaren düşüş görülmektedir. Bu gelişmenin sonucu olarak 2023 yılının son çeyreğinde net dönem kârına ticari kârın katkısı negatife dönmüştür (Grafik IV.4.4).

Grafik IV.4.3: Aktif Kârlılığının Bileşenleri
(12 Aylık, Yıllıklandırılmış, % Puan)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Grafik IV.4.4: Dönem Net Kârının Bileşenleri
(3 Aylık, Milyar TL, %)

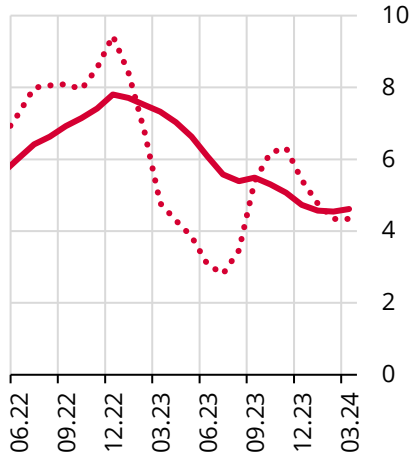
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Sermaye piyasaları ve kambiyo işlemlerinden elde edilen kâr ticari kâr olarak nitelendirilmiştir. Kredi risk maliyeti genel ve özel kredi karşılıklar toplamıdır.

2023 yılının üçüncü çeyreğinde iyileşen net faiz marjı, son iki çeyrekte kredi mevduat faiz marjı kaynaklı olarak gerilemiştir.

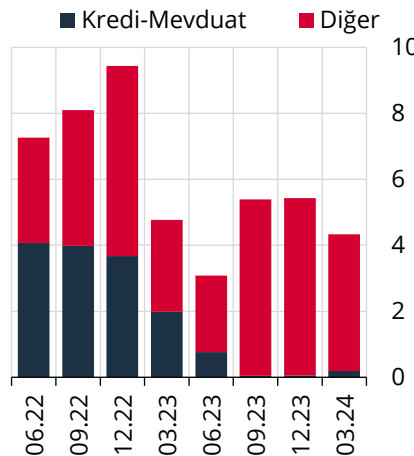
Net faiz marjı 2023 yılını yüzde 4,7 seviyesinde tamamlamış, 2024 yılının ilk çeyreğinde sınırlı bir azalışla mart ayında yüzde 4,6 seviyesinde gerçekleşmiştir (Grafik IV.4.5). Net faiz marjının 2022 yılına göre düşük seyretmesinde kredi mevduat faiz marjının düşmesi etkili olmuştur. 2023 yılının ikinci yarısından itibaren ise kredi mevduat faiz marjının etkisi sıfıra yakınsamıştır (Grafik IV.4.6). Faiz marjı 2023 yılının üçüncü çeyreğinden itibaren net faiz gelirinin yıllık artışını sınırlarken, hacim artışı faiz gelirini desteklemektedir (Grafik IV.4.7).

Grafik IV.4.5: Net Faiz Marjı
(Yıllıklandırılmış, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

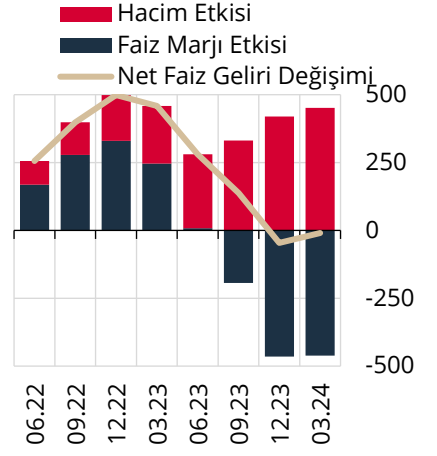
Dipnot: Yıllıklandırılmış üç aylık net faiz marjı gelişimi kesikli çizgiyle gösterilmiştir.

Grafik IV.4.6: Net Faiz Marjı Bileşenleri (3 Aylık, Yıllıklandırılmış, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Diğer faiz marjı menkul kıymet, diğer gelir ve diğer gider kalemlerinin toplamından oluşmaktadır.

Grafik IV.4.7: Net Faiz Gelirinin Yıllık Değişimi ve Katkıları
(Yıllıklandırılmış, Milyar TL)

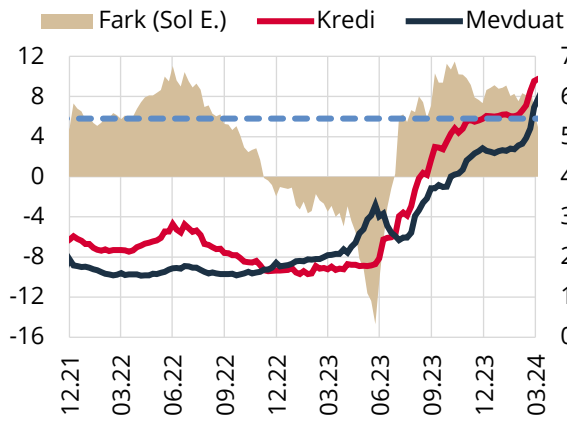
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: 12 aylık faiz marjındaki yıllık değişimin ilgili dönemdeki faiz getirili aktif bakiyesi ile sağlayacağı varsayımsal etki faiz marjı etkisi, aynı dönem net faiz gelirindeki değişimin kalan kısmı hacim etkisi olarak tanımlanmıştır.

Politika faiz oranında 2023 yılının ikinci yarısından itibaren yapılan artışlar ile kredi büyümesine göre menkul kıymet ve zorunlu karşılık tesisi uygulaması başta olmak üzere makroihtiyati politikaların etkisi kredi faizlerine yansımaktadır. TL kredi-vadeli mevduat faiz farkı akım verilerde 2023 yılı üçüncü çeyreğinde pozitif alana geçerek yılsonu itibarıyla en yüksek seviyelerine ulaştıktan sonra nisan ayının son haftası itibarıyla yüzde 4 seviyesinde istikrar kazanmış görünmektedir. Akım faiz gelişmelerinin stok TL kredi- mevduat faiz farkına yansımalarının durasyon farkı nedeniyle daha gecikmeli olduğu not edilmelidir. Bu çerçevede stok TL kredi-mevduat faiz farkının 2024 yılının ilk çeyreğinde yükselişini sürdürerek yüzde 6,1 seviyesine ulaştığı izlenmektedir. Son olarak hem akım hem de stok verilere bakıldığında faiz farkının 2012-2021 arası tarihsel ortalamaların üzerinde olduğu görülmektedir (Grafik IV.4.8 ve Grafik IV.4.9).

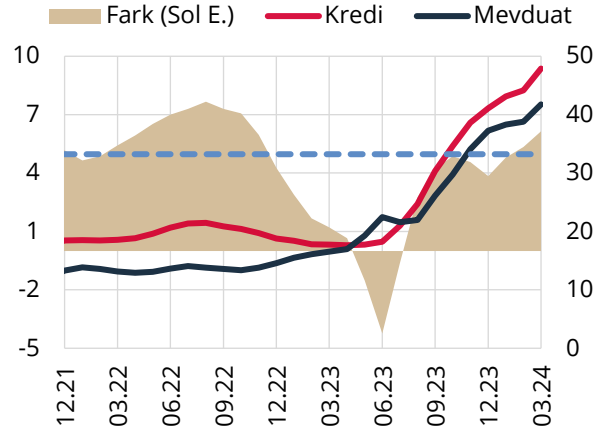
Grafik IV.4.8: TL Kredi – Vadeli Mevduat Faiz Farkı (Akım, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 26.04.24

Grafik IV.4.9: TL Kredi – Mevduat Faiz Farkı (Stok, %)

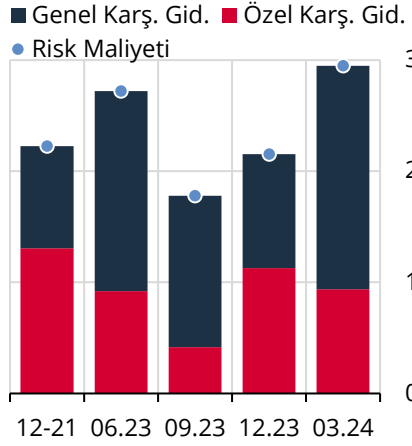
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: 2012-2021 arası tarihsel ortalamalar kesik çizgiyle gösterilmektedir.

Parasal sıkılaştırma sürecinde bankaların kredi risk maliyetinde önemli bir artış görülmezken, net ücret, komisyon ve hizmet gelirleri sektör kârlılığını desteklemektedir.

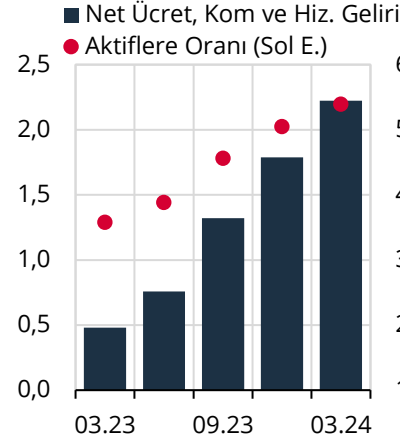
Bankaların 2023 yılı üçüncü çeyreğinden itibaren kredi risk maliyeti bir miktar artarken, 2024 ilk çeyrek itibarıyla kredi risk maliyeti tarihsel ortalamasının bir miktar üzerindedir (Grafik IV.4.10). Net ücret, komisyon ve bankacılık hizmet gelirlerinin aktiflere oranındaki artış 2024 yılının ilk çeyreğinde de devam etmiştir. Bu artışa en önemli katkı 2023 yılının ikinci yarısında ve 2024 yılının ilk çeyreğinde diğer kredilere göre daha güçlü büyüyen kredi kartlarından gelmiştir (Grafik IV.4.11 ve IV.4.12).

Grafik IV.4.10: Kredi Risk Maliyeti (3 Aylık, Yıllıklandırılmış, %)

Kaynak: TCMB

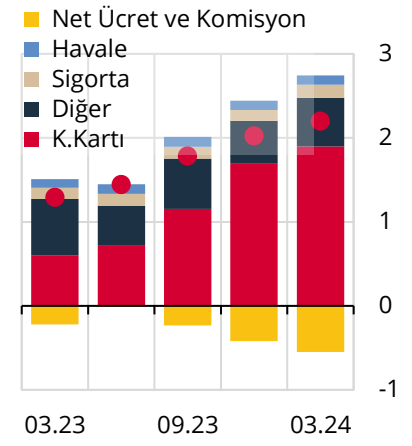
Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Risk maliyeti özel ve genel karşılık giderlerinin 3 aylık dönem tutarının yıllıklandırılmış halinin ilgili dönem ortalama brüt kredi tutarına bölünmesi ile elde edilmiştir.

Grafik IV.4.11: Net Ücret, Komisyon ve Hizmet Gelirlerinin Aktiflere Oranı (3 Aylık, Yıllıklandırılmış, Milyar TL, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Grafik IV.4.12: Net Ücret, Komisyon ve Hizmet Gelirlerinin Aktiflere Oranının Dağılımı (3 Aylık, Yıllıklandırılmış, %)

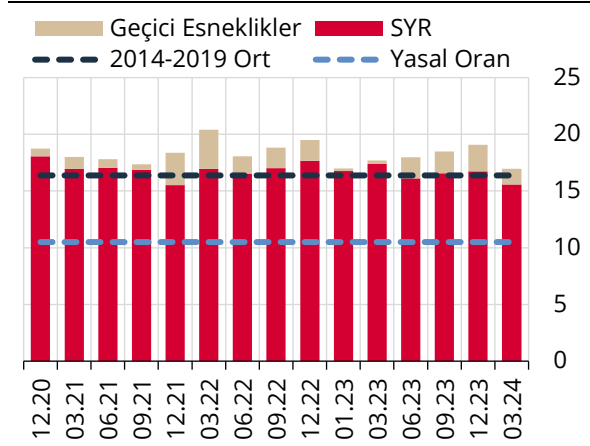
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.24

Sermaye oranları yasal sınırların üzerindeki seyrini korumaktadır. Bankacılık sektörünün sermaye pozisyonu olası kayıpları karşılayabilecek kapasitedir.

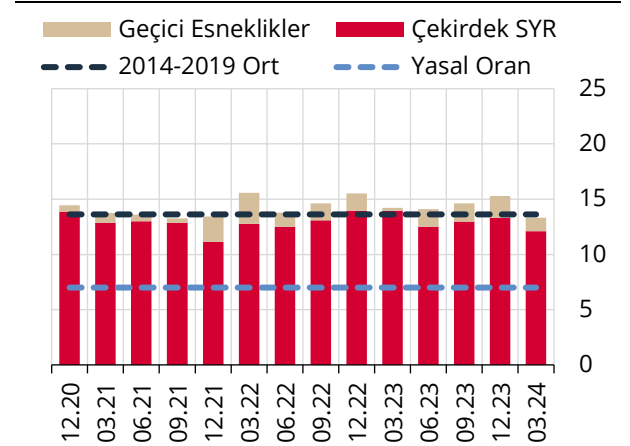
2024 yılı mart ayı itibarıyla bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik rasyosu (SYR) yüzde 17, çekirdek SYR'si yüzde 13,3 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu Rapor döneminde, BDDK'nın sermaye oranları hesaplamasına yönelik sağladığı esnekliklerde değişikliğe gidilmiştir. Bu değişikliklerden birincisi, yılbaşıdan itibaren Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik uyarınca kredi riskine esas tutar hesaplamasında yabancı para kalemler için 2022 yılsonu döviz kuru yerine, 2023 yılı haziran ayı döviz kurunun kullanılmasıdır. Diğeri ise 1 Ocak 2024 tarihi itibarıyla gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan menkul kıymetler portföyünde yer alan menkul kıymetlerin negatif net değerlendirme farklarının özkaynaklarda dikkate alınmaması imkânı getirilmesidir. Söz konusu değişikliklerden ilki SYR üzerinde aşağı yönlü, ikincisi ise yukarı yönlü etki yaratmakla birlikte döviz kuru düzenlemesinin aşağı yönlü etkisi daha yüksektir. Bu değişiklikler sonrasında BDDK geçici esnekliklerinin manşet sermaye oranlarına etkisi azalmıştır. Geçici esneklikler hariç bırakıldığında sektörün SYR'si yüzde 15,6, çekirdek SYR'si yüzde 12,1 seviyesindedir. Sermaye yeterlilik oranlarında bir miktar gerileme gözlenmekle birlikte tüm bankaların sermaye yeterlilik oranları yasal sınırların üzerinde ve uzun dönem ortalamasına yakın seyretmektedir (Grafik IV.4.13 ve IV.4.14).¹

¹ Yasal oranlar, Basel III düzenlemeleri kapsamındaki yüzde 8 minimum oranına ek olarak bankaya özgü döngüsel sermaye tamponu, sermaye koruma tamponu ve sistemik önemli banka tamponu oranının toplamından oluşmaktadır. Ülkemizde döngüsel sermaye tampon oranı yüzde 0, sermaye koruma tamponu yüzde 2,5, sistemik önemli banka tamponu ise yüzde 1-yüzde 2 olarak uygulanmaktadır. Böylece sektördeki bankaların SYR için tutturmaları gereken minimum konsolide oranlar yüzde 10,5 ila yüzde 12,5 arasında bankanın sistemik önemine göre değişmektedir. Diğer yandan bu oranlar bankaların diğer ülke pozisyonlarına göre hesaplanan bankaya özgü döngüsel sermaye tamponuna göre bir miktar daha yükselebilmektedir.

Grafik IV.4.13: Sermaye Yeterliliği Rasyosu (%)

Kaynak: BDDK, TCMB
Hesaplamaları

Son Gözlem: 03.24

Grafik IV.4.14: Çekirdek Sermaye Yeterliliği Rasyosu (%)

Kaynak: BDDK, TCMB
Hesaplamaları

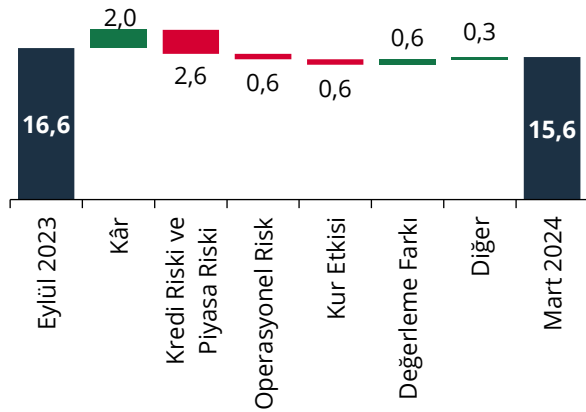
Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Kırmızı barlar BDDK geçici önlemleri hariç SYR ve çekirdek SYR'leri göstermektedir.

Bankaların içsel sermaye üretimi sermayeyi desteklemekle birlikte risk ağırlıklı varlıklardaki yüksek artış sermaye oranlarının gerilemesine neden olmuştur.

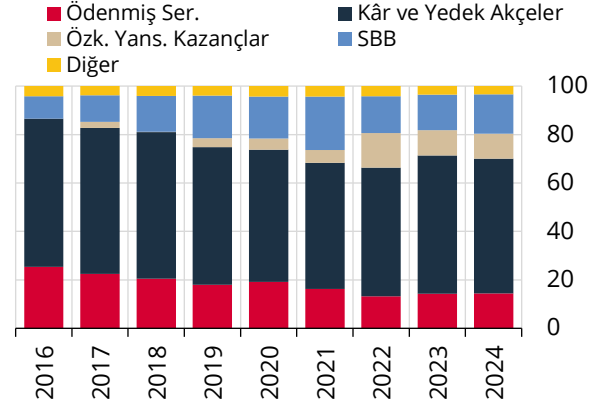
Önceki rapor döneminden bu yana bankaların yasal özkaynakları artarken kârlılık sermaye yeterliliğini besleyen en önemli unsur olmaya devam etmiştir. 2024 yılındaki yeni sermaye benzeri borçlanmalar da sermaye oranlarına olumlu yansımıştır (Kutu IV.4.1). Bununla birlikte kredilerdeki büyüme, operasyonel riske esas tutarda yapılan yıllık güncelleme ve döviz kurundaki yükseliş risk ağırlıklı varlıkların daha hızlı artmasına neden olmuştur. Böylece BDDK esneklikleri hariç SYR'de bir miktar düşüş gözlenmiştir (Grafik IV.4.15).

Bankacılık sektörünün yasal özkaynaklarının ağırlıklı çekirdek sermayeden oluştuğu gözlenmektedir. Bu çerçevede, yasal özkaynakların yaklaşık yüzde 78'i çekirdek sermayeden oluşurken, yasal özkaynak kompozisyonunda yüzde 56'lık pay ile kâr ve yedek akçeler ön plana çıkmaktadır. Öte yandan YP cinsi sermaye benzeri borçlanmalar, değerlendirme etkisiyle bankalara kur artışından korunmanın yanı sıra araç çeşitliliği sağlamaktadır. Yurt dışı finansman koşullarının iyileşmesi ve yabancı yatırımcıların artan ilgisi ile bankalar 2024 yılında yeniden ilave ana sermaye veya katkı sermayeye dâhil edilebilir nitelikte sermaye benzeri borçlanma araçlarına yönelmiştir. Böylece sermaye benzeri borçların özkaynak içindeki payı yüzde 16'yı aşmıştır. Çoğunluğu zarar karşılama kapasitesi yüksek, çekirdek sermaye niteliğini taşıyan kalemlerden oluşan yasal özkaynakların mevcut yapısının korunması önem arz etmektedir (Grafik IV.4.16).

Grafik IV.4.15: SYR Gelişimi (%) (BDDK Esneklikleri Hariç)

Kaynak: BDDK, TCMB

Dipnot: Diğer kalemi ağırlıklı olarak sermaye benzeri borçlanmaların etkisini yansıtmaktadır.

Grafik IV.4.16: Yasal Özkaynak Kompozisyonu (%)

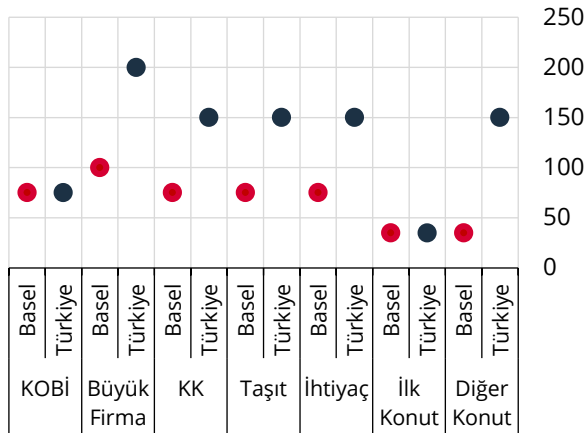
Kaynak: BDDK, TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: Hisse senedi ihraç primleri, ödenmiş sermayeye dâhil edilmiştir. Diğer, genel karşılıklar ağırlıklı olmak üzere diğer özkaynak kalemlerinden oluşmaktadır.

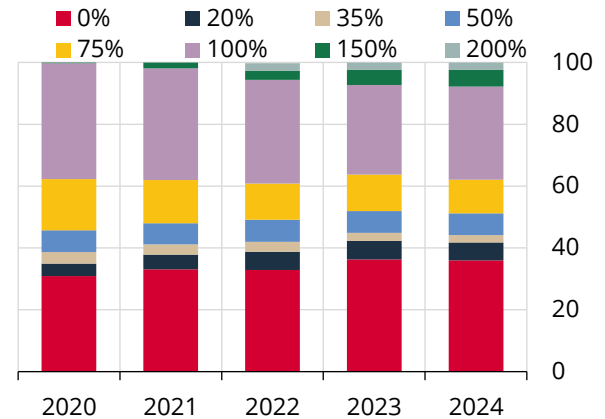
Aktif olarak kullanılan makroihtiyati politika araçlarından biri olan risk ağırlıkları, Türkiye'de uluslararası standartlara kıyasla daha ihtiyatlı uygulanmaktadır.

Kredi riskine esas tutarın hesaplanmasında kullanılan risk ağırlıkları kredi türüne göre yüzde 0 ila yüzde 200 arasında değişmektedir. Bireysel kredi türleri açısından, Basel standardında konut kredileri için yüzde 35, diğer bireysel alacaklar için yüzde 75 risk ağırlığı uygulanırken, Türkiye'de konut dışındaki bireysel krediler için yüzde 150 olarak belirlenmiştir. Yine Basel standardında derecelendirilmemiş kurumsal alacaklara yüzde 100 risk ağırlığı uygulanması önerilirken, Türkiye'de 1 Mayıs 2022 tarihinden itibaren kullanılan belirli türdeki ticari nakdi kredilere yüzde 200 risk ağırlığı uygulanmaktadır (Grafik IV.4.17). Son yıllarda bireysel ve ticari kredilere daha yüksek risk ağırlıklarının uygulanmasının etkisiyle yüzde 150 ve yüzde 200 risk ağırlığına tabi kredi riskine esas tutarlarda artış görülmektedir (Grafik IV.4.18). Öte yandan, risk ağırlığı artışlarının yeni kullanılan kredilere uygulanması nedeniyle sermaye yeterliliği üzerine etkisi kademeli ve zamana yaygın olarak ortaya çıkmaktadır.

Grafik IV.4.17: Kredi Risk Ağırlıkları (%)

Kaynak: BDDK

Dipnot: Basel standardında derecelendirilmemiş kurumsal alacaklara %100, derecelendirilmiş kurumsal alacaklara ise %20 ile %150 arası risk ağırlığı uygulanması önerilmektedir.

Grafik IV.4.18: Kredi Riskine Esas Tutardaki Kalemlerin Risk Ağırlıklarına Göre Dağılımı (% Standart Yaklaşım)

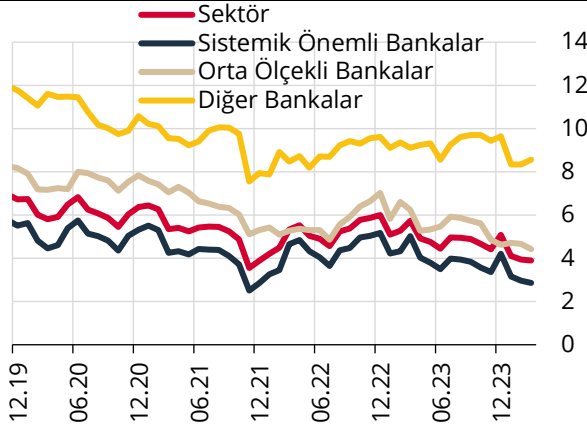
Kaynak: TCMB, BDDK

Son Gözlem: 03.24

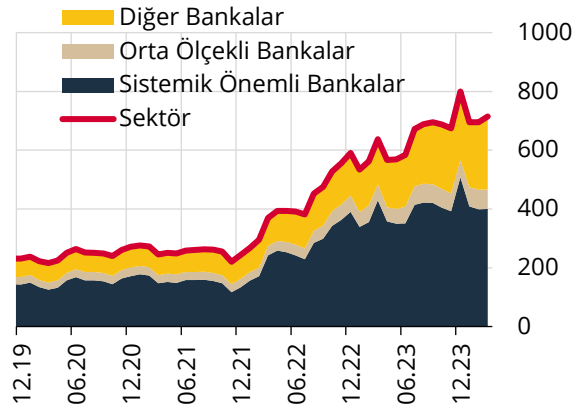
Sistemik önemli bankalar başta olmak üzere bankaların genel olarak sermaye gereksinimlerinin üzerinde fazla sermaye buldukları gözlenmektedir.

Fazla sermaye, bankaların kısa ve orta vadede gerçekleştirebilecek beklenmedik risk ve şokları karşılama kapasitelerini artırmaktadır. Ayrıca bankaların reel ekonomiyi finanse etmesine katkı sağlarken, ekonominin yavaşlama ve daralma dönemlerinde bankaların ödeme gücüne ilişkin endişeleri azaltmaktadır. Diğer yandan faiz ve kur riskine karşın bankaların uzun süre düşük aktif kalitesi riski ile faaliyet göstermesi risk iştahını ve fazla sermaye tutma kararlarını etkileyebilmektedir. Bankaların fazla sermaye tutarı nominal olarak artış göstermekle birlikte, fazla sermayenin risk ağırlıklı varlıklara oranının gerilediği gözlenmektedir (Grafik IV.4.19 ve Grafik IV.4.20). Ancak bu gelişimde bankaların kredi verme iştahının yanı sıra kur gelişmeleri ve risk ağırlıklarının uluslararası standartlardan daha yüksek uygulanması da etkili olmuştur. Ayrıca, geçmiş yıllara göre daha ihtiyatlı karşılık (serbest karşılıklar dâhil) ayrılması da bankaların fazla sermaye tamponlarını aşağı yönlü etkileyen bir faktördür. Ancak fazla sermayede bu kanaldan gözlenen azalış bankaların zarar karşılama kapasitesinin düşmesi anlamına gelmemekte, bankaların ihtiyari olarak ayırdığı serbest karşılıklar gerçekleştirebilecek risklere karşı bankaların hazırlıklı olmalarını sağlamaktadır (Grafik IV.4.21). Bankaların 2024 yılında sermaye benzeri borçlanmalara yönelmeleri sermaye tamponlarını güçlendirmekte ve büyümeleri için ilave alan sağlamaktadır.

Grafik IV.4.19: Bankaların Fazla Sermaye Tamponu (%)

Grafik IV.4.20: Bankaların Nominal Fazla Sermaye Tamponu (Milyar TL)

Kaynak: BDDK, TCMB

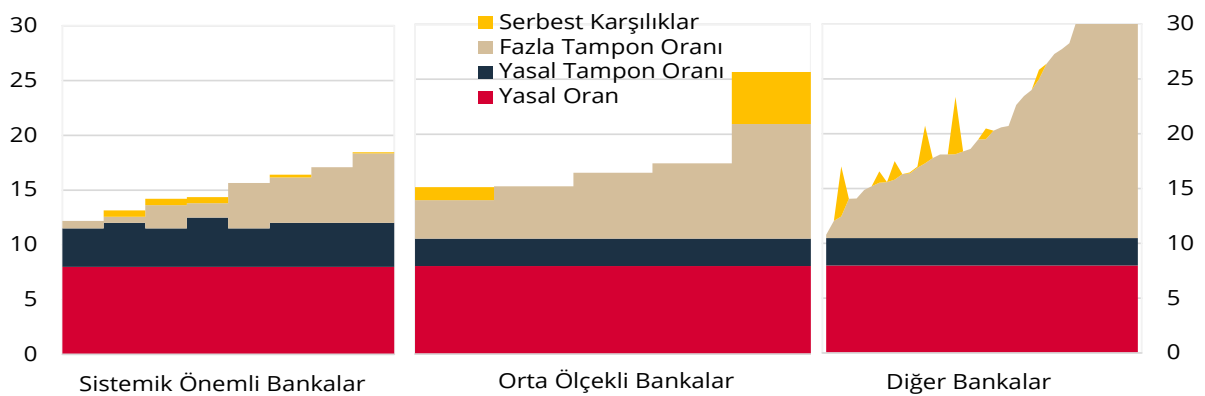
Son Gözlem: 03.24

Kaynak: BDDK, TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: BDDK geçici önlemleri hariç SYR'ler kullanılmıştır. Fazla sermaye tamponları hesaplanırken %8 yasal sınıra ilaveten sistemik önemli banka tamponu, sermaye koruma tamponu, bankaya özgü döngüsel sermaye tamponu da dikkate alınmıştır.

Grafik IV.4.21: Bankaların Yasal Sermaye Oranları ve Fazla Sermaye Tamponları (%)

Kaynak: BDDK, TCMB

Son Gözlem: 03.24

Dipnot: BDDK geçici önlemleri hariç SYR'ler kullanılmıştır. SYR'si yüzde 30'u aşan bankalar en sağdaki grafikte gösterilmemiştir.

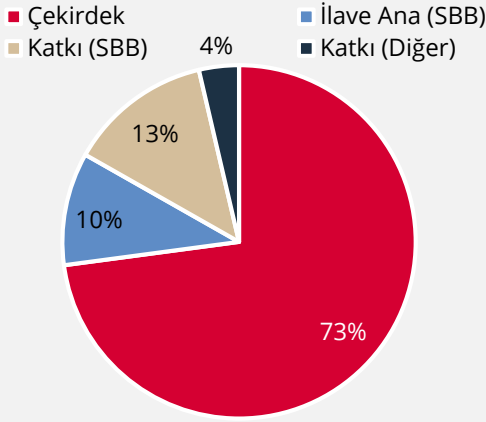
Kutu IV.1.I: Sermaye Benzeri Borçlanma İhraçları

Ülke risk priminde gözlenen belirgin gerileme bankaların yurt dışı borç erişimine olumlu yansımaktadır. Bankaların yurt dışı tahvil ihraçlarında 2023 yılının ikinci yarısında başlayan canlı seyir, 2024 yılının ilk 5 ayında da devam etmiştir. Bankaların eurobond ihraçlarının yanı sıra sermaye benzeri borç (SBB) işlemlerinde de artış görülmektedir. Bu kutuda, sermaye benzeri tahvillerin kullanım amacı, çeşitleri, avantajları ve son dönem gelişmeleri hakkında bilgi verilmektedir.

SBB işlemleri, Basel III düzenlemeleri ve ihraç piyasasının derinleşmesi ile Türkiye’de daha çok kullanılır hale gelmiştir. BDDK tarafından 2014 yılında yayımlanan Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmelik Basel III’e uyumlu yasal özkaynak ve kalemlerinin tanımlarını içermektedir. Buna göre, ihraç edilen borçlanma aracının “sermaye benzeri” sayılabilmesi için gerekli şartlar bulunmaktadır. Bu çerçevede temel ölçüt, bankanın tasfiyesi halinde; borçlanma aracı sahibinin alacak hakkını mevduat sahiplerinden ve diğer kıdemli (senior) alacaklılardan sonra ve ihraççı banka tarafından geri ödeme opsiyonunun en erken beş yıl sonra kullanılabilmesidir. Bu özellikler borçlanma aracının sermaye benzeri olması için gerekli olmakla birlikte yeterli değildir. Bankanın faaliyet izninin kaldırılması veya Fona devredilmesi ihtimalinin belirlenmesi halinde; söz konusu zarara mahsuben borcun bilançodan silinebilir veya tahvil borcunun hisse senedine dönüştürülebilir olması bu borçlanma aracının sermayeye benzer yapıda olmasını sağlamaktadır.

Sermaye yeterliliği çerçevesinde yasal özkaynaklar; çekirdek sermaye, ilave ana sermaye ve katkı sermayeden oluşmaktadır. Buna göre, çekirdek sermaye ödenmiş sermaye ve dönem net kârı gibi en kaliteli ve zarar karşılama kapasitesi en yüksek kalemlerden oluşurken, ilave ana sermaye ve katkı sermaye temelde SBB ve genel karşılıkları içermektedir. Nisan 2024 itibarıyla, bankaların yasal özkaynaklarının yaklaşık yüzde 73’ü çekirdek sermayeden oluşurken, kalan kısım ağırlıklı olarak sermaye benzeri borçlanma araçlarından oluşmaktadır (Grafik IV.1.1.1).

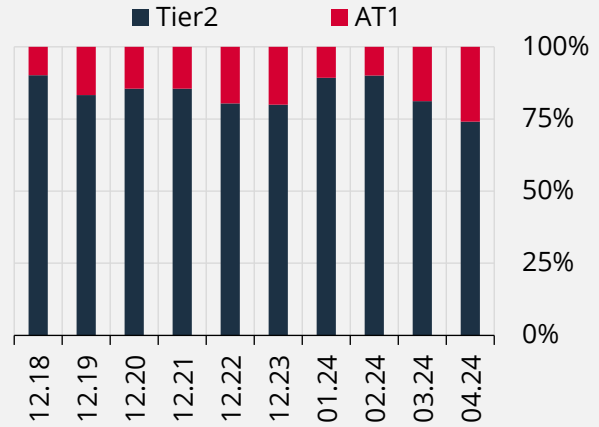
Grafik IV.1.1.1: Yasal Özkaynak Bileşenleri (%)

Kaynak: TCMB, BDDK

Son Gözlem: 04.24

Grafik IV.1.1.2: Sermaye Benzeri Borçların Dağılımı (%)

Kaynak: TCMB, BDDK

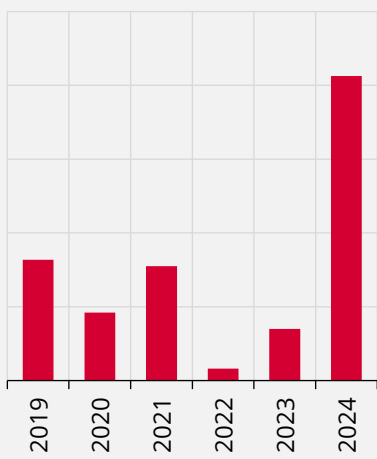
Son Gözlem: 04.24

İlave ana sermayeye veya katkı sermayeye dâhil edilebilme açısından temel farklardan biri, borçlanma aracının vade yapısı ile ilgilidir. İlave ana sermayeye dâhil edilebilir borçlanma araçları vadesiz iken, katkı sermayeye dâhil edilebilir borçlanma araçları en az 5 yıl vadeli ihraç edilmektedir. Diğer husus ise çekirdek sermaye oranının %5,125’in altına düşmesi durumunda borçlanma aracının değerinin düşmesi veya hisse senedine dönüşme özelliğidir. Buna göre, ilave ana sermayeye dâhil edilebilir SBB, çekirdek (ödenmiş) sermayeye daha yakın bir borçlanma aracıyken katkı sermayeye dâhil edilen borçlanma araçlarında tahvil özellikleri daha belirgindir. Katkı sermayeye dâhil edilen SBB, yasal özkaynakların kur dalgalanmalarına karşı korunmasına katkı sağlamakta, kur artışların sermaye oranları üzerindeki olumsuz etkisini bir miktar telafi etmektedir. Bu çerçevede, bankaların SBB borç yapısında katkı sermayeye dâhil edilebilir tahvillerin ağırlığı yüksektir (Grafik IV.1.1.2).

Bankaların bu dönemde SBB ihraç etmesindeki temel motivasyon sermaye tabanını güçlendirme isteğidir. Türkiye’de yasal sermaye yeterliliği rasyosu (SYR) yüzde 8 olmakla birlikte, BDDK tarafından daha ihtiyatlı bir yaklaşımla yüzde 12 seviyesi hedef oran olarak belirlenmiştir. Basel III’te yer alan sermaye koruma tamponu ve sistemik önemli banka tamponu da dikkate alındığında banka bazında yasal sermaye oranları yüzde 10,5 ile yüzde 12,5 aralığında belirlenmiştir. Dolayısıyla, SYR hali hazırda asgari oranların üzerinde olsa dahi bankalar ileriye dönük bir bakış açısıyla daha yüksek bir koruma kalkanı oluşturmak için sermaye tamponlarını güçlendirmeyi tercih edebilmektedir.

Türk bankaları, 2024 yılının ilk 5 ayında, önceki 5 yılın oldukça üzerinde 4,1 milyar ABD doları tutarında SBB ihracı gerçekleştirmiştir (Grafik IV.1.1.3). Bu ihraçlar, vadesi gelen veya erken itfa opsiyonu kullanılarak geri ödenen SBB’lerin de dikkate alınması sonrasında banka SYR’lerine 50-230 bp aralığında katkı sağlamıştır. Söz konusu işlemlerde ortalama maliyet yüzde 9,4 olurken, bu maliyet 2023 yılında yapılan işlemlerin ortalama maliyetinin yaklaşık 1 puan altındadır (Grafik IV.1.1.4). 2019-2021 döneminde erken itfa dönemi gelen ihraçların yenilenmesi ve bankaların bu araçları kullanmayı sürdürmeleri SBB bakiyesindeki azalışı sınırlandırmıştır. Ülke risk priminin yüksek seyrettiği 2022-2023 döneminde bankaların erken itfa opsiyonunu kullanması ve sınırlı tutarda yeni ihraç yapmalarının sonucu olarak SBB bakiyesi gerilemiştir. İlgili dönemde SBB ihraçlarının yenilenmemesinde veya erken itfa opsiyonu kullanılmamasında işlemin yüksek maliyetinin yanı sıra azalan YP kredi talebi de etkili olmuştur. 2024 yılında bankaların SBB ihraçlarındaki canlanma sonrasında SBB bakiyesi 10,7 milyar ABD dolarına yükselmiştir (Grafik IV.1.1.5).

Grafik IV.1.1.3: Sermaye Benzeri Tahvil İhraçları (Akım, Milyar ABD doları)

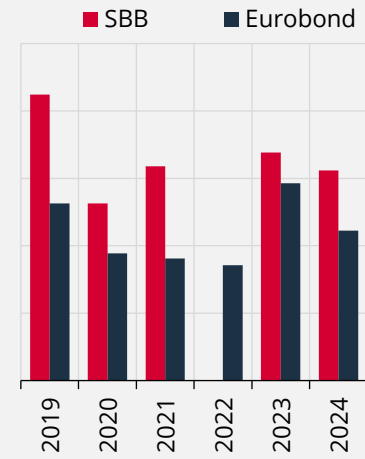

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 08.05.24

Dipnot: Euro ve TL cinsi borçlanmaların ABD doları karşılığı kullanılmıştır.

Grafik IV.1.1.4: Tahvil İhraçlarının Maliyeti (ABD doları Cinsi, Ortalama, %)

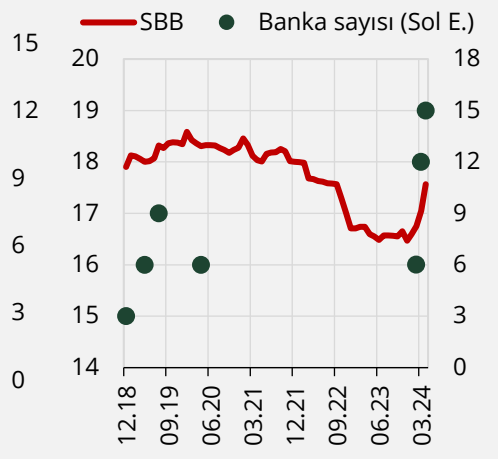

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 04.24

Dipnot: Euro ve TL cinsi borçlanmaların ABD doları karşılığı kullanılmıştır.

Grafik IV.1.1.5: SBB Bakiyesi ve Banka Sayısı (Stok, Milyar ABD doları, Adet)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 04.24

Küresel finansal koşullarda yaşanan sıkışmaya karşın 2023 yılının ikinci yarısında ülke risk priminin önemli düzeyde gerilemesi ve gelişmiş ülkelerde faiz artırım sürecinin sona ermesiyle yatırımcıların uzun vadeli borç verme iştahı artmıştır. Yurt dışı finansal piyasalara erişimin iyileşmesiyle Türk bankalarının itfa edilen veya edilecek işlemler yerine ve/veya taze kaynak olmak üzere tahvil ihraçları canlanmıştır. Söz konusu canlılık, bankaların kredibilitelerini ve borçlanma kapasitesini teyit etmesi açısından önemli görülmektedir.

Özetle, sermaye benzeri ihraçlar, bankaların hissedar tabanını değiştirmeden sermaye yapısını güçlendiren ve fonlama yapısını destekleyen araçlardır. Son dönemde gerçekleştirilen ihraçlar ve önümüzdeki dönemde yapılabilecek benzeri işlemler, bankacılık sektörünün sermaye yapısını güçlendirirken yükümlülüklerin vadesinin uzamasına, finansal enstrüman çeşitliliğinin artmasına ve finansal piyasaların derinleşmesine katkı sağlamaktadır.

Kısaltma Listesi

AB	Avrupa Birliği	KM	Kredinin Mevduata Oranı
ABD	Amerika Birleşik Devletleri	KAP	Kamuyu Aydınlatma Platformu
AOFM	Ağırlıklı Ortalama Fonlama Maliyeti	KEA	Kur Etkisinden Arındırılmış
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu	KKDF	Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu
BDFK	Banka Dışı Finansal Kuruluşlar	KKM	Kur Korumalı Mevduat
BES	Bireysel Emeklilik Sistemi	KMH	Kredili Mevduat Hesabı
BIS	Uluslararası Ödemeler Bankası	KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme
BİST	Borsa İstanbul	KYB	Kalkınma ve Yatırım Bankaları
BKK	Bireysel Kredi Kartı	KV	Kısa Vadeli
Bkz.	Bakınız	LIBOR	Londra Bankalararası Faiz Oranı
BP	Baz Puan	LKO	Likidite Karşılama Oranı
BSMV	Banka Sigorta Muamele Vergisi	MDC	Menkul Değer Cüzdanı
CDS	Kredi Temerrüt Takası	MKK	Merkezi Kayıt Kuruluşu
DBS	Devlet Borçlanma Senetleri	NHN	Net Hata ve Noksan
DDM	Döviz Dönüşümlü Mevduat	ODD	Otomotiv Distribütörleri Derneği
DEK	Döviz Endeksli Krediler	OKS	Otomatik Katılım Sistemi
DTH	Döviz Tevdiat Hesapları	PMI	Satınalma Yöneticileri Endeksi
EGM	Emeklilik Gözetim Merkezi	SBB	Sermaye Benzeri Borçlanma
FAVÖK	Faiz Amortisman Vergi Öncesi Kâr	SOFR	Teminatlı Gecelik Finansman Oranı
FGKO	Finansman Gideri Karşılama Oranı	Sol E.	Sol Eksen
GOÜ	Gelişmekte Olan Ülkeler	SPK	Sermaye Piyasası Kuruluşu
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla	SÜE	Sanayi Üretim Endeksi
GUD	Gerçeğe Uygun Değer	SYR	Sermaye Yeterlilik Rasyosu
GÜ	Gelişmiş Ülkeler	TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
HO	Hareketli Ortalama	TFRS	Türkiye Finansal Raporlama Standartları
HHO	Haftalık Hareketli Ortalama	TGA	Tahsili Gecikmiş Alacak
HMB	Hazine ve Maliye Bakanlığı	TL	Türk Lirası
IIF	Uluslararası Finans Enstitüsü	TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
IME	İnşaat Maliyet Endeksi	TNA	Taksitli Nakit Avans
IMF	Uluslararası Para Fonu		
İSO	İstanbul Sanayi Odası		
KK	Kredi Kartı		

TOKİ	Toplu Konut İdaresi
TÜFE	Tüketici Fiyat Endeksi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
ÜFE	Üretici Fiyat Endeksi
VYŞ	Varlık Yönetim Şirketleri
YP	Yabancı Para
YPNGP	Yabancı Para Net Genel Pozisyonu
YTAK	Yatırım Taahhütlü Avans Kredisi
YUVAM	Yurt Dışında Yerleşik Vatandaşlar Mevduat ve Katılım Sistemi
ZK	Zorunlu Karşılık